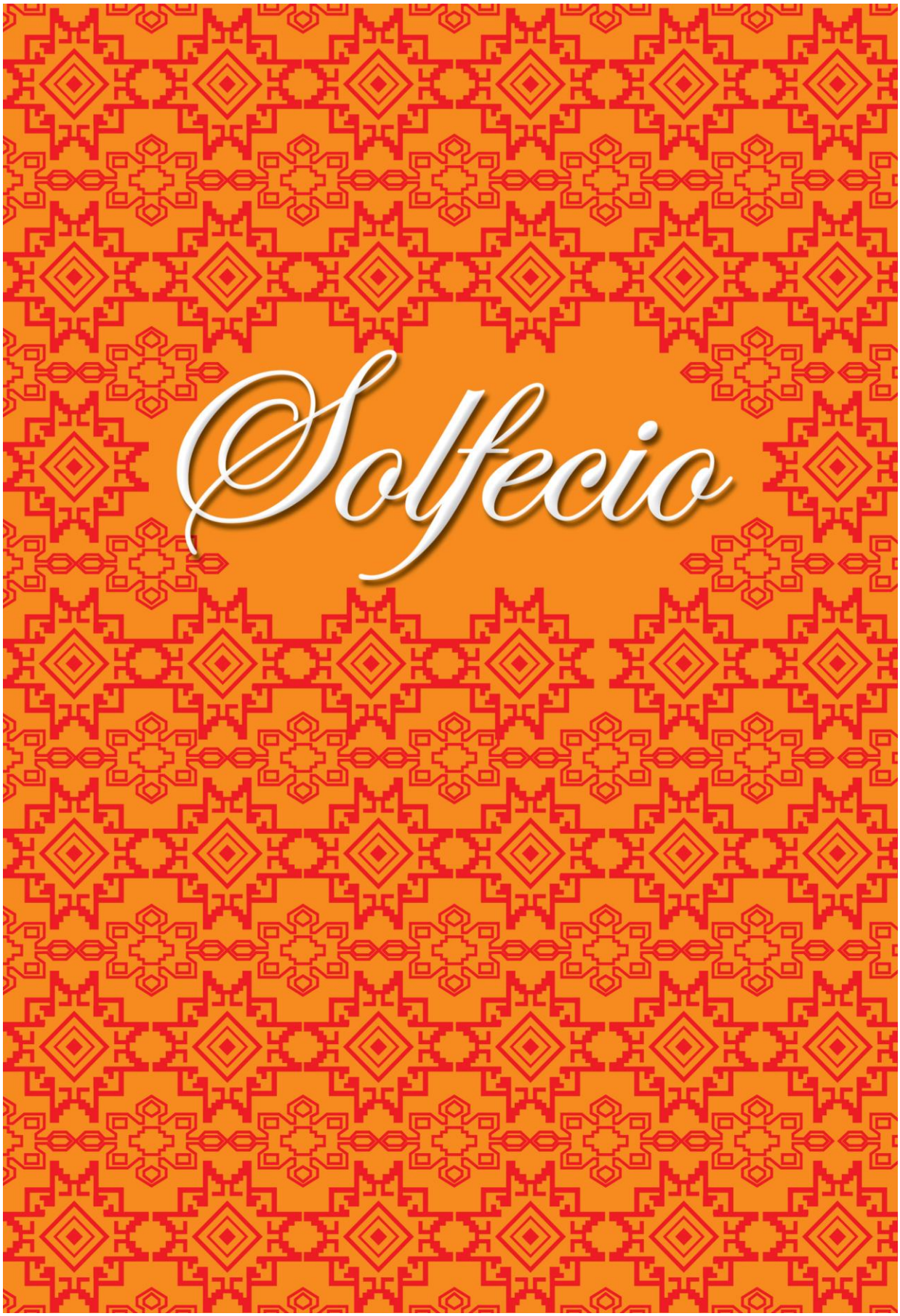
Solfecio

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası
Orta ixtisas musiqi məktəb-studiyası

Lalə DADAŞOVA

S O L F E C İ O
(birsəslilik)

Musiqi və incəsənət məktəblərinin
V – VII sinif şagirdləri üçün

dərs vəsaiti

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin
16 may 2014-cü il tarixli 598 №-li əmri ilə
t ə s d i q e d i l m i ş d i r .

BAKI –2020

Dərs vəsaiti Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının
Orta İxtisas Musiqi məktəb-stusdiyasında hazırlanmışdır

Elmi redaktorlar: SSRİ-nin və Azərbaycan Respublikasının
Xalq artisti, professor.
Fərhad Bədəlbəyli

Azərbaycan Respublikasının Əməkdar İncəsənət xadimi,
sənətşünaslıq doktoru, professor
Tərlan Seyidov

Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası "Musiqi nəzəriyyəsi" kafedrasının dosenti, əməkdar müəllim Lalə Oruc qızı Dadaşova tərəfindən tərtib edilən "Solfecio" dərs vəsaiti BMA-nın musiqi təhsilinin metodikası sahəsindəki əsaslı *elmi-eksperimental laboratoriyası olan Məktəb-studiyada hazırlanmışdır*. Dünya və milli musiqi nümunələrini və eləcə də Azərbaycan xalq musiqisi ladlarının mərhələli mənimsənilməsinə yönəldilmiş bölmələri ehtiva edən universal "Solfecio" dərsliyinin yaranma layihəsinin ideya müəllifi BMA-nın Məktəb-studiyasının rəhbəri, professor Tərlan Seyidovdur.

M e t o d i k i z a h a t

Peşəkar musiqi təliminin əsas və həlledici şərti – musiqili eşitmə qabiliyyətinin mövcud olmasıdır. Uşaq musiqi məktəbindən başlayaraq, daha sonra orta ixtisas və Ali musiqi ocaqlarında, əsasında daha çox genetik səviyyəli bu keyfiyyətin məqsədyönlü inkişafı və təkmilləşməsi – «Solfecio» kursunun başlıca məqsədini təşkil edir.

Musiqili eşitmənin formalaşması bir çox praktiki çalışmalar əsasında baş verir, lakin onların arasında canlılığı ilə, özündə daha çox yaradıcı xüsusiyyətləri cəmləşdirən məhz solfecio məşğələləridir. Həmin məşğələlər zamanı istifadə oluna biləcək musiqi materialının müxtəlif dövr və ölkələri, fərqli üslubları əhatə edən nümunələr üzərində aparılması – uğurlu nəticələr gətirən solfecio təliminin əsas amillərindəndir. Uzun zaman Respublikamızda tədris olunan Solfecio fənni ötən əsrin 30-70-ci illərində keçmiş sovet məkanında nəşr olunmuş məcmuələrə, üzündən oxuma və imla dərsliklərinə əsaslanırdı. Moskva, Leninqrad, Kiyev konservatoriyalarının tanınmış mütəxəssisləri tərəfindən tərtib olunmuş, bəziləri bu gün də metodiki dəyərini itirməmiş həmin dərs vəsaitləri əsas etibarı ilə rus, ukrayna və digər xalqların melodiyaları üzərində qurulmuşlar. Bu səbəbdən Azərbaycanda fəaliyyət göstərən onlarla musiqi məktəblərinin şagirdləri solfecio dərslərində milli musiqi, milli lad mühitindən bir növ «təcrid» edilərək həm müəyyən intonasiyalı çətinliklər ilə qarşılaşır, həm də və ən əsası – Azərbaycan musiqisini «köküdən» – lad səviyyəsindən öyrənmək imkanından məhrum edilirdi. Halbuki, məhz xalq musiqisi və klassik tərzli bəstəkar musiqisi uşaq və gənclərdə bədii zövgün hərtərəfli inkişafı, vətənpərvərlik hissinin və gözəllik anlayışının formalaşması üçün əsaslı zəmin yaradır.

Respublikamızda müxtəlif illərdə tanınmış nəzəriyyəçi və bəstəkarlar tərəfindən, daxilində milli musiqimizi ehtiva edən, solfecio kursuna aid bir- neçə dərs vəsaiti tərtib olunmuşdur: F.Səmədova, F.Zeynalova – Azərbaycan ladları əsasında solfecio. B., 1948/1997; G.Burşteyn – Dvuxqolosnoye solfedjio. B., 1960; N.Bağırov – Bir və ikisəsli musiqi imlaları. B., 1983; Z.Bakixanova, Ç.Hüseynova – Solfecio. Azərbaycan xalq və professional musiqi nümunələri əsasında. B., 1988; R.Həsənova – Solfecio. B., 2002.

Təqdim etdiyimiz yeni «Solfecio» dərs vəsaitinin konsepsiyası – musiqi və incəsənət məktəbləri şagirdlərini addım-addım ecaskar milli musiqi aləminə və dünya musiqi xəzinəsinə cəlb etmək, musiqinin gözəlliklərini və nəzəri sirlərini, medodik dövriyyələrin spesifik xüsusiyyətlərini, lad özünəməxsusluğunu dərk etdirməkdən ibarətdir. «Solfecio»nun metodik əsasını, onun ana xəttini – ibtidai və orta ixtisas musiqi məktəblərinin solfecio fənni üzrə Proqramı zəminində milli lad duyumunun, lad hissinin formalaşması və təkmilləşməsi təşkil edir.

Azərbaycan ladlarının hər birinin koloritini, çalarını eşitmək, buradakı səslərarası bağlılığı hafizədə saxlayıb, onu «fizioloji» səviyyədə hiss etmək bacarığının tərbiyyəsi – uzun müddətli prosesdir və bu proses məntiqli bir sistemə bağlı olmalıdır. Bunu nəzərə alaraq hazırki «Solfecio»da milli musiqimizə aid oxuma nümunələri və çalışmaları məhz belə dəyərli metodik işlənməyə – professor Fərhad Bədəlbəyli və professor Tərlan Seyidov tərəfindən yazılmış «Üzeyir Hacıbəylinin elmi sistemi əsasında milli lad təfəkküründün inkişafı Proqramı»na istinad edərək hər tədris mərhələsinə müvafiq olan lad-intonasiya və ritmik yeniliklərinin qavranılması həmin Proqramda müəyyən olunmuş bu və ya digər Azərbaycan ladının mənimsənilməsilə əlaqələndirilmişdir.

«Solfecio»nun daha geniş hissəsini Azərbaycan xalq və bəstəkar melodiyaları təşkil etsə də, burada dünya xalqlarına məxsus, melodiya-ritm zənginliyilə seçilən folklor və klassik bəstəkar musiqisi nümunələrindən də istifadə olunmuşdur. Bundan əlavə, bizim üçün xüsusi dəyər kəsb edən, hələ keçən əsrin 40-cı illərində Respublikamızda ilk nəzəriyyəçi müəllimlərindən olan Fatma xanım Səmədova və Fatma xanım Zeynalovanın tərtib etdikləri, dahi Üzeyir Hacıbəyli tərəfindən redaktə olunan və yalnız 1997-ci ildə işıq üzü görən «Azərbaycan ladları əsasında solfecio» kitabından da bir çox nümunələr lad təmayyüllü vəsaitimizə daxil edilmişdir.

Hazırki dərs vəsaiti – 400-dən çox melodik fraqmentindən ibarətdir. Məcmuəyə daxil edilmiş musiqi materialının bədii meyarı – təqdim olunan nümunələrin estetik mahiyyəti, melodik ifadəliliyi, lad aydınlığı kimi keyfiyyətlər təşkil edir.

«Solfecio»da ibtidai mərhələdən başlayaraq şagirdlərin major, minor və Azərbaycan ladları daxilində pillələrin qarşılıqlı əlaqəsinin qavranılmasına yönəldilmiş çalışmalar və musiqi nümunələri təqdim olunur.

Bir qayda olaraq, solfecio etmə məşğələləri köklənmədən başlayır. Belə ki, major və minor ladlarına aid nümunələrdə lad və tonikanın duyumu sabit və qeyri-sabit səslərin və D-T üçsəslilərin müqaisəsinin, Azərbaycan ladları daxilindəki nümunələrdə isə mövcud ladın səs qatarının, kadanslar və istinad səslərinin oxunması – ilkin şərtlərdəndir.

Musiqili eşitmə qabiliyyətinin inkişafı prosesində şüurlu olaraq musiqinin lad mənsubiyyətini hiss etmək bacarığı olduqca mühüm məna daşıyır və «musiqili eşitmə qabiliyyətindəki sırf eşitmə və emosional hisslərinin vəhdəti ən çox məhz lad duyumunda özünü biruzə verir» (V.Teplov).

Mərhələli solfecio təliminin metodik əsası – düzgün intonasiya etmə bacarığıdır və bu bacarığa yiyələnmək məqsədilə hər sinifə aid solfecio etmə hissəsindən sonra «vokal-intonasiya çalışmaları» adlı köməkçi bölmə təklif olunur. Həmin çalışmalar – müəyyən nəzəri mövzulara əsaslanan intonasiya etmə məşğələlərindən ibarət olduğu ilə bərabər həm də vokalizə etmə vərdişlərinin tərbiyyəsinə yönəldilmişlər. Bundan başqa, sinif və ev tapşırıqlarının əsasını təşkil edə biləcək bu çalışmalar dərsin vaxtına qənaət edərək, şagirdlərin görmə hafizəsini fəallaşmasına və ev tapşırıqlarını lazımı istiqamətdə yerinə yetirilmələrinə imkan yaradır.

Qeyd edək ki, vokal-intonasiya çalışmaları üzərində iş zamanı səslərin alterasiya işarələri adlarının çəkilməsi daha lüzumludur, çünki əks təqdirdə oxuma zamanı «deyilən» və intonasiya edilər səslərin mənasının üst-üstə düşməməsi şagirdlərdə yalnış akustik təsəvvürün yaranmasına səbəb ola bilər. Digər tərəfdən, səsdüzümləri, intervallar və akkordlar oxunduğunda işarələrin ixtisar edilməsi şagirdlərin bir sıra nəzəri məqamlarının düzgün mənimsənilməsinə mane olur.

Əlavə edək ki, vokal-intonasiya çalışmaları məşğələlərində şagirdlərin hər hansı bir intervalı, üçsəslinin və septakkord növlərinin yuxarı istiqamətində oxuduqlarında həmin interval və ya akkordun həllini məhz alt səsdən başlayaraq oxumaqlarının daha məntiqli və faydalı olduğunu düşünürük.

Sirr deyil ki, solfecio sinifindəki şagirdlərin hazırlıq səviyyəsi və qavrama qabiliyyəti fərqli ola bilər. Belə halda, geniş musiqi ədəbiyyatını, tədricən mürəkkəbləşən intonasiya etmə çalışmalarını əhatə edən hazırki məcmuədə təklif olunan materialdan müəllim tərəfindən daha uyğun musiqi nümunə və çalışmalarının seçilməsini və zəif şagirdləri dərsdən kənar etməməyini tövsiyə edirik.

Solfecio dərsinin ayrılmaz tərkib elementi – oxuma zamanı dirijorluq etməkdir. Şagirdlərin metro-ritmik hissini inkişaf etdirən və musiqi ifaçılığının texniki üsullarından biri olan dirijorluq – solfecio etmənin önəmli komponentidir. Hər bir texniki üsulu kimi, dirijorluq vərdişləri də ən erkən təlim mərhələsindən başlayaraq müəllim tərəfindən öyrədilməli və tənzimlənməlidir. Şagirdlərin əl hərəkətləri dəqiq olmalı və dirijorluq zamanı not mətninin dayaq nöqtələri aydın hiss olunmalıdır. Bəzən bir çox şagirdlərə «mane» olan dirijorluq əslində musiqinin metroritmi və tempinin düzgün qavranılması üçün olduqca vacib və təşkiledici bir vasitədir.

«Solfecio» vəsaitini tamamlayan bölmə-müşayiətini çalıb sözlərilə oxumaq üçün təqdim olunan əsərlərdən ibarətdir.

Xüsusilə imtahan zamanı istifadə oluna biləcək bu bölməyə milli musiqimizin inciləri – Azərbaycan bəstəkarlarının ən gözəl vokal miniatürlərindən bir neçəsi orijinal şəkildə daxil edilmişdir.

Əhatəmizdəki reallıqların sürətlə dəyişdiyi, musiqi sənətində yeni üslub cərəyanlarının meydana gəldiyi bir dövrdə musiqi təhsilinin vacib qolu olan Solfecio kursunun da müasirləşməyə, milli dəyərlərimizi tanıtmaq və yaşatmaq istiqamətində yeniləşməyə ehtiyacı var. Ümid edirik ki, müstəqillik dövrünün gənclik illərini yaşayan Azərbaycanda müxtəlif dövr və üslublara əsaslanan yeni- yeni solfecio dərslikləri tərtib olunacaq və yetişməkdə olan gənc nəslin mükəmməl, peşəkar musiqi tərbiyyəsi işində yeni, kəşf olunmamış yollar açılacaq.

Hazırki «Solfecio»nun ərsəyə gəlməsi və nəşr olunmasında göstərikdikləri köməyə görə vəsaitin redaktorları – SSRİ və Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti, professor Fərhad Bədəlbəyliyə, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar incəsənət xadimi, sənətşünaslıq doktoru, professor Tərlan Seyidova və eləcə də dəyərli məsləhətlərinə görə BMA-nın «Musiqi nəzəriyyəsi» kafedrasının üzvlərinə dərin minnətdarlığımı bildirirəm.

V s i n i f

Si major, Re-bemol major, sol-diyez minor, si-bemol minor tonallıqları, "Rast" və "Şur" ladları. Sinkopa, triol, xromatizmlər, yönəlmələr

180 **Allegro** — **V.A.Motsart. "Kiçik gecə serenadası"**

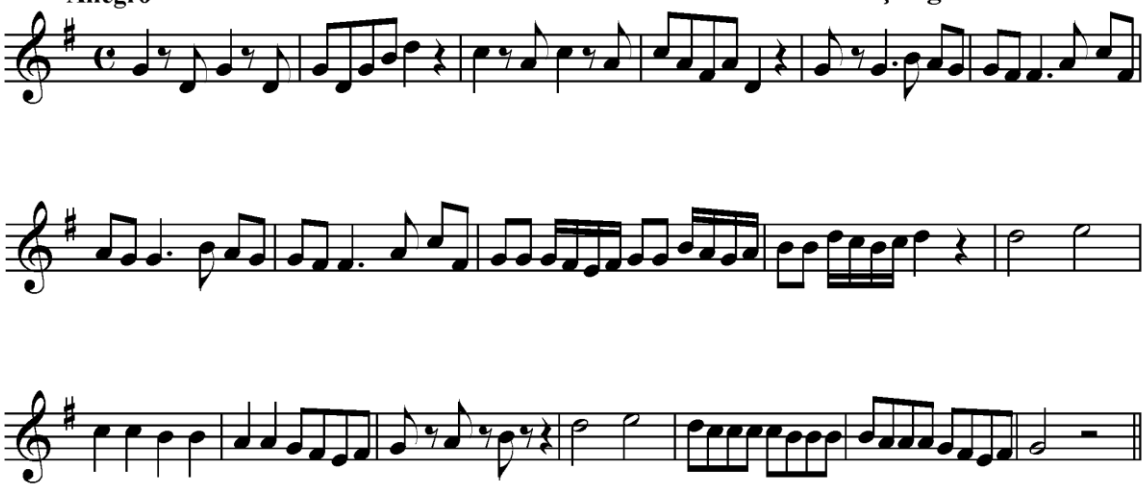

181 **Andante** — **P.Çaykovski. 4 № simfoniya**

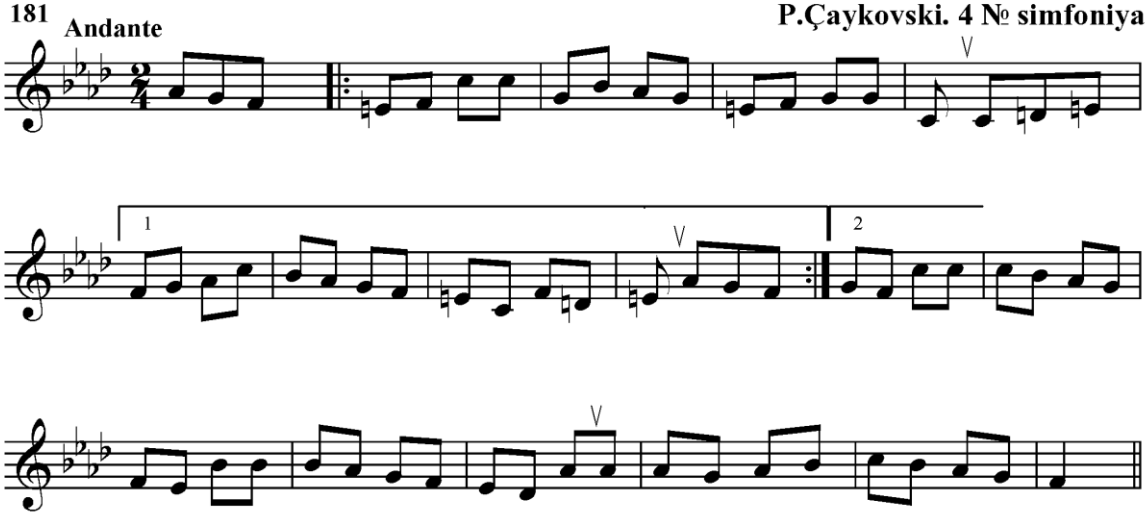

182 **Andantino** — **Moldav xalq mahnısı**

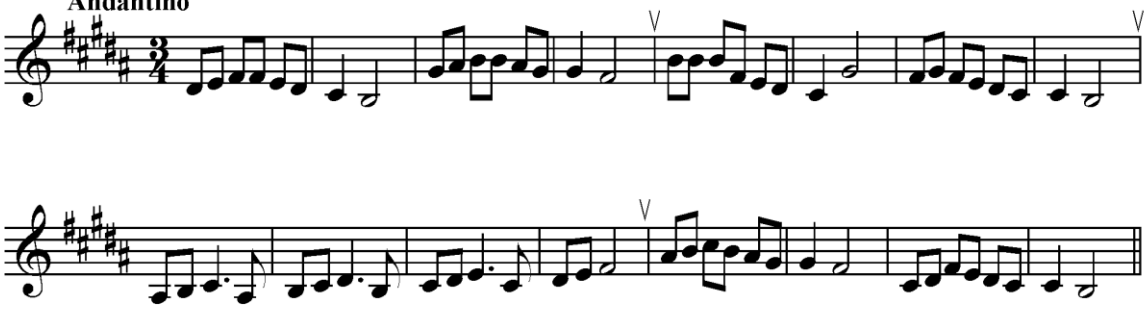

183 Moderato F.Kuperen. "Maskalar"

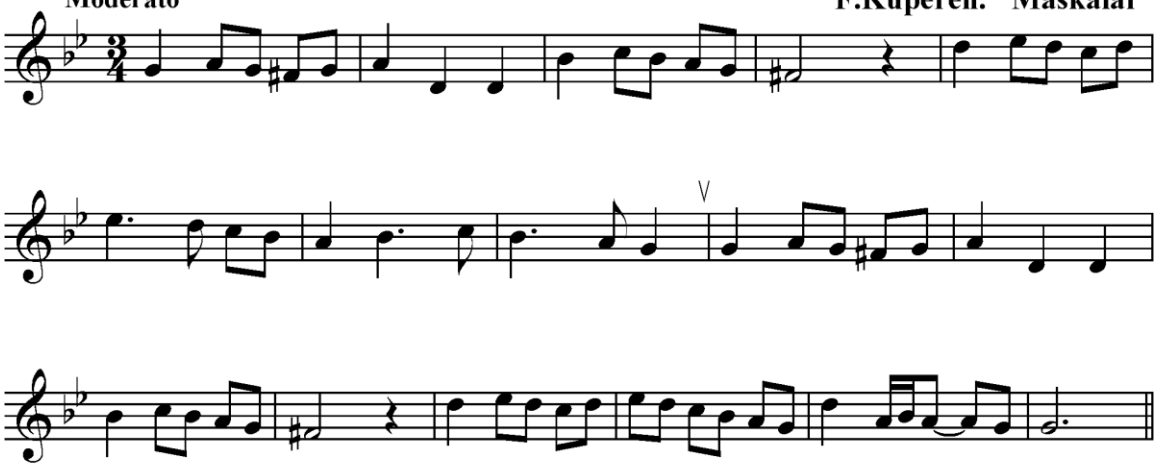

184 Moderato P.Çaykovski. Romans

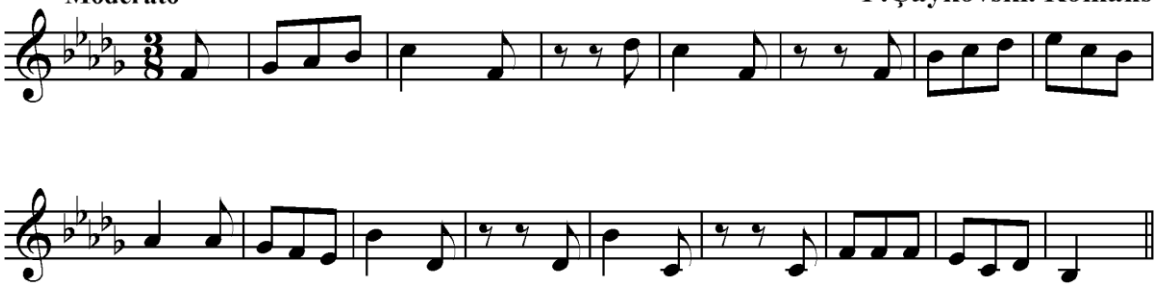

185 Allegretto F.Səmədova, F.Zeynalova. Solfecio (Şur)

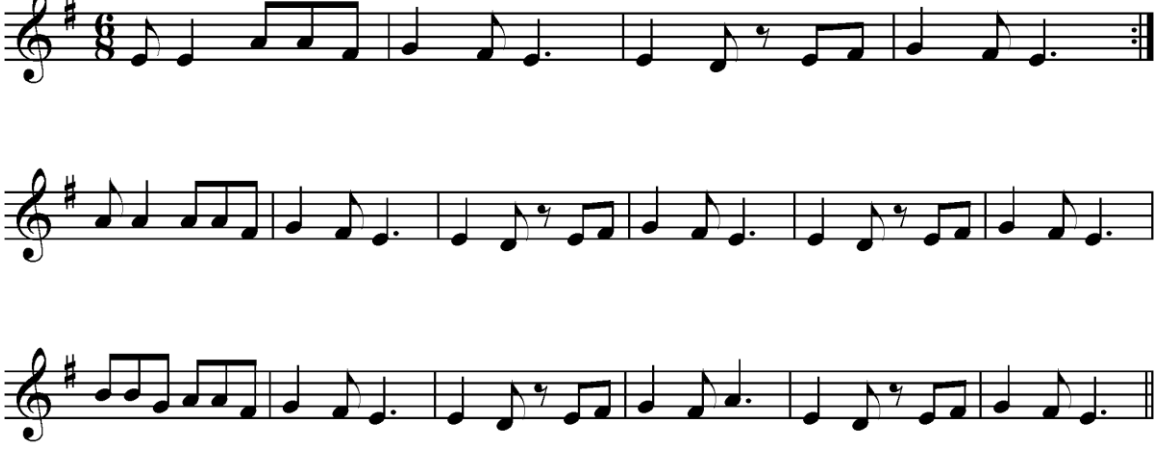

186 Moderato cantabile F.Əmirov. "Tənbəl" (Rast)

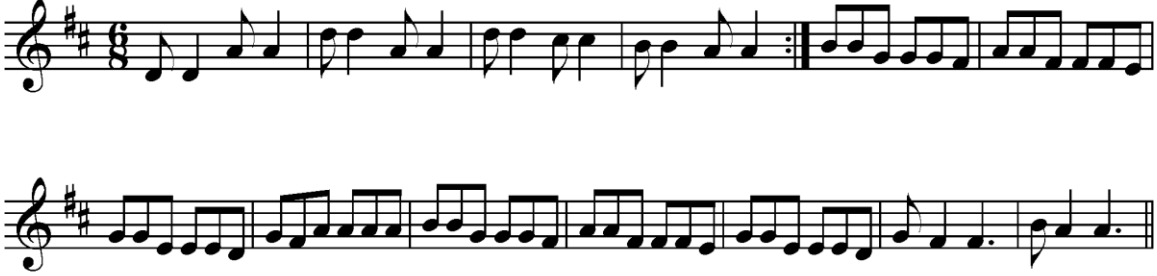

187 Tempo di marcia F.Səmədova, F.Zeynalova. Solfecio (Rast)

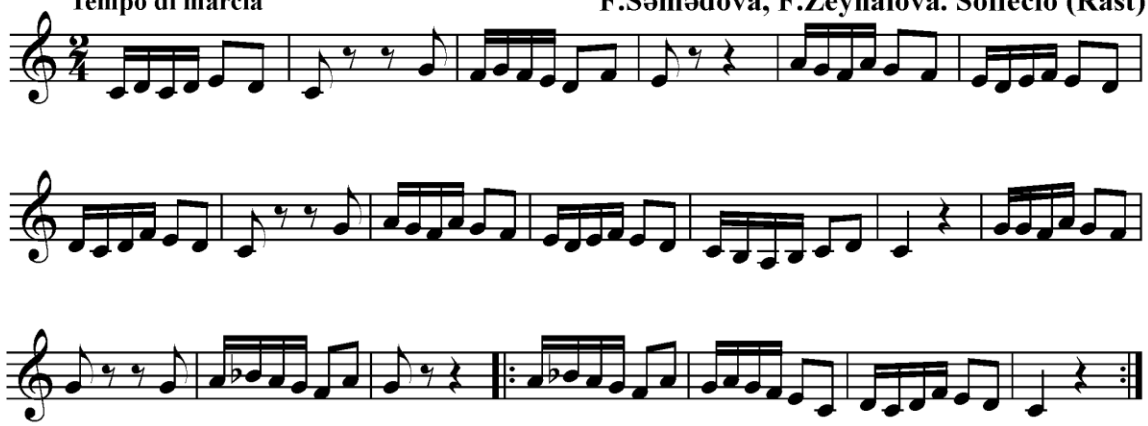

188 Allegretto Ukrayna xalq mahnısı

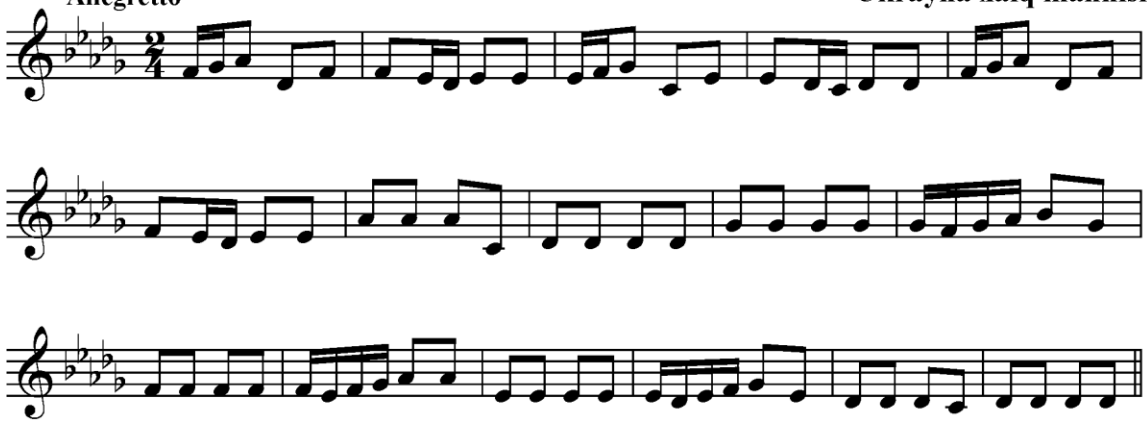

189 Moderato K.Qlük. "Melodiya"

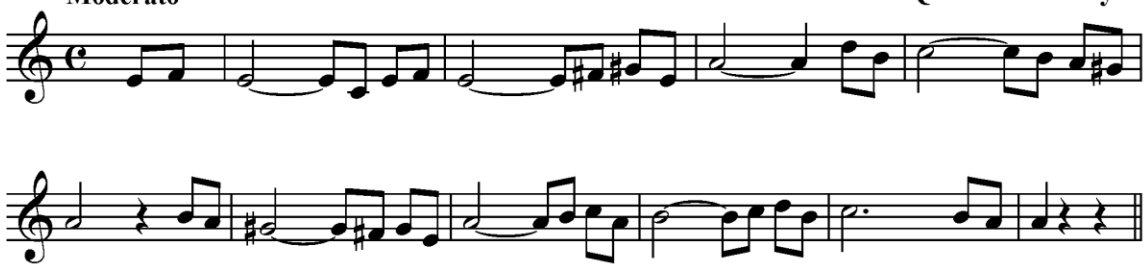

190 Moderato Fransız mahnısı

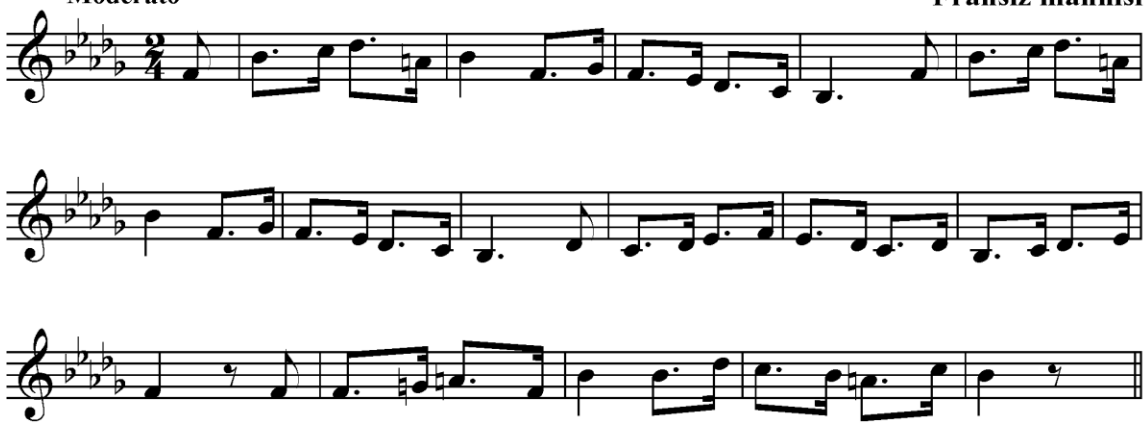

191 **Allegro moderato** **M.Qlinka."Ruslan və Lyudmila"**

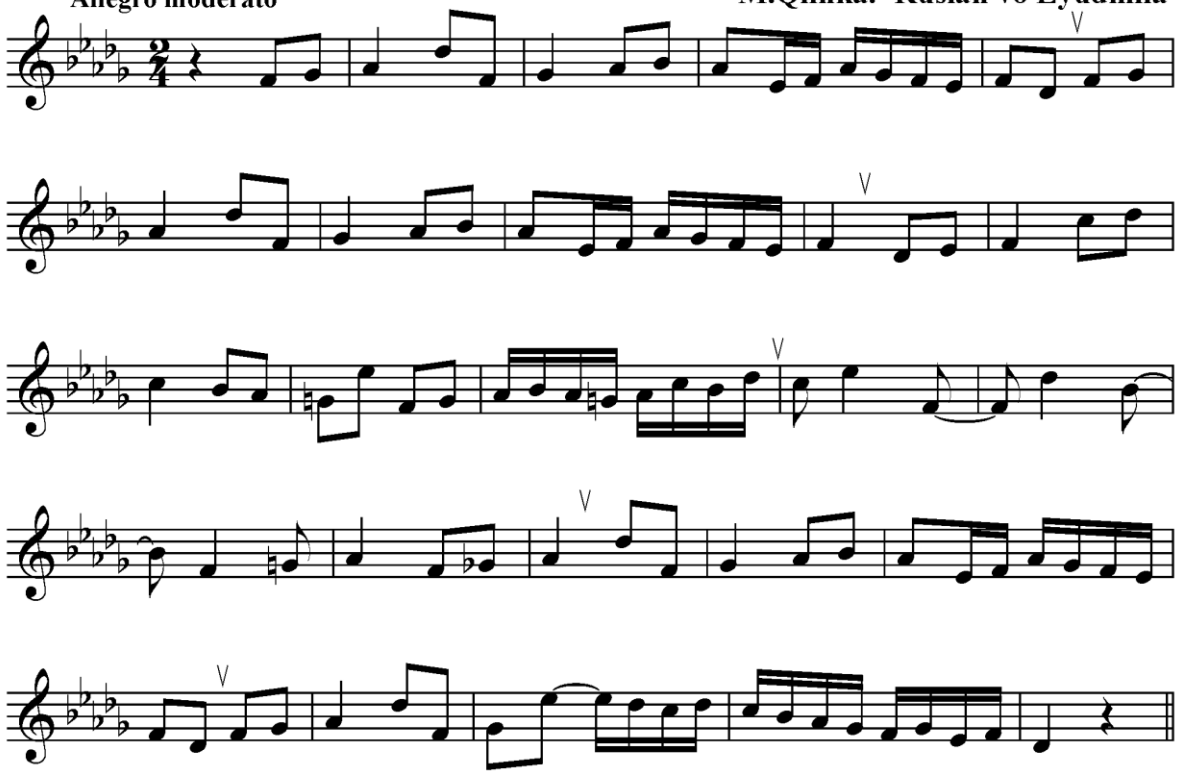

192 **Allegretto** **M.Balakiryev. "Mahnı"**

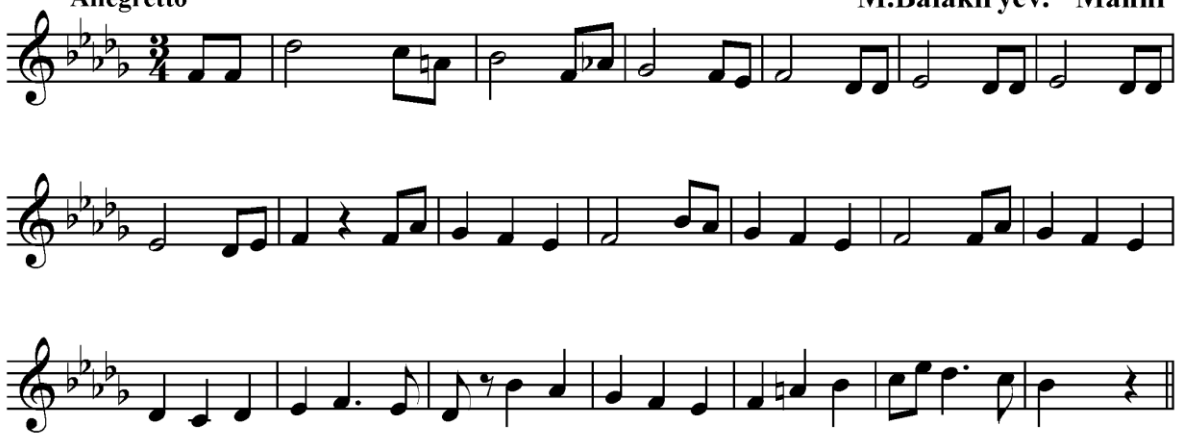

193 **Andante** **Muammer Sun. "Ninni"**

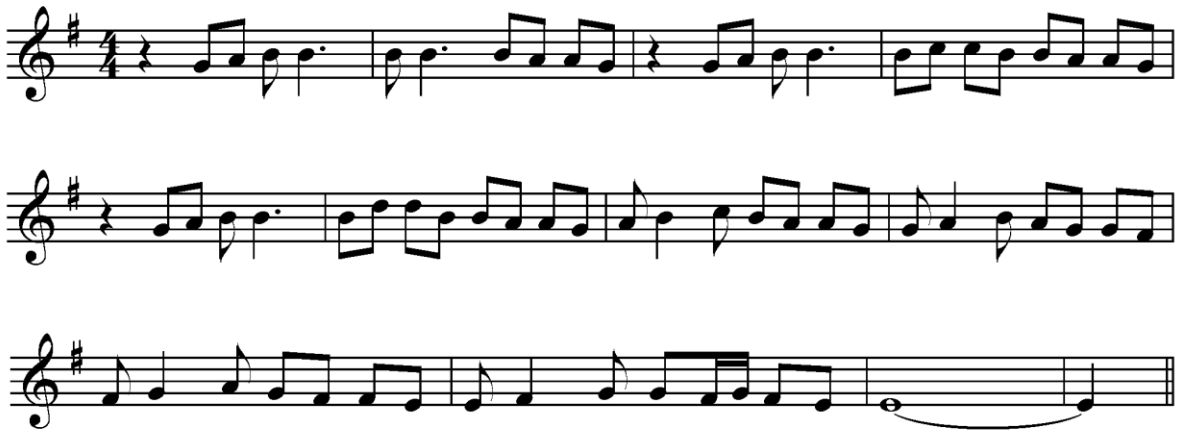

194 **Moderato** **F.Səmədova, F.Zeynalova. Solfecio (Rast)**

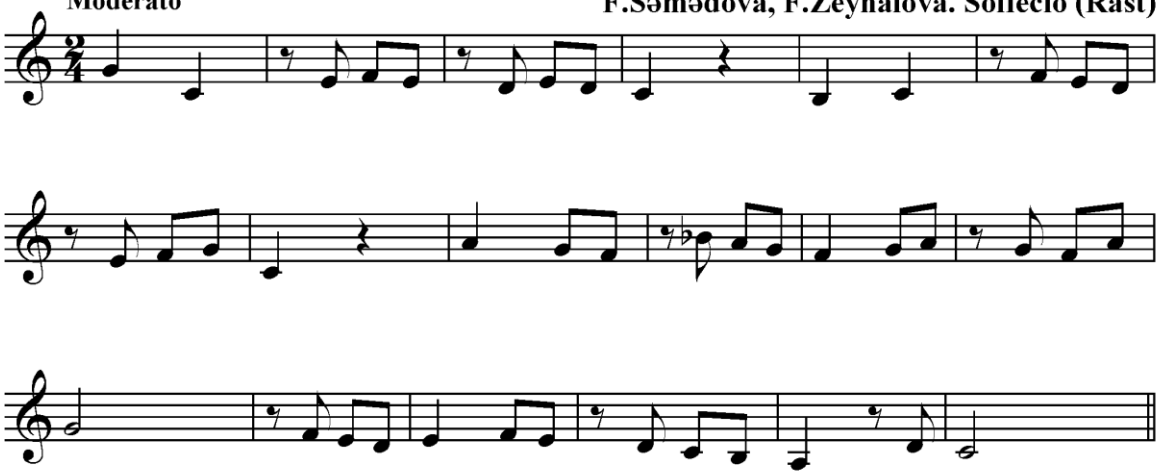

195 **Allegro** **C.Rossini. "Sevilya bərbəri"**

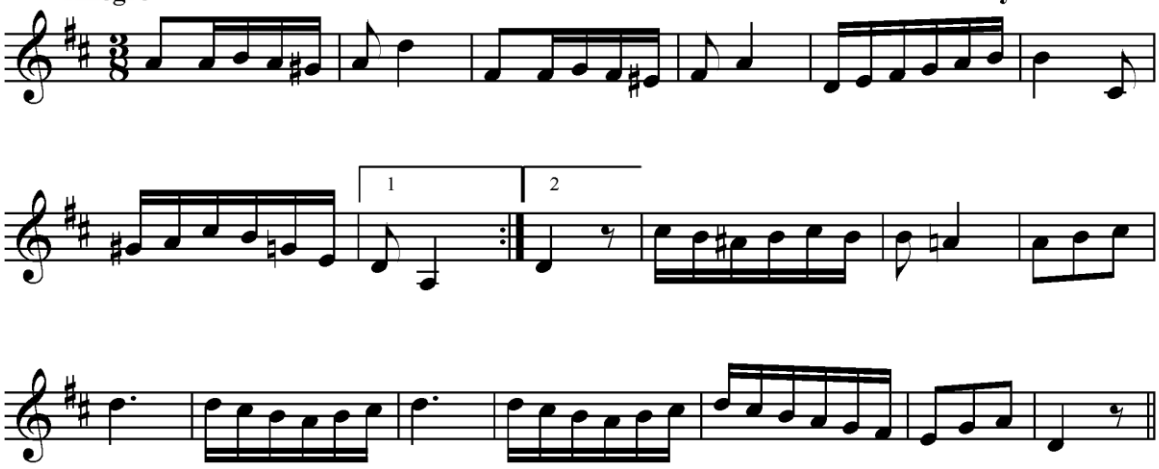

196 **Allegro moderato** **E.Qriq. "Vals"**

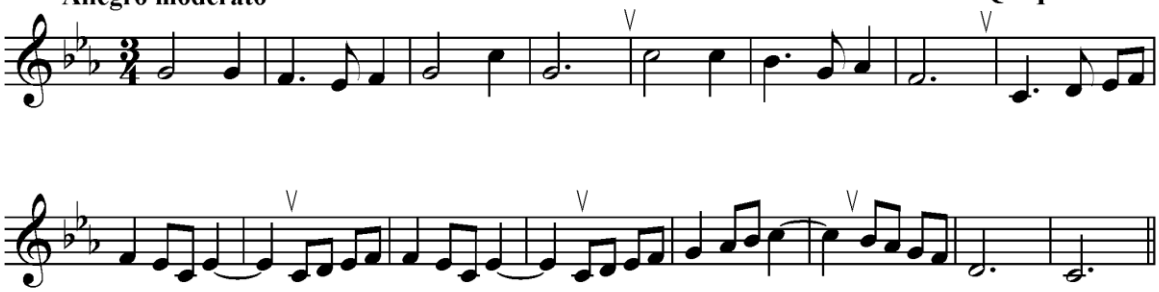

197 **Allegretto** **F.Səmədova, F.Zeynalova. Solfecio (Şur)**

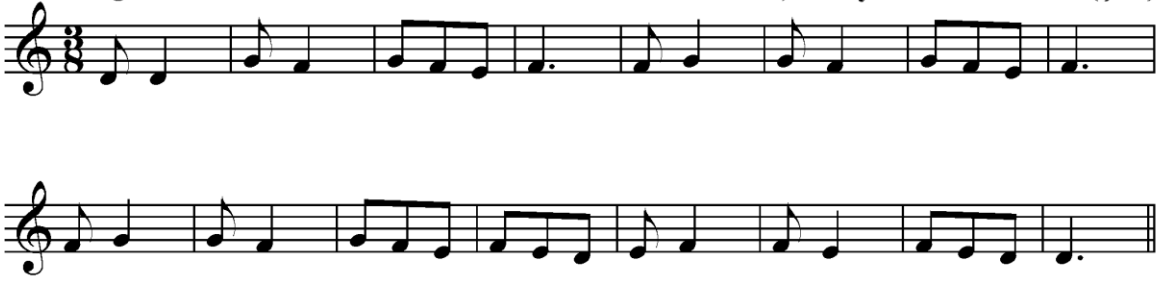

198 **Allegro vivace** **C.Rossini. "Vilhelm Tel"**

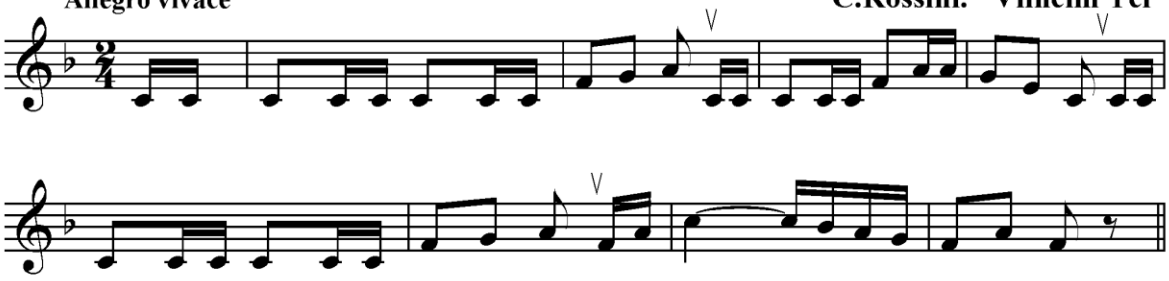

199 **Moderato** **Neopolitan mahnısı**

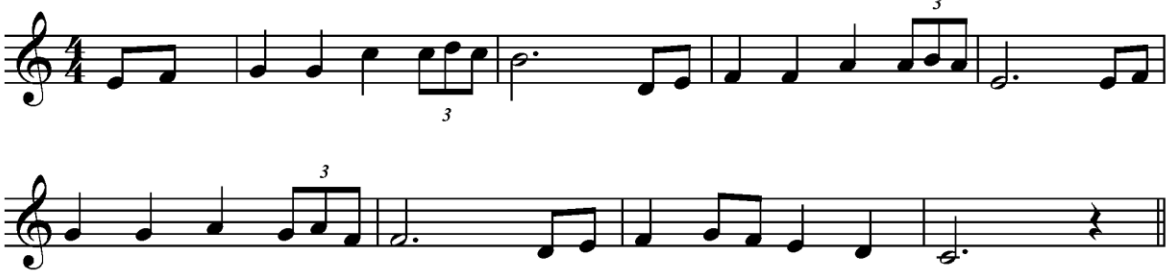

200 **Allegro gracioso** **A.Rzayeva. "Mişar" (Rast)**

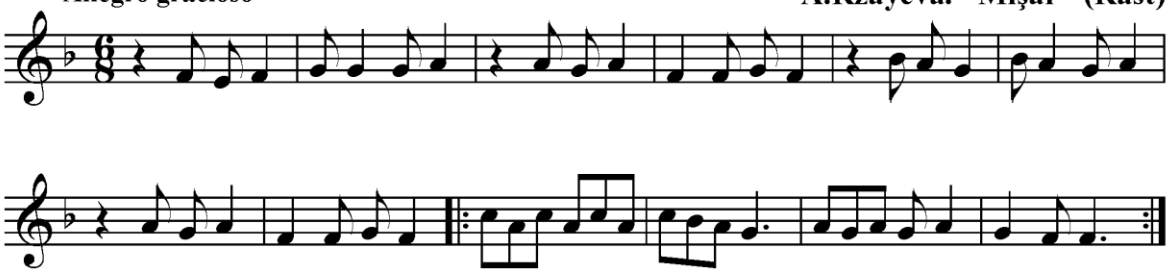

201 **Adagio** **Qədim ingilis melodiyası**

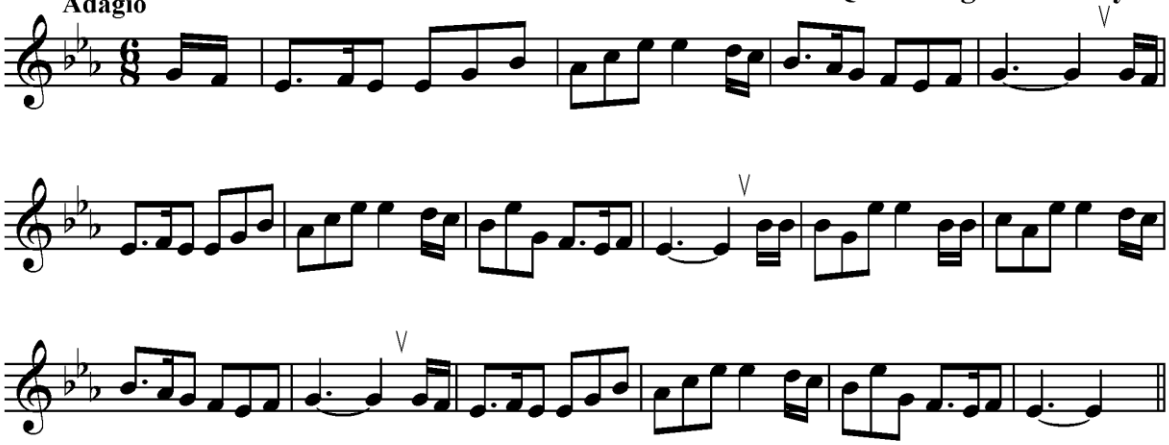

202 **Moderato** **N.Rimski-Korsakov. "Şəhrizad"**

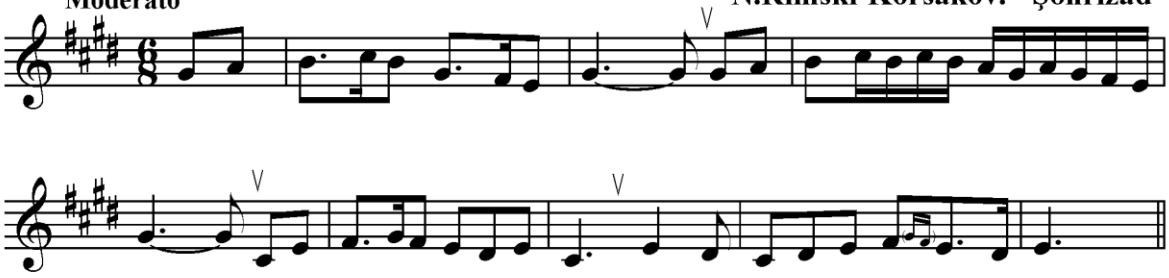

203 **Allegro moderato** **Azərbaycan xalq mahnısı "Bağçadan gələn nə səsdi" (Rast)**

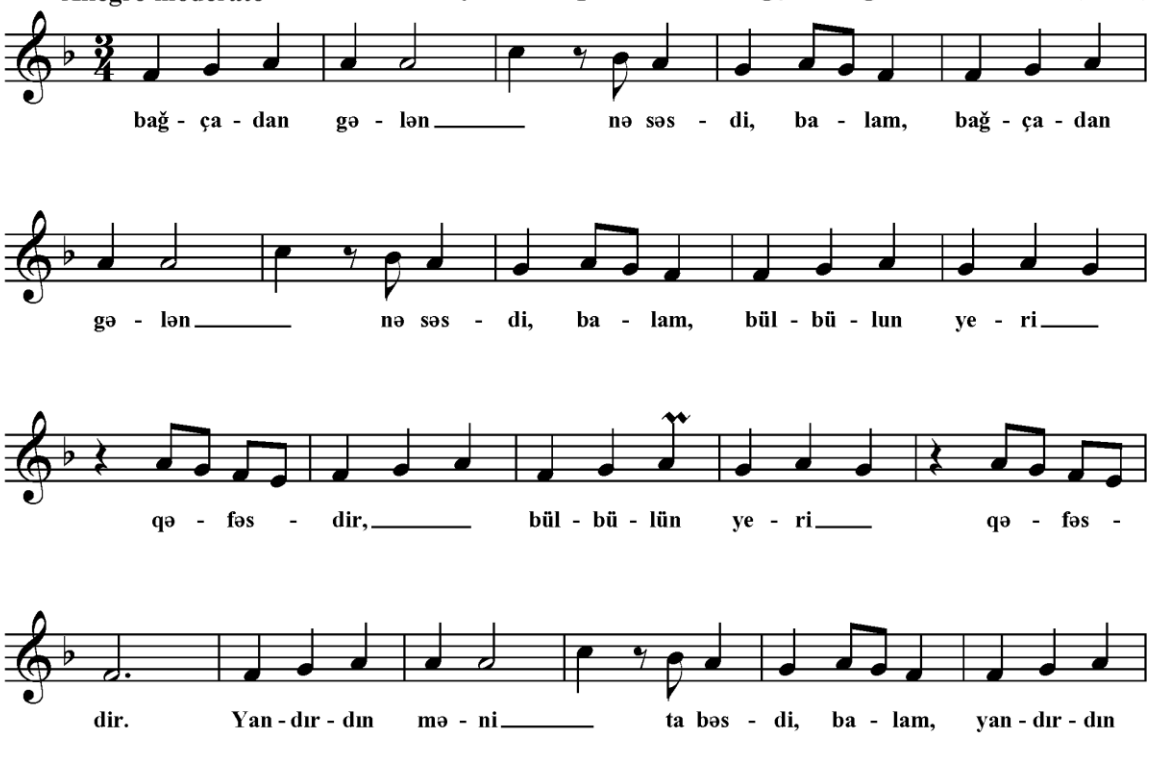

204 **Allegro moderato** **M.Musorqski. "Soroçin yarmarkası"**

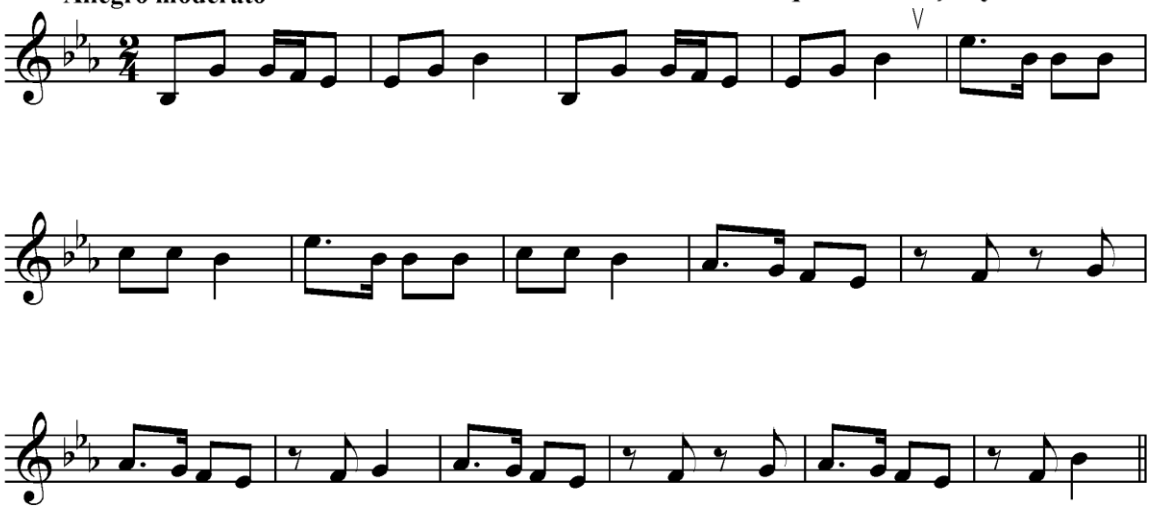

205 Allegro A.Qurilyov. Mahnı

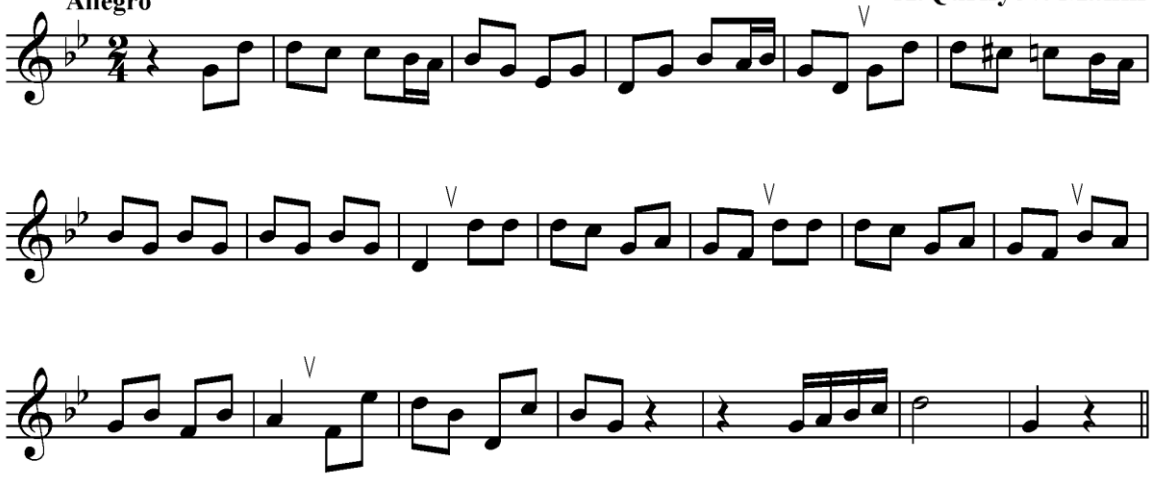

206 Andante F.Səmədova, F.Zeynalova. Solfecio (Şur)

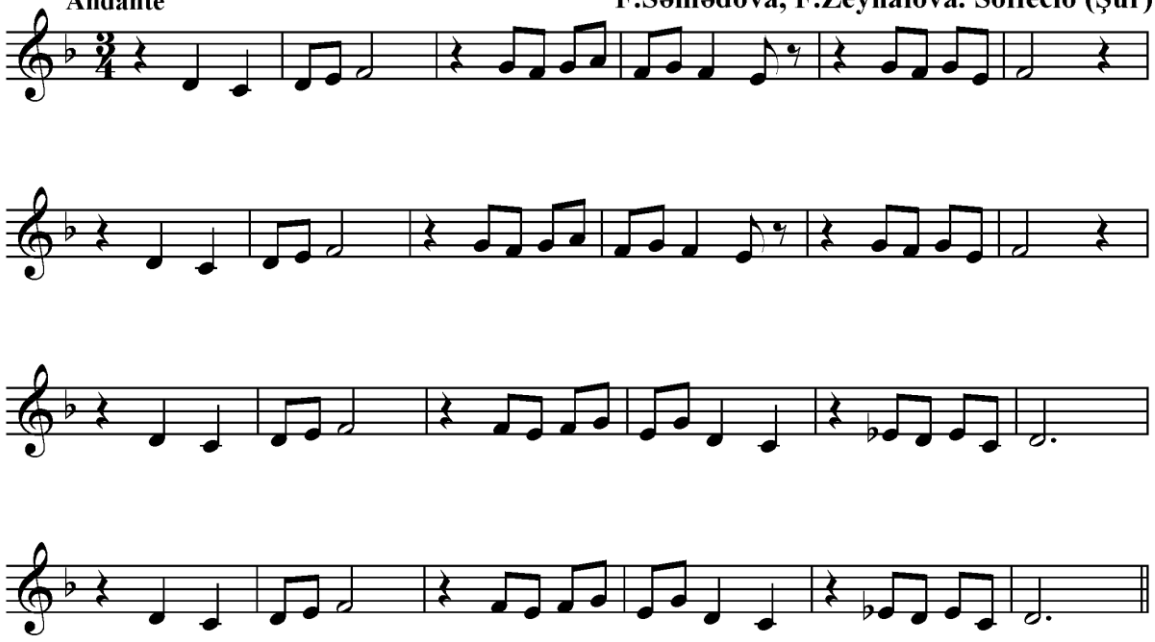

207 Tempo di marcia M.Qlinka. "Noçnoy smotr"

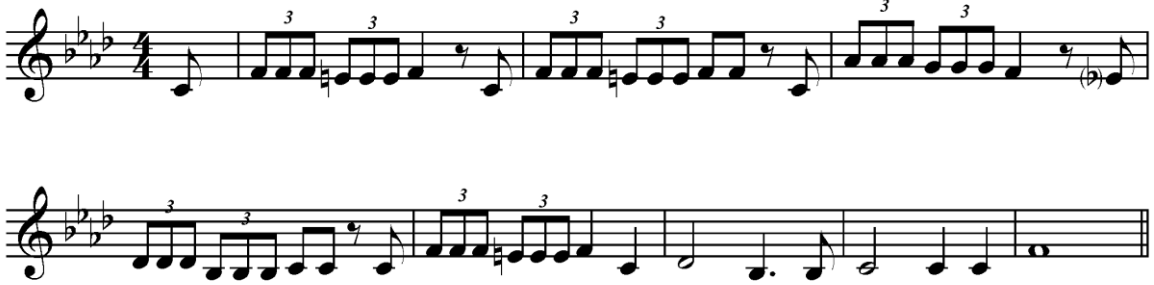

208 Andantino Azərbaycan xalq mahnısı "Nə gözəldir" (Şur)

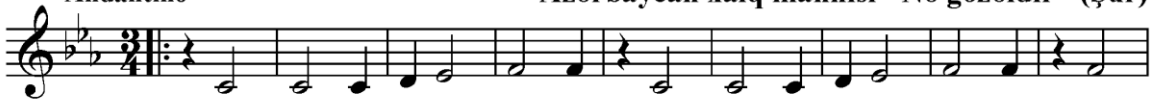

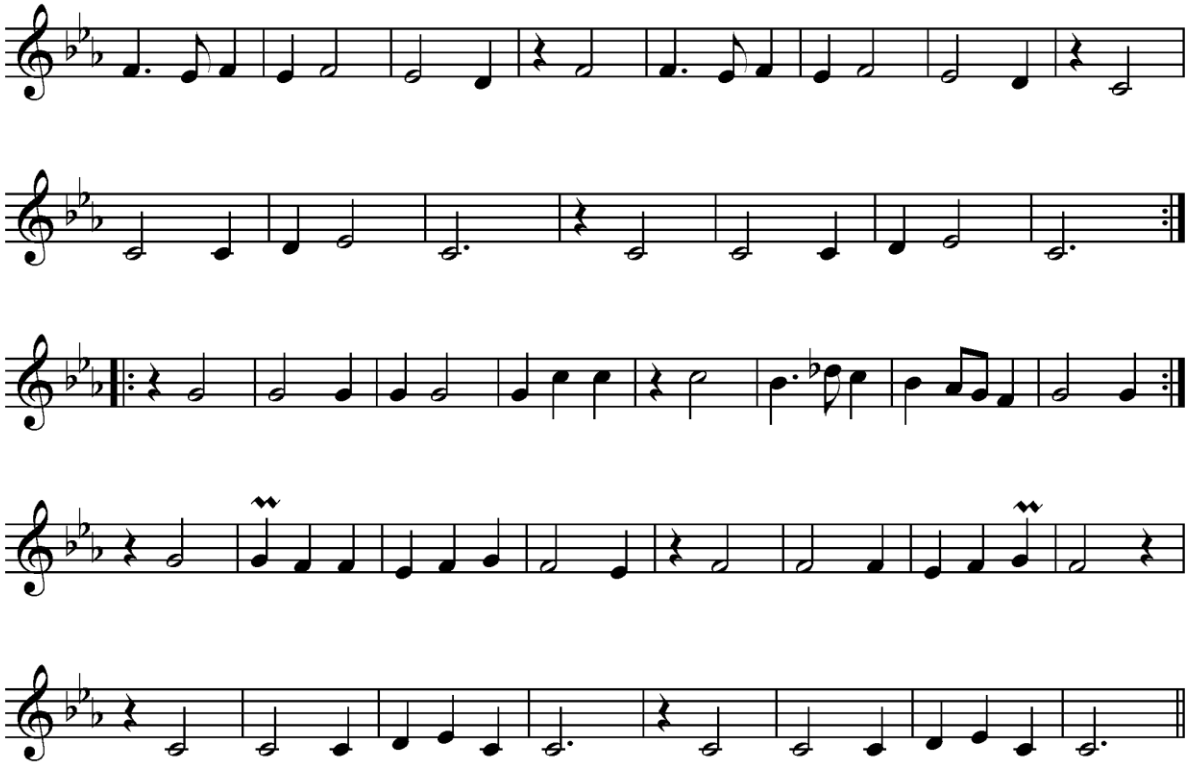

209 Moderato A.Qreçaninov. "Mazurka"

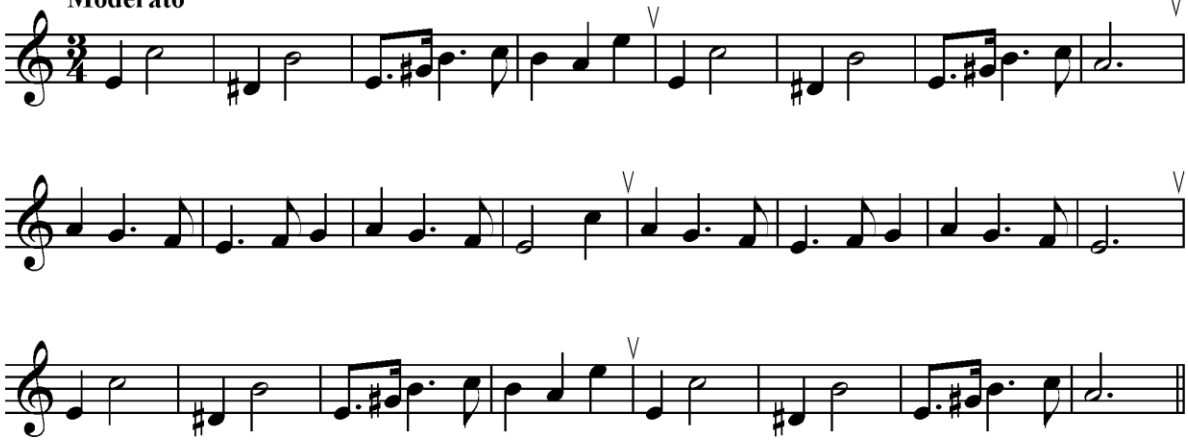

210 Allegro moderato F.Əmirov. "Kürd ovşarı" (Şur)

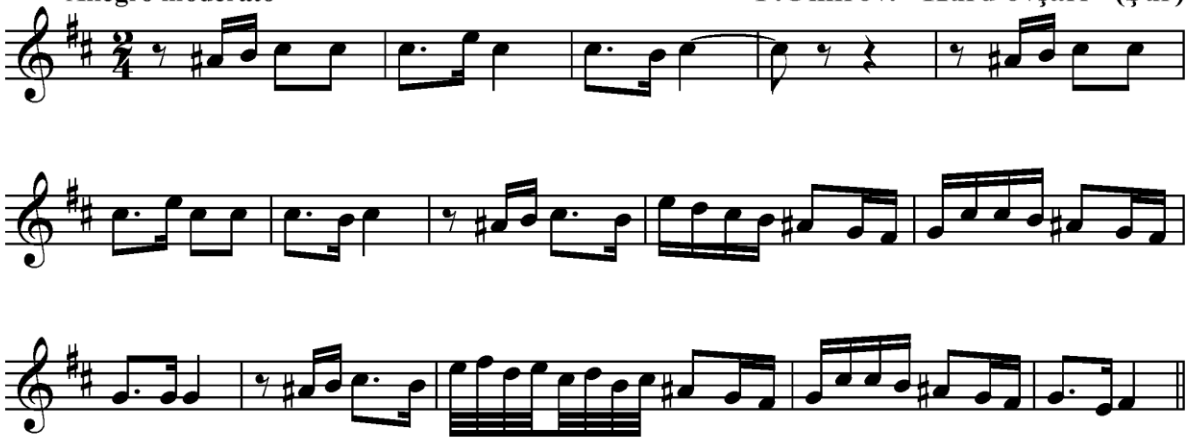

211 **Maestoso** **Azərbaycan zərbi muğamı "Heyratı" (Rast)**

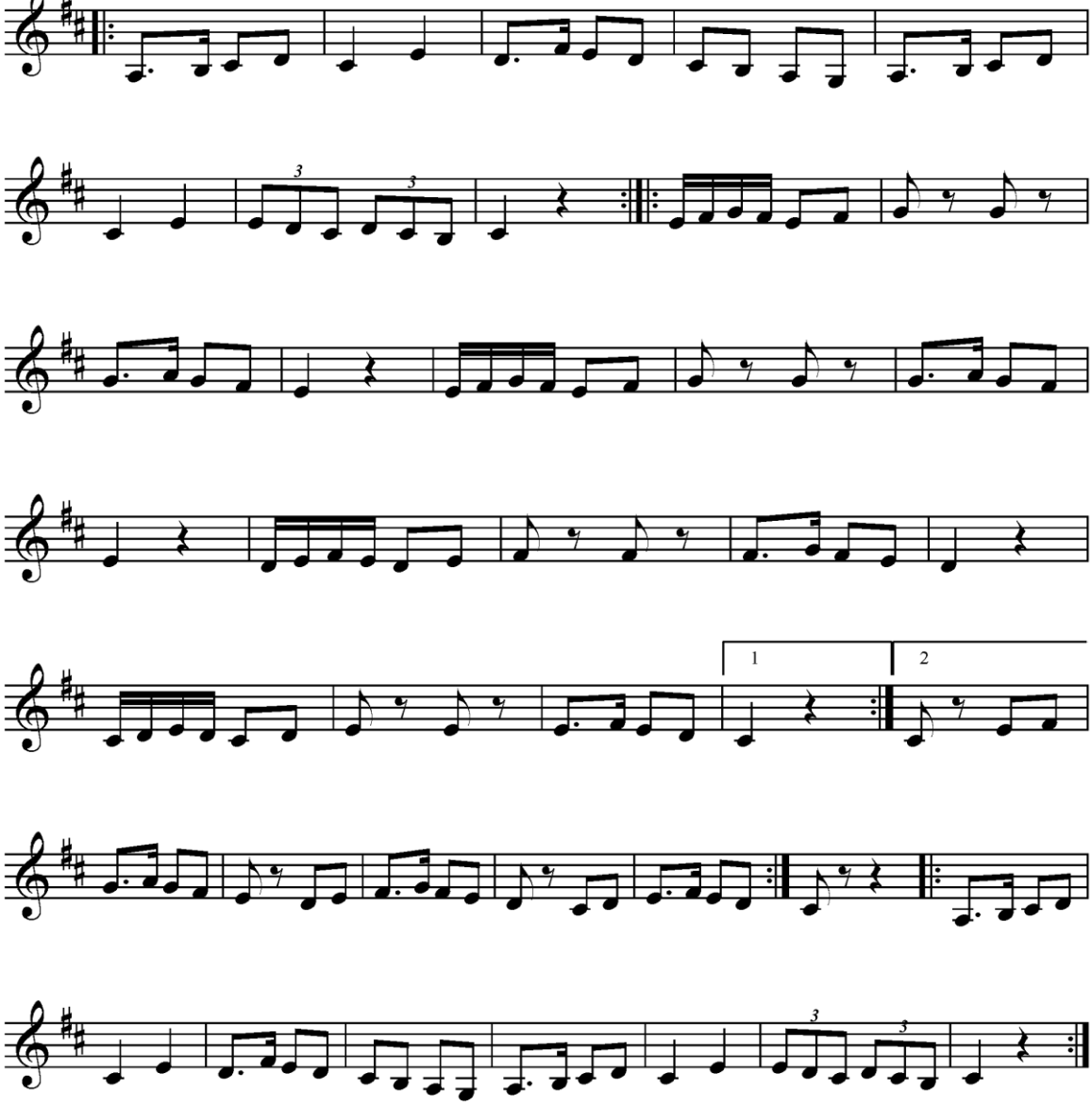

212 **Moderato** **M.Qlinka. Variasiyalar**

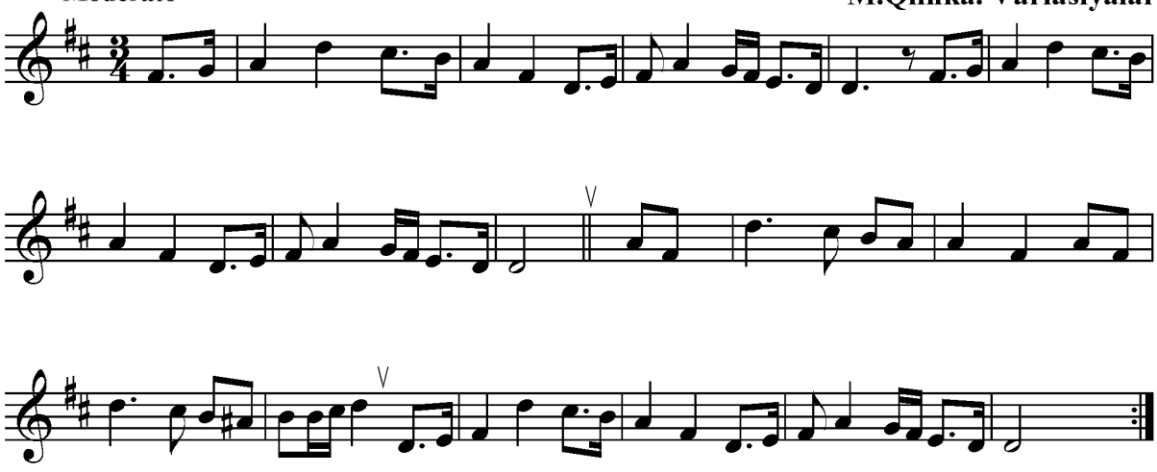

213 Tempo di marcia F.Səmədova, F.Zeynalova. Solfecio (Rast)

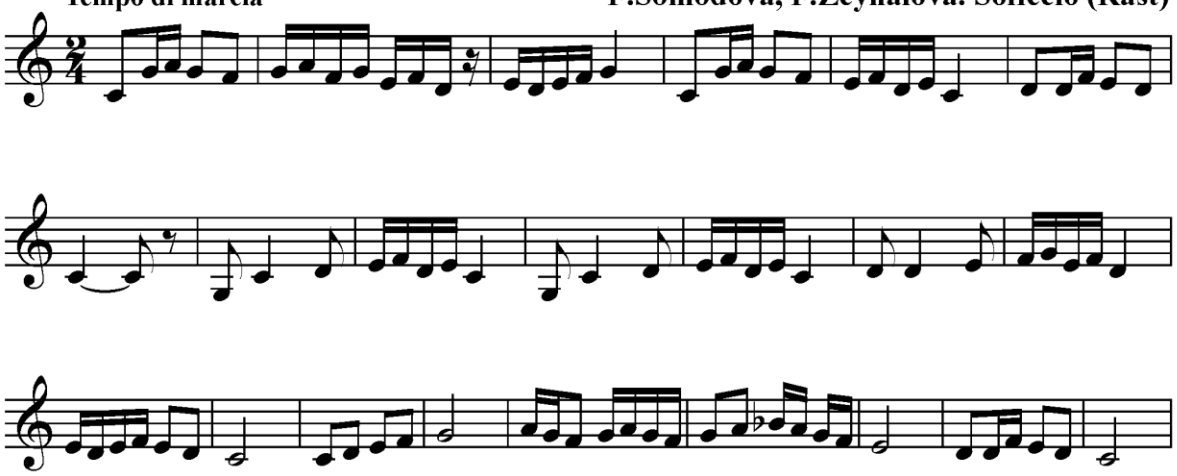

214 Allegretto Mahur rəngi" (Rast)

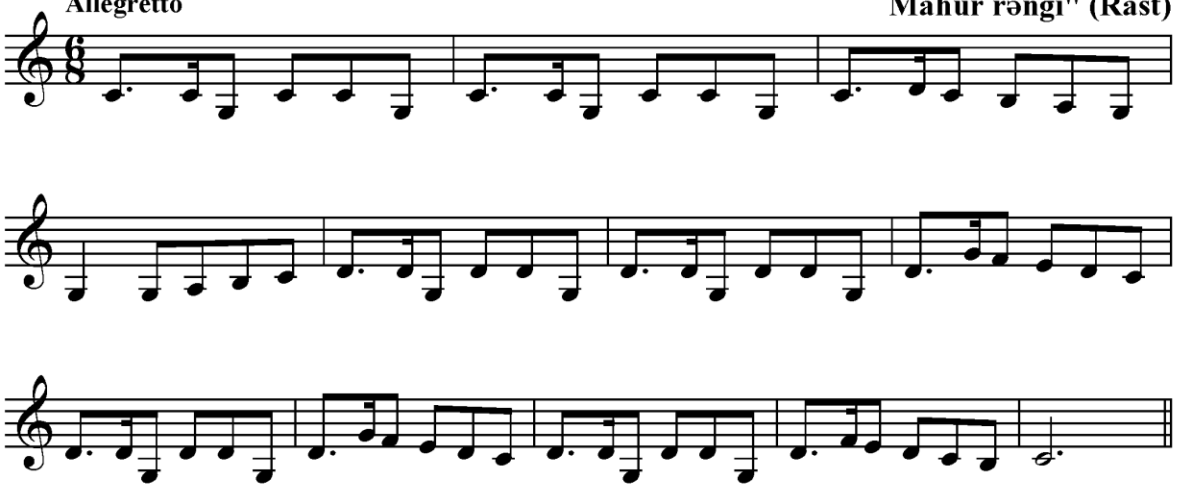

215 𝄋 Adagio H.Lemoine. Solfege

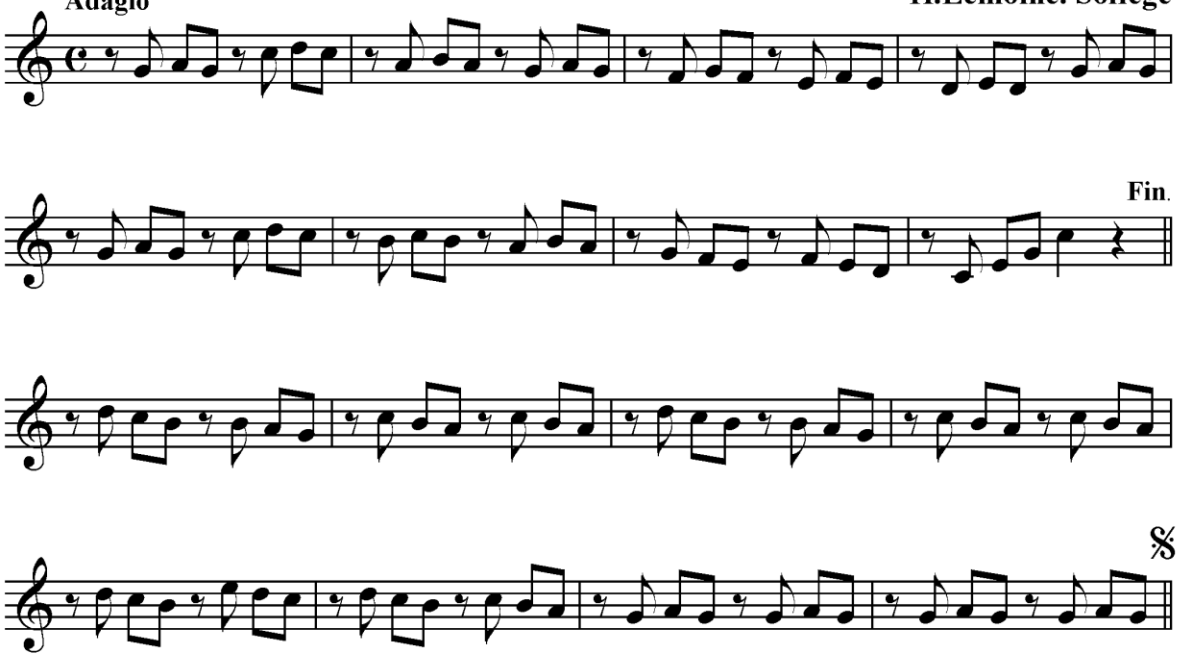

216 Moderato — **Azərbaycan xalq mahnısı "Əlində sazın qurbanı" (Rast)**

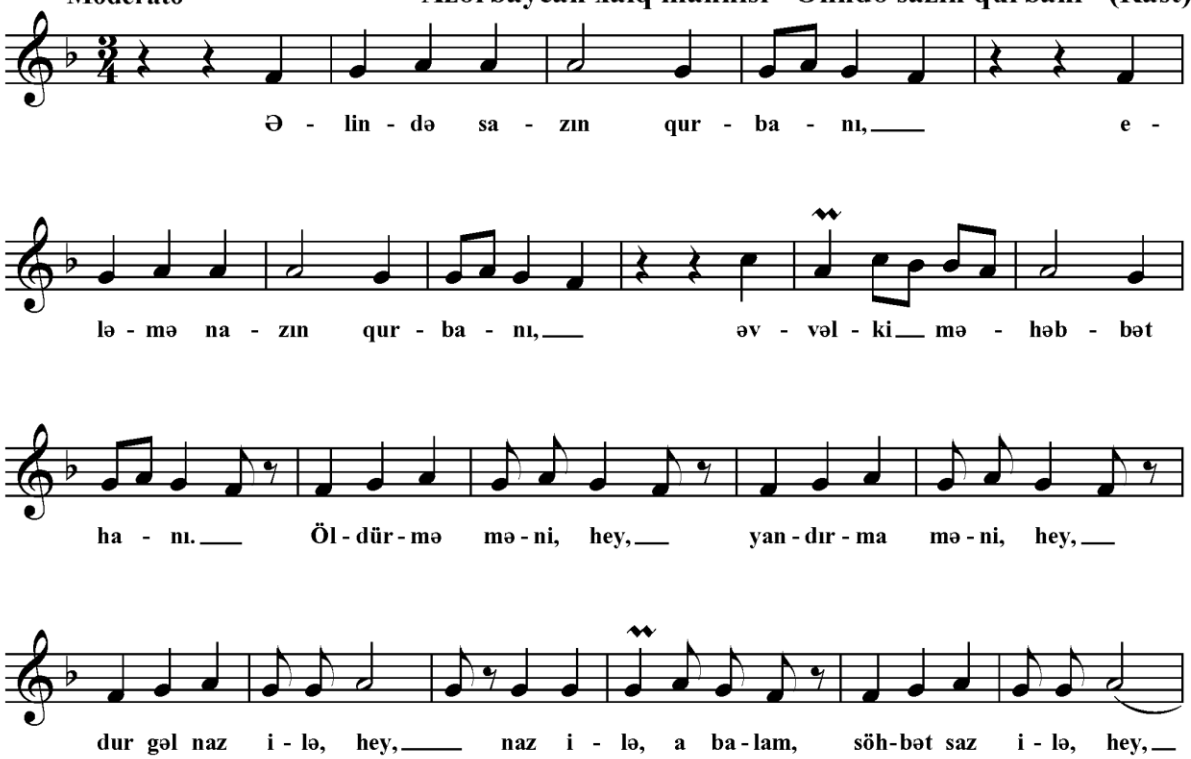

217 Moderato — **R.Şuman. Mahnı**

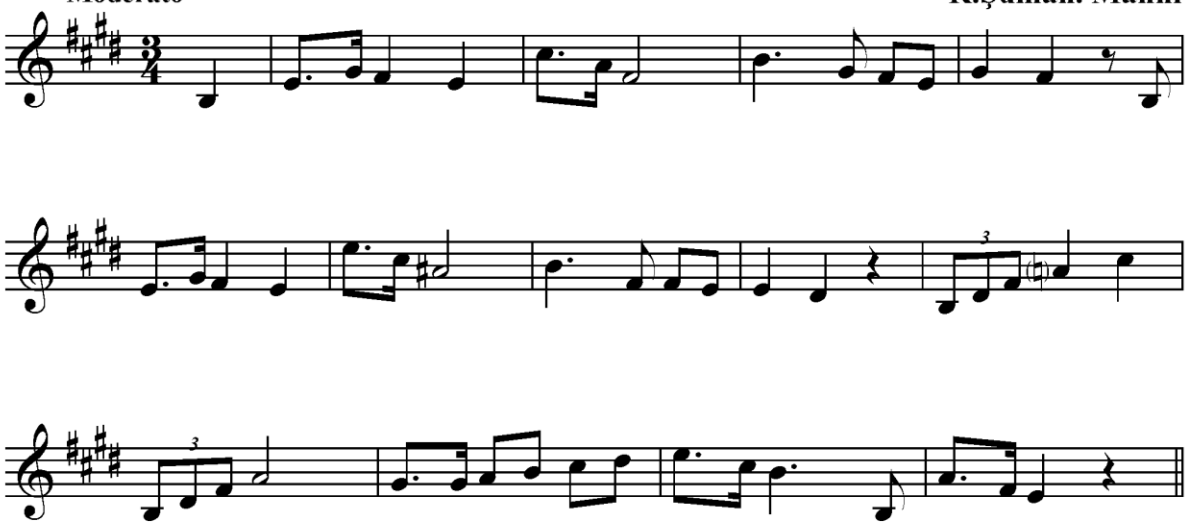

218 Allegro non troppo — **F.Mendelson. "Sözsüz mahnı"**

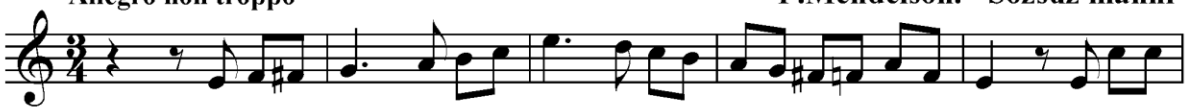

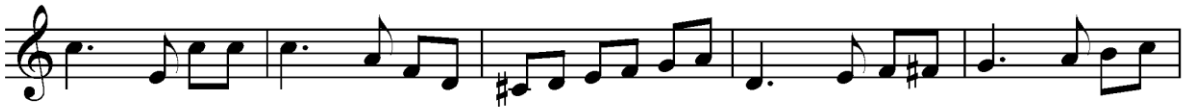

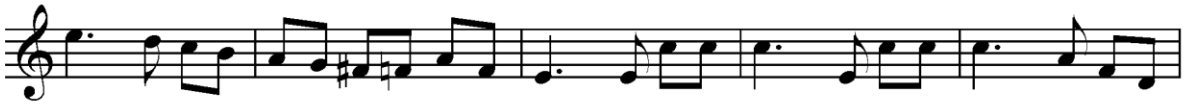

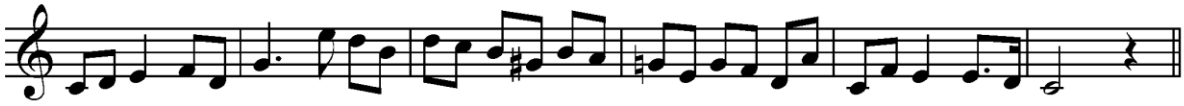

219 Maestoso

Azərbaycan zərbi muğamı "Heyratı" (Rast)

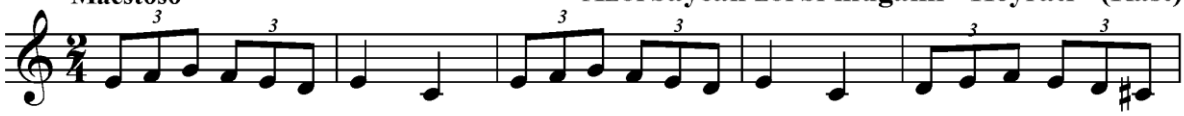

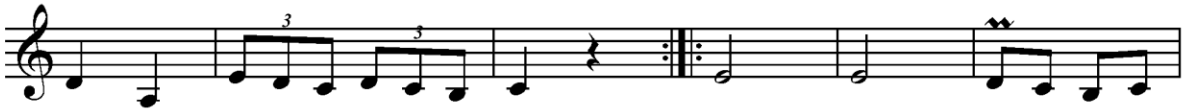

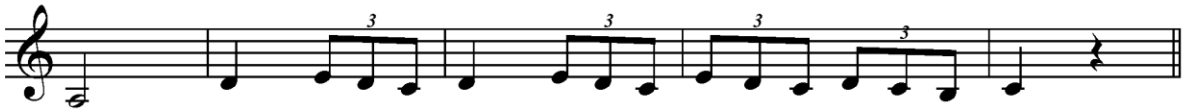

220 Allegro moderato

Azərbaycan xalq mahnısı "Bir dənəsən" (Şur)

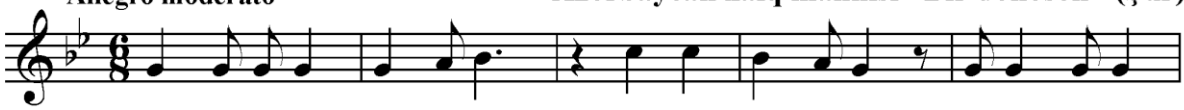

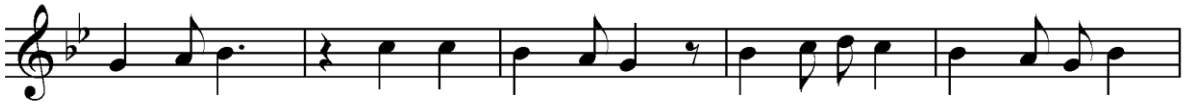

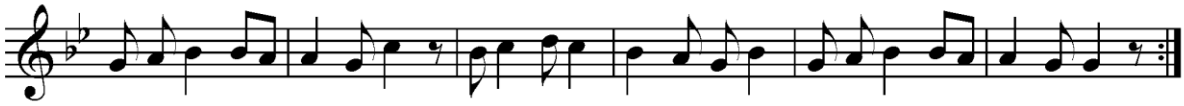

221 Andantino

Aşıq Veysəl (Türkiyə) "Uzun, ince bir yoldayim" (Şur)

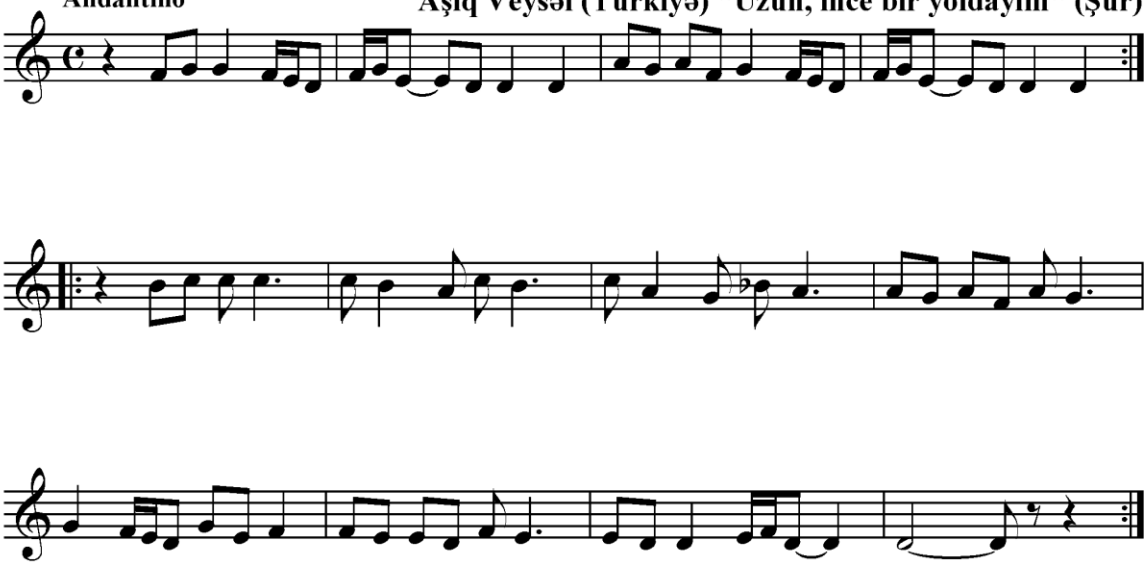

222 Allegretto

Azərbaycan xalq mahnısı "Qadan alım" (Şur)

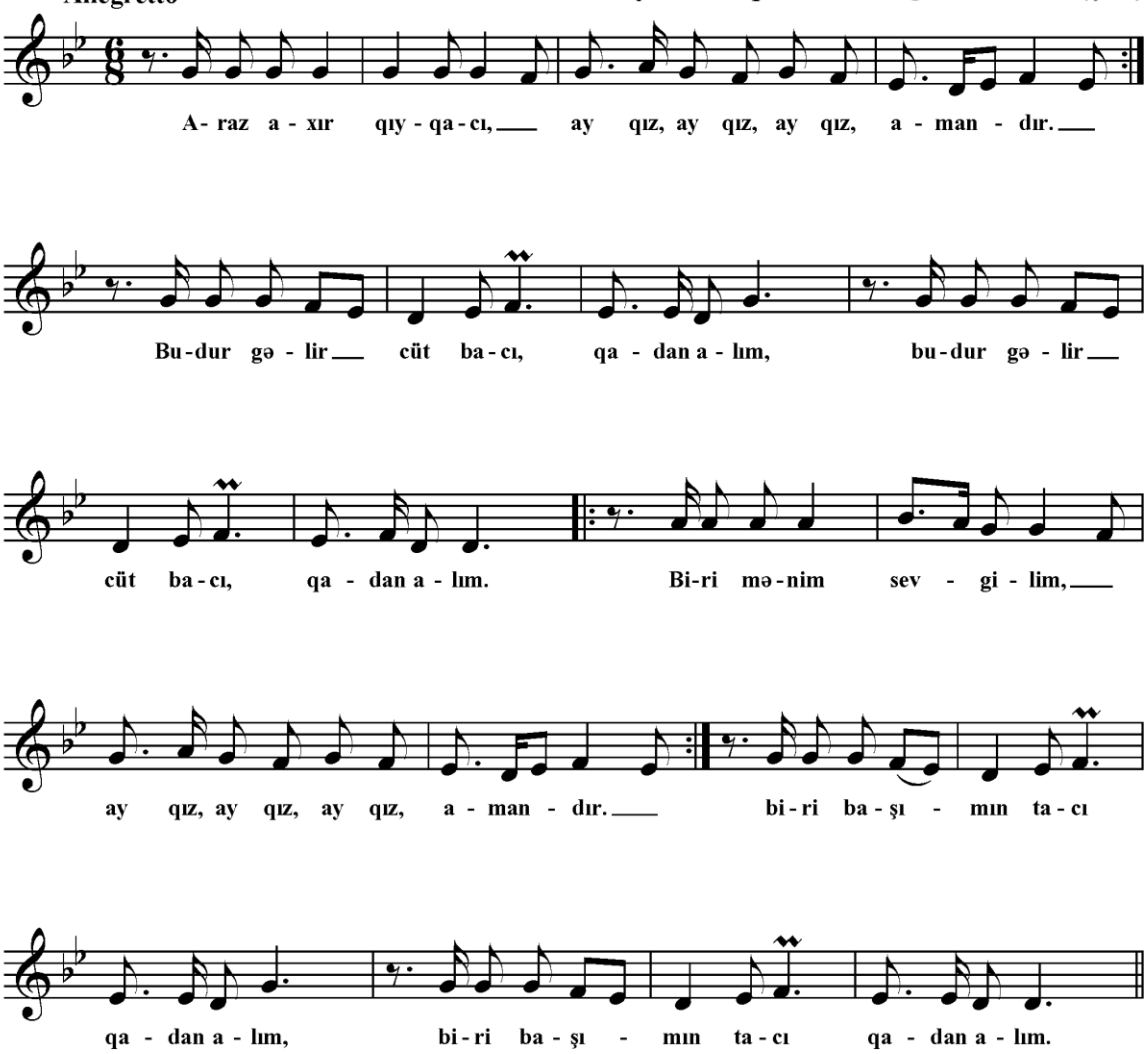

223 Allegretto A.Darqomıjski. Romans

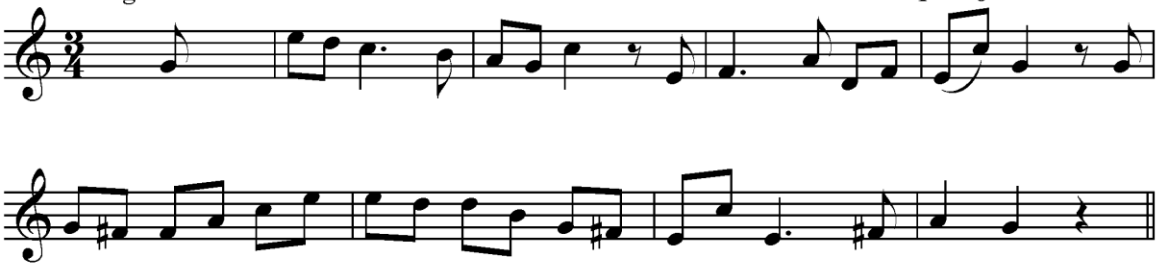

224 Allegretto E.Engin. "Calı quşu"

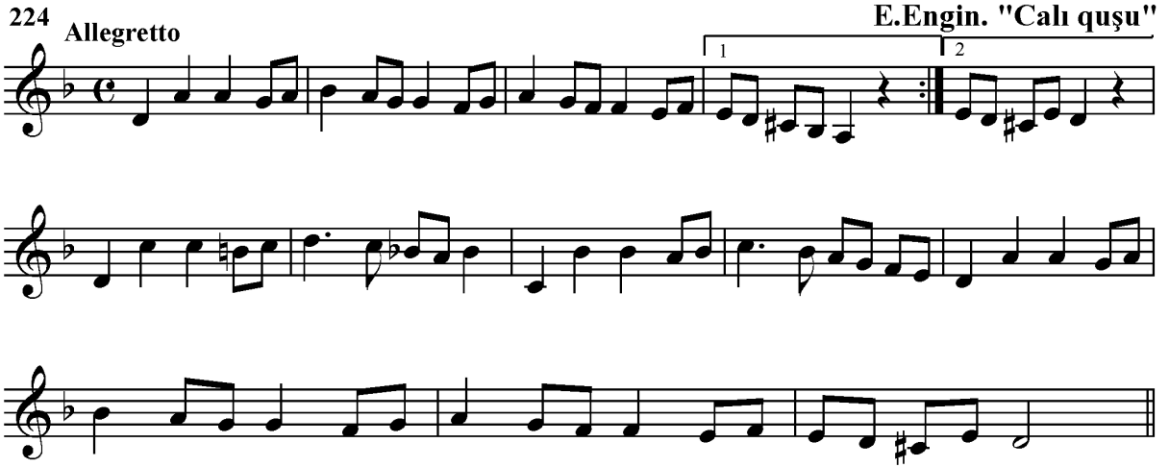

225 Andante Azərbaycan xalq mahnısı "Üç gündən dir" (Şur)

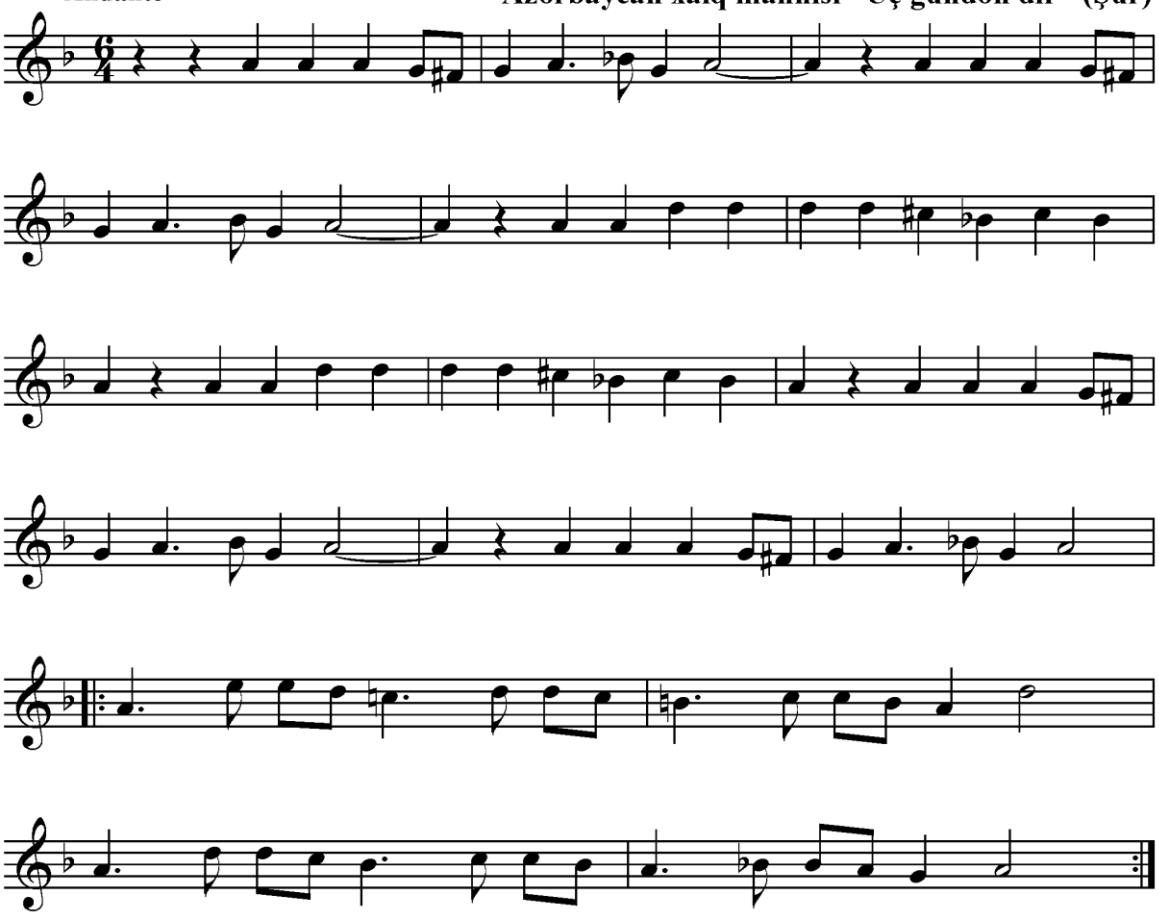

Vokal - intonasiya çalışmaları

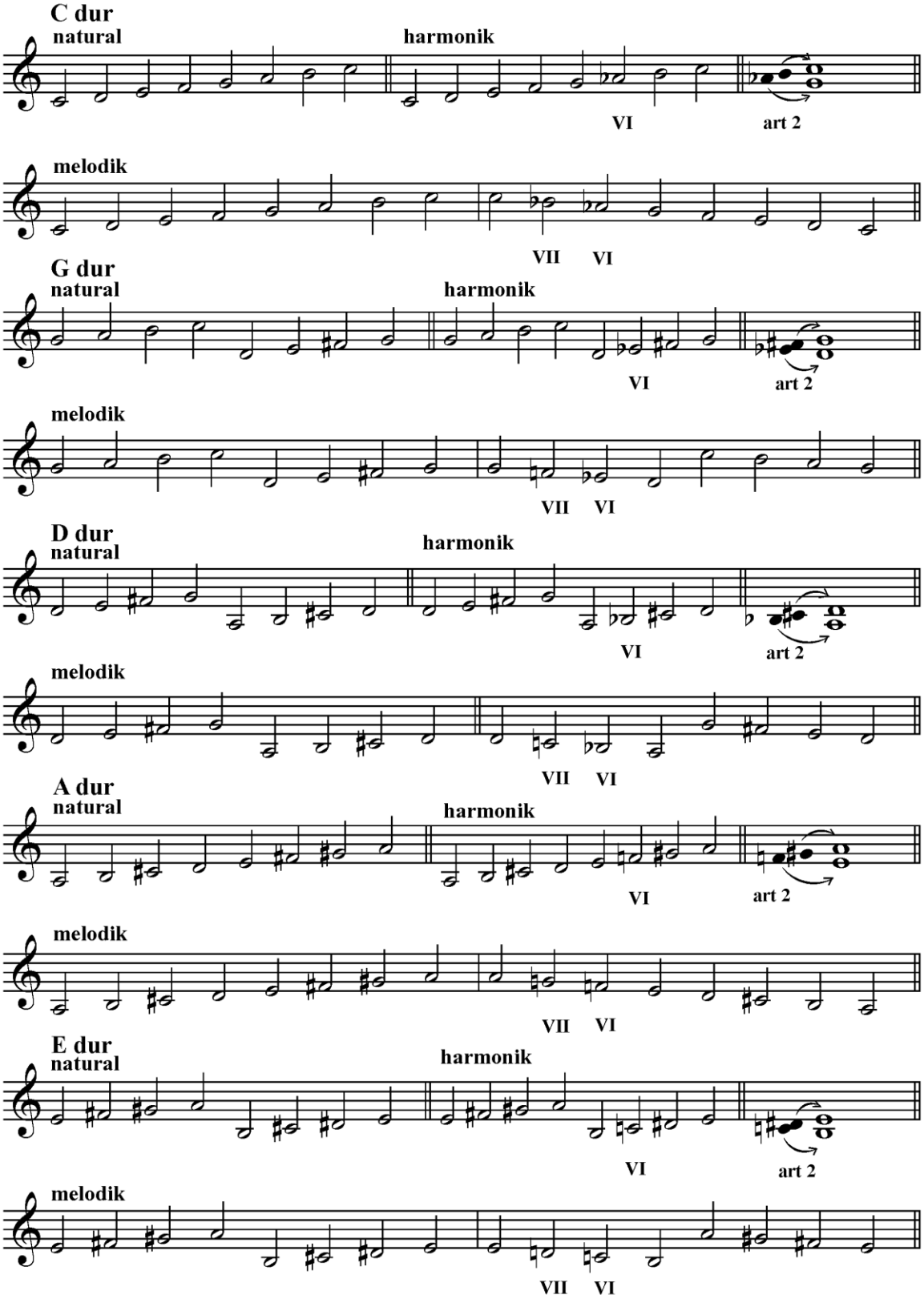

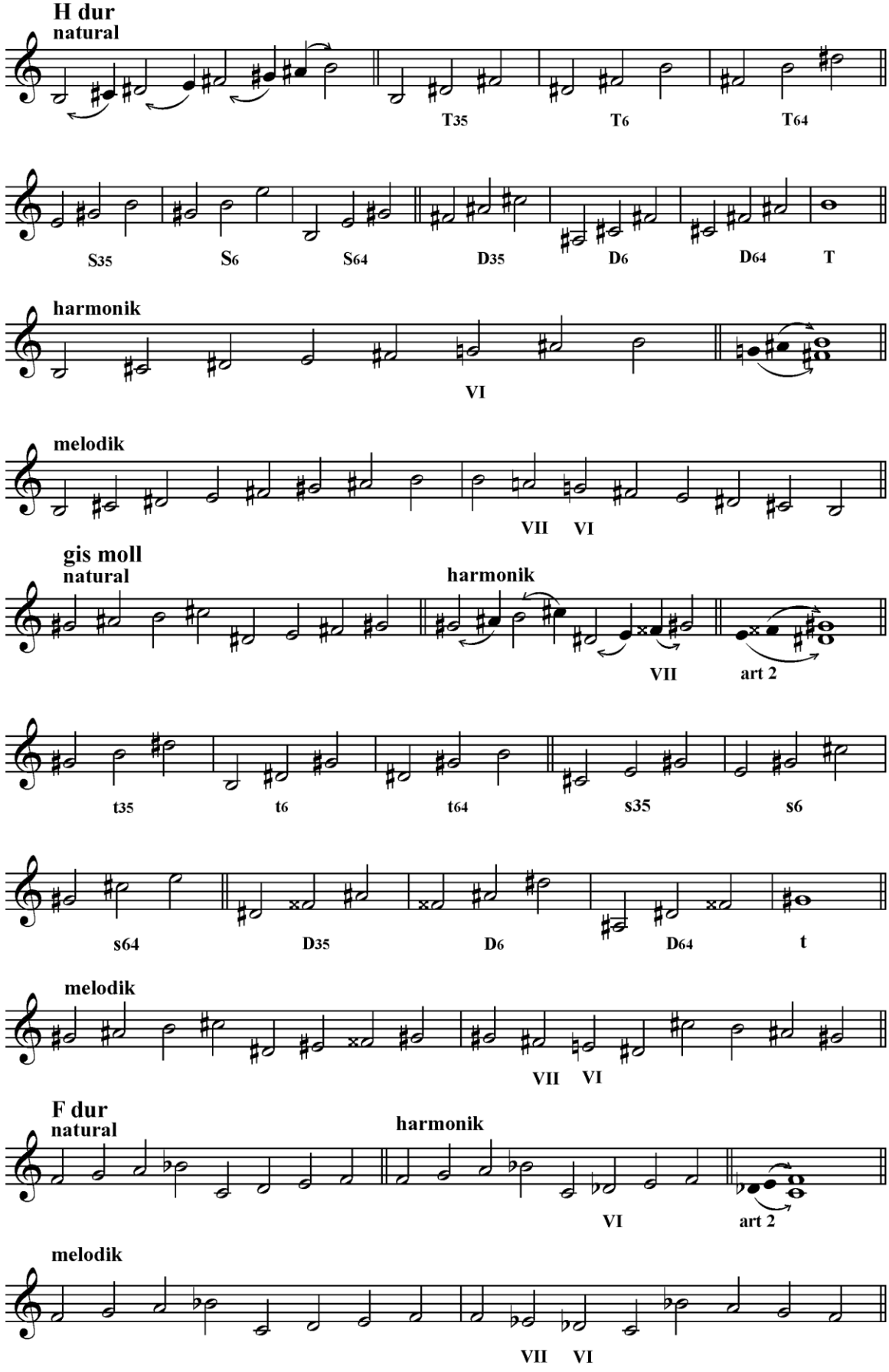
H dur
natural
T35
T6
T64
S35
S6
S64
D35
D6
D64
T
harmonik
VI
melodik
VII VI
gis moll
natural
harmonik
VII
art 2
t35
t6
t64
s35
s6
s64
D35
D6
D64
t
melodik
VII VI
F dur
natural
harmonik
VI
art 2
melodik
VII VI

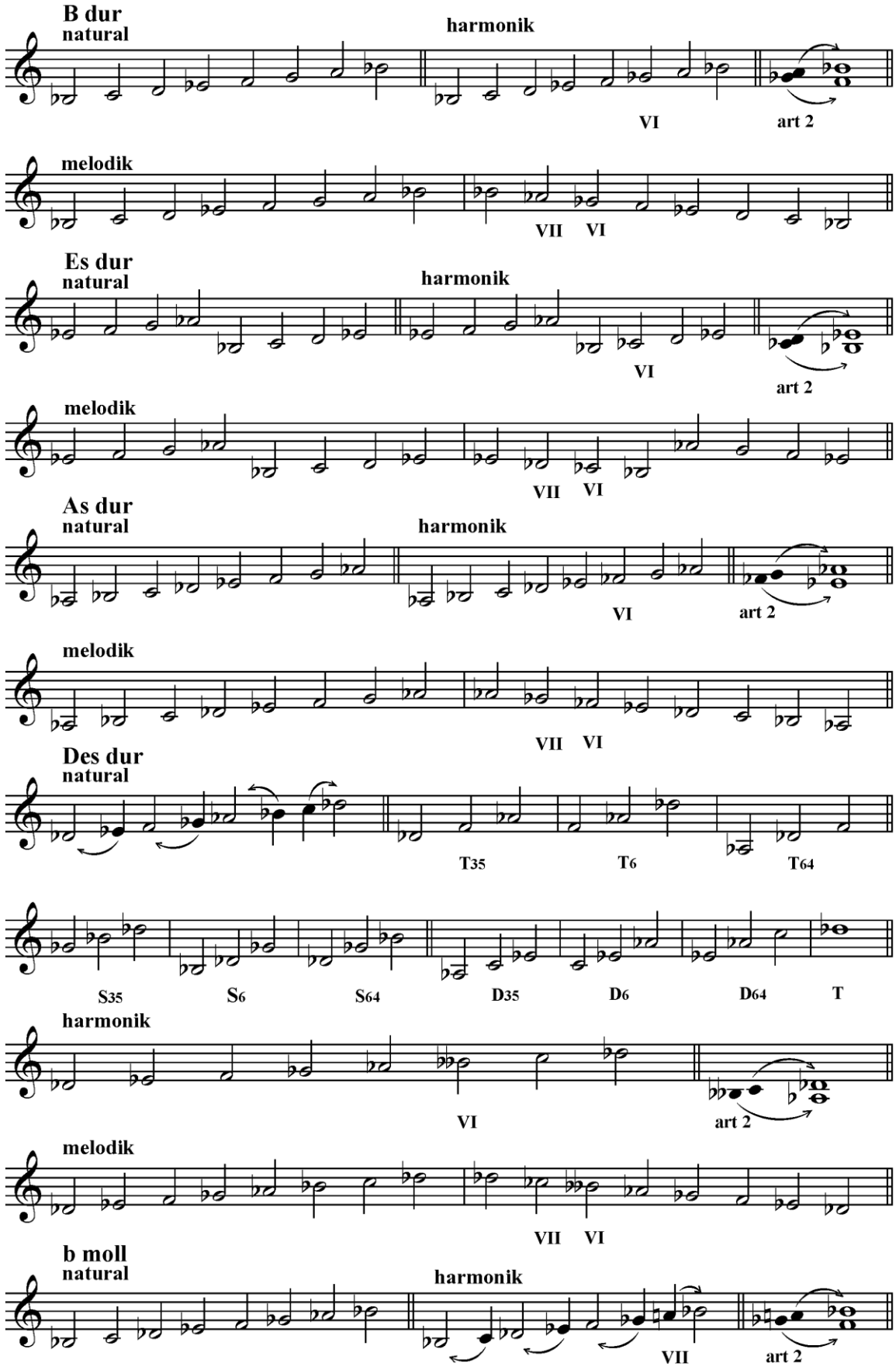
B dur
natural
harmonik
VI
art 2
melodik
VII VI
Es dur
natural
harmonik
VI
art 2
melodik
VII VI
As dur
natural
harmonik
VI
art 2
melodik
VII VI
Des dur
natural
T35 T6 T64
S35 S6 S64 D35 D6 D64 T
harmonik
VI
art 2
melodik
VII VI
b moll
natural
harmonik
VII
art 2

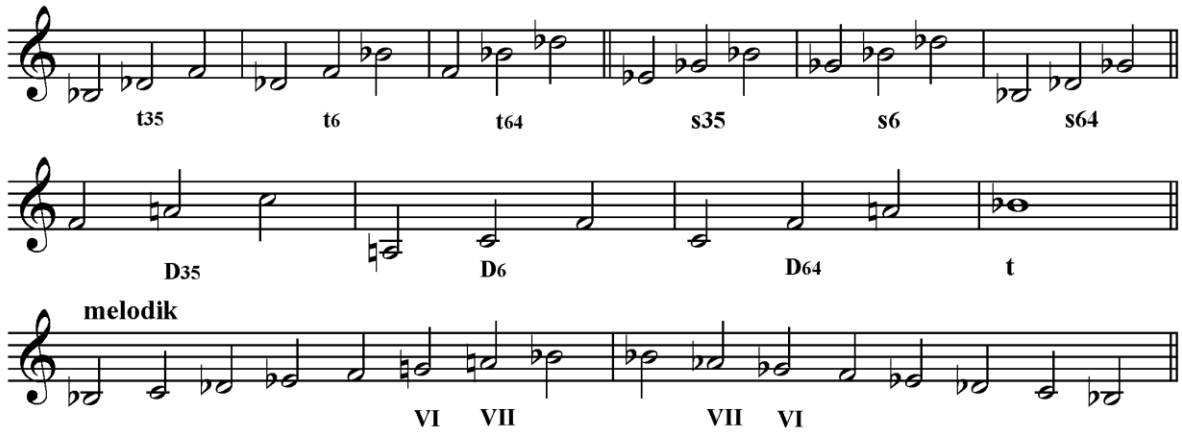

Sekvensiyaların oxunması

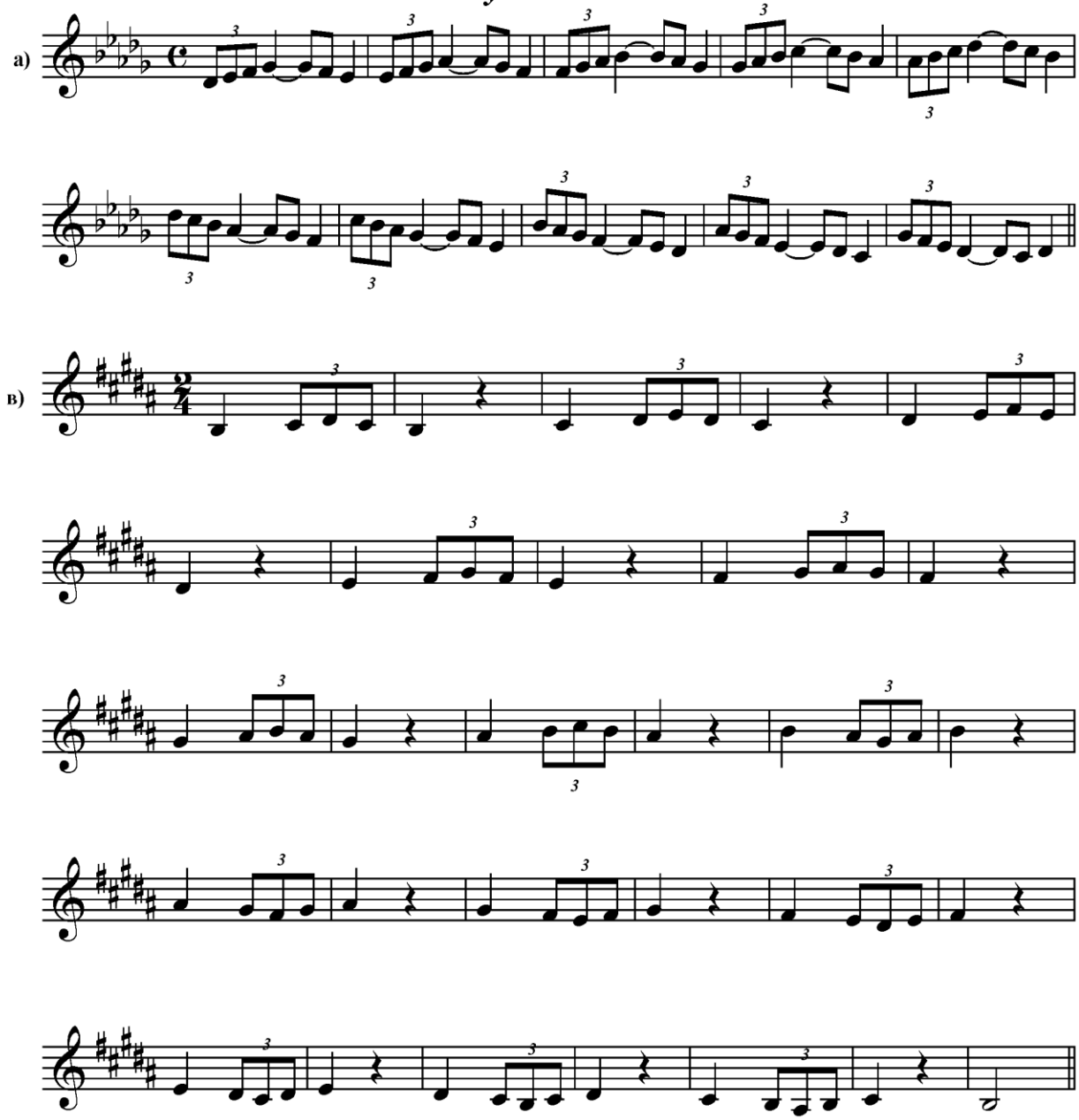

"Rast" ladında bəstələnən melodiya

Allegro moderato
Mayeyi-Rast

Üzeyir Hacıbəyli

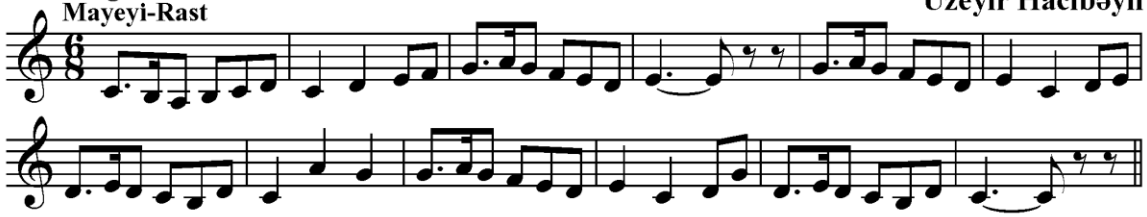

"Şur" ladında bəstələnən melodiya

Allegro
Mayeyi-Rast

Üzeyir Hacıbəyli

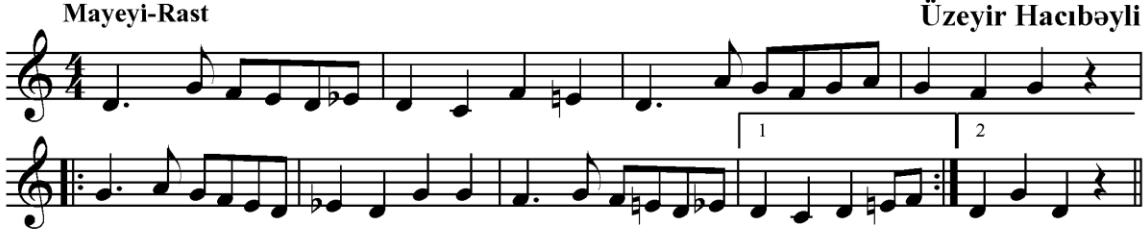

"Rast" və "Şur" ladlarında səkvensiyaların diatonik səslərdən oxunması

1)

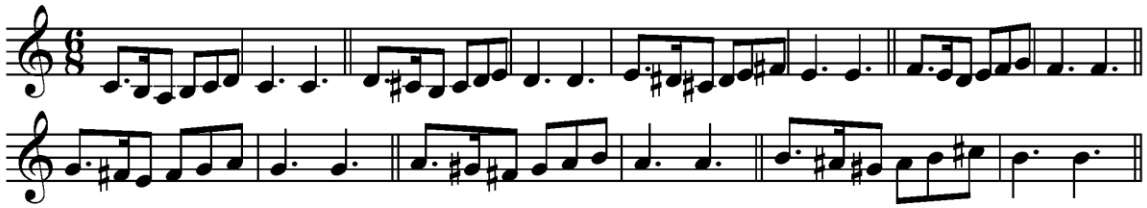

2)

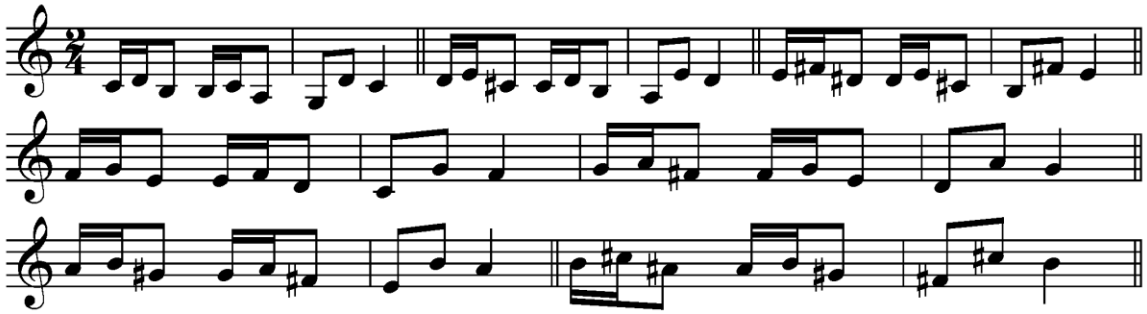

3)

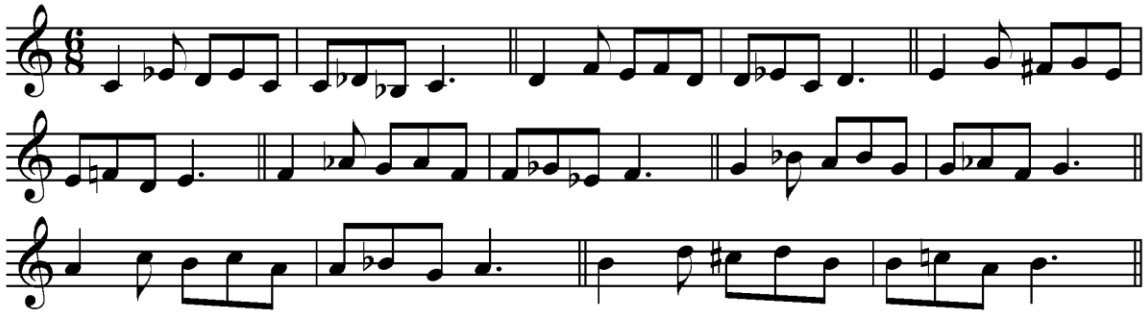

4)

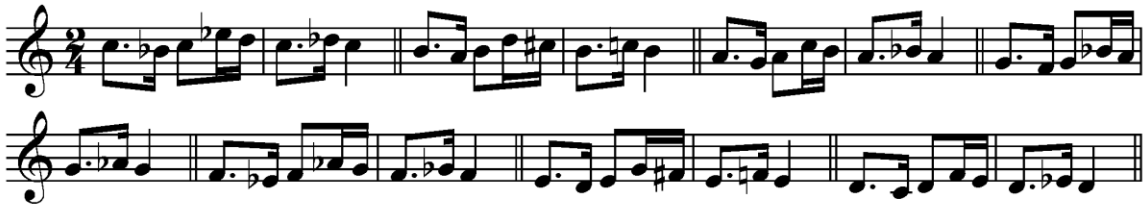

Major və harmonik minorda D7, D65, D43, D2;

natural majorda KVII7; harmonik majorda və minorda əsk II35, əsk VII7 - həlli ilə oxunması

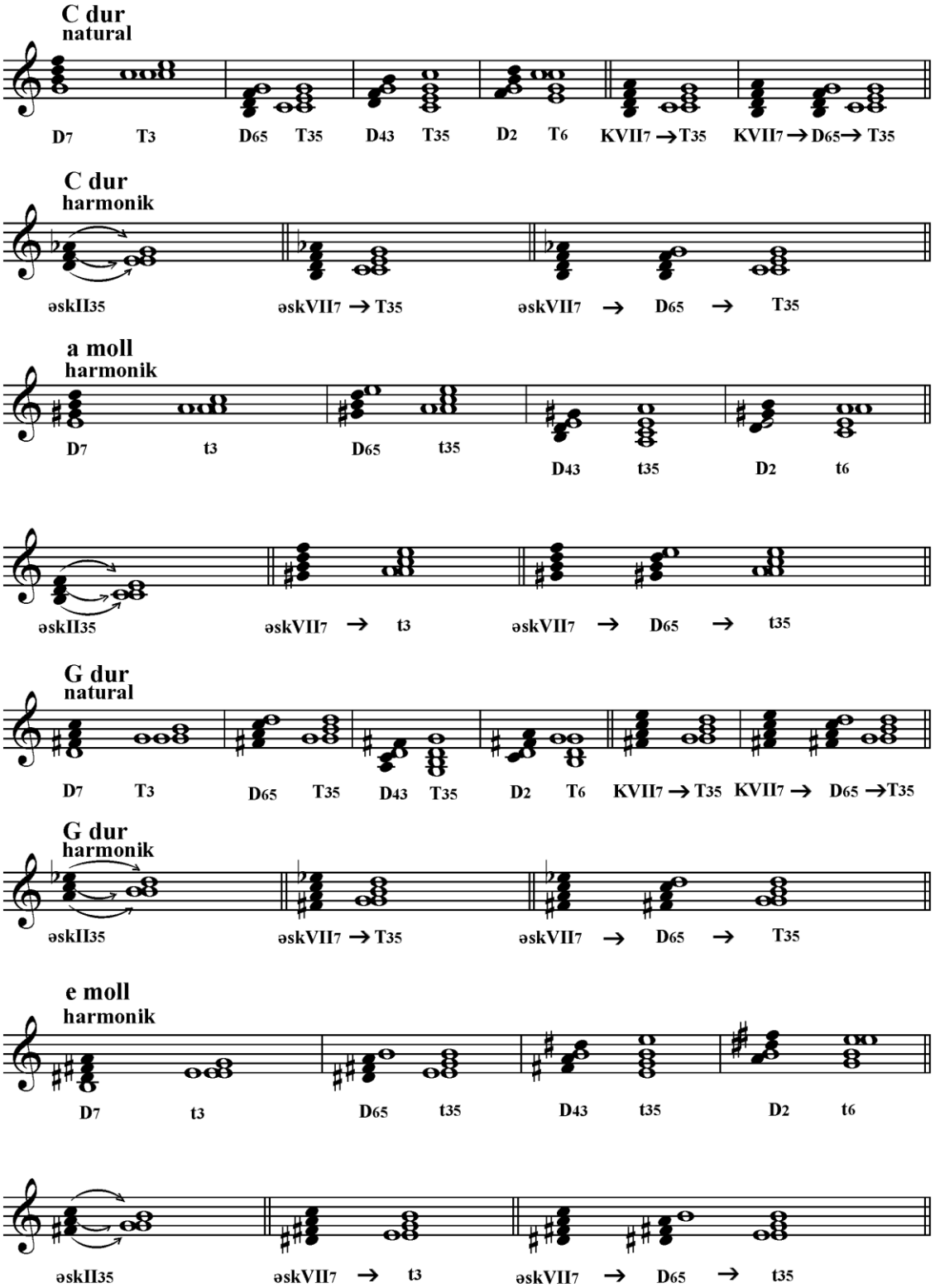

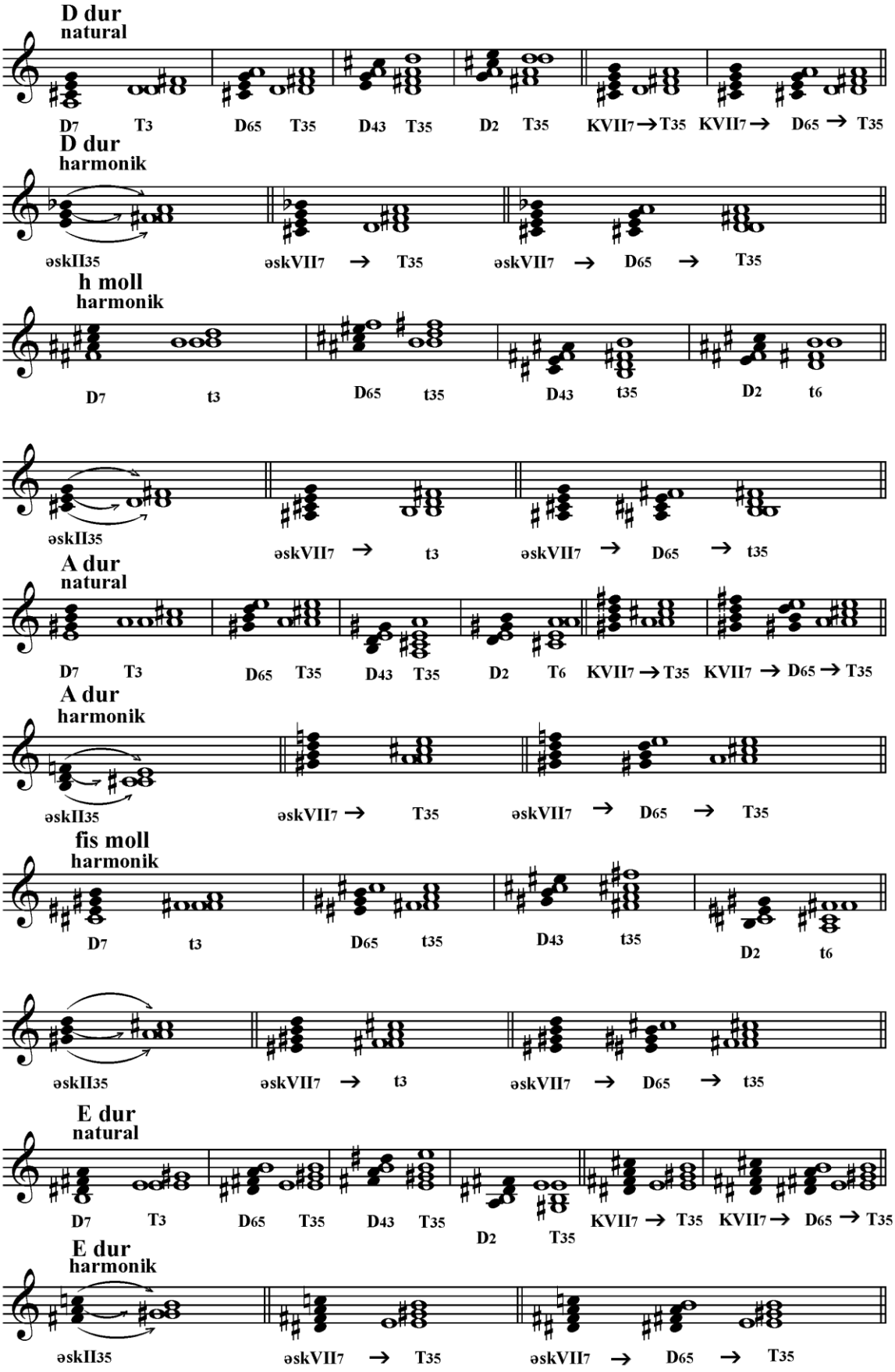
D dur
natural
D7 T3 D65 T35 D43 T35 D2 T35 KVII7 → T35 KVII7 → D65 → T35
D dur
harmonik
əskII35 əskVII7 → T35 əskVII7 → D65 → T35
h moll
harmonik
D7 t3 D65 t35 D43 t35 D2 t6
əskII35 əskVII7 → t3 əskVII7 → D65 → t35
A dur
natural
D7 T3 D65 T35 D43 T35 D2 T6 KVII7 → T35 KVII7 → D65 → T35
A dur
harmonik
əskII35 əskVII7 → T35 əskVII7 → D65 → T35
fis moll
harmonik
D7 t3 D65 t35 D43 t35 D2 t6
əskII35 əskVII7 → t3 əskVII7 → D65 → t35
E dur
natural
D7 T3 D65 T35 D43 T35 D2 T35 KVII7 → T35 KVII7 → D65 → T35
E dur
harmonik
əskII35 əskVII7 → T35 əskVII7 → D65 → T35

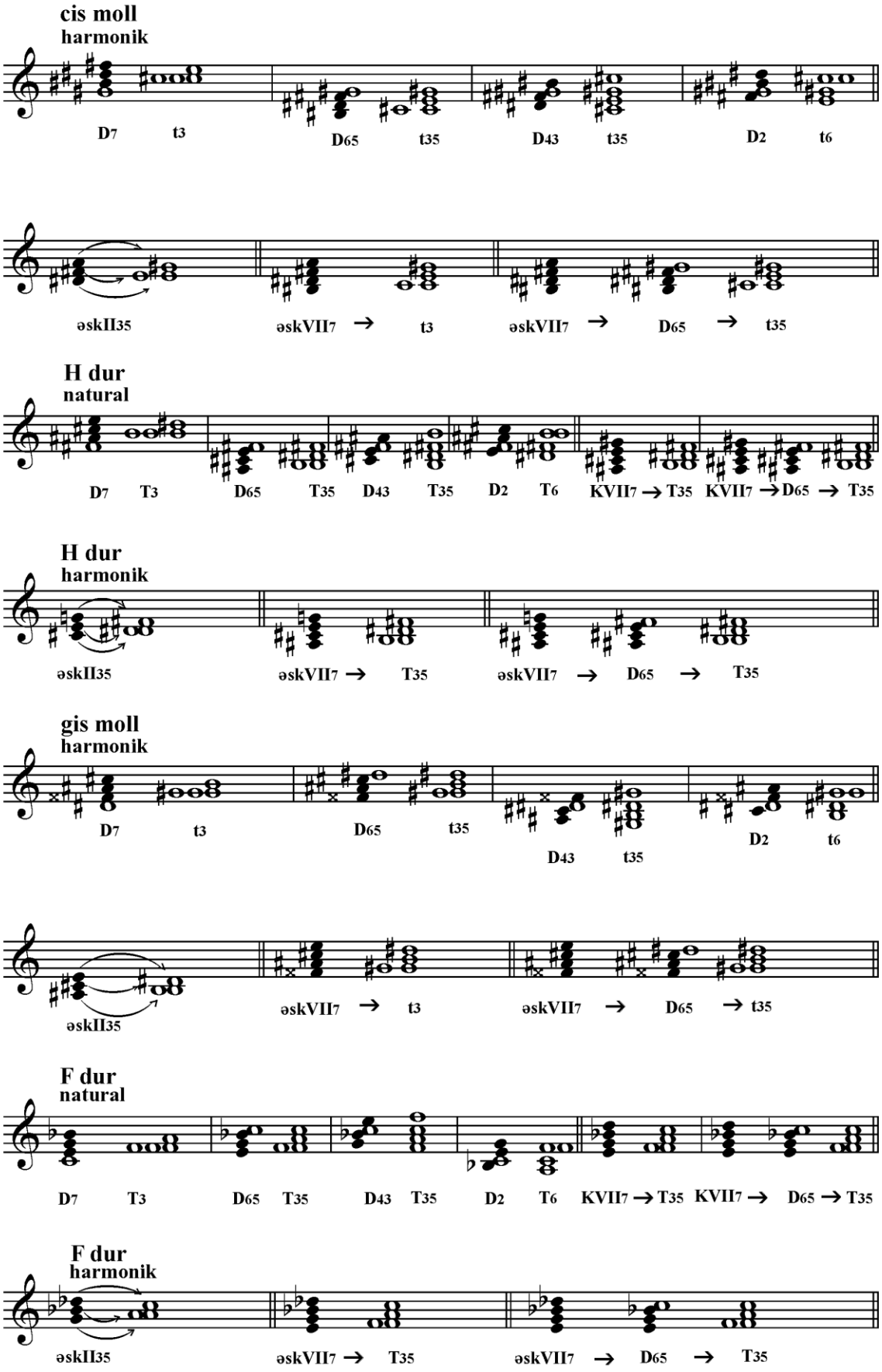
cis moll
harmonik
D7 t3
D65 t35
D43 t35
D2 t6
əskII35
əskVII7 → t3
əskVII7 → D65 → t35
H dur
natural
D7 T3
D65 T35
D43 T35
D2 T6
KVII7 → T35
KVII7 → D65 → T35
H dur
harmonik
əskII35
əskVII7 → T35
əskVII7 → D65 → T35
gis moll
harmonik
D7 t3
D65 t35
D43 t35
D2 t6
əskII35
əskVII7 → t3
əskVII7 → D65 → t35
F dur
natural
D7 T3
D65 T35
D43 T35
D2 T6
KVII7 → T35
KVII7 → D65 → T35
F dur
harmonik
əskII35
əskVII7 → T35
əskVII7 → D65 → T35

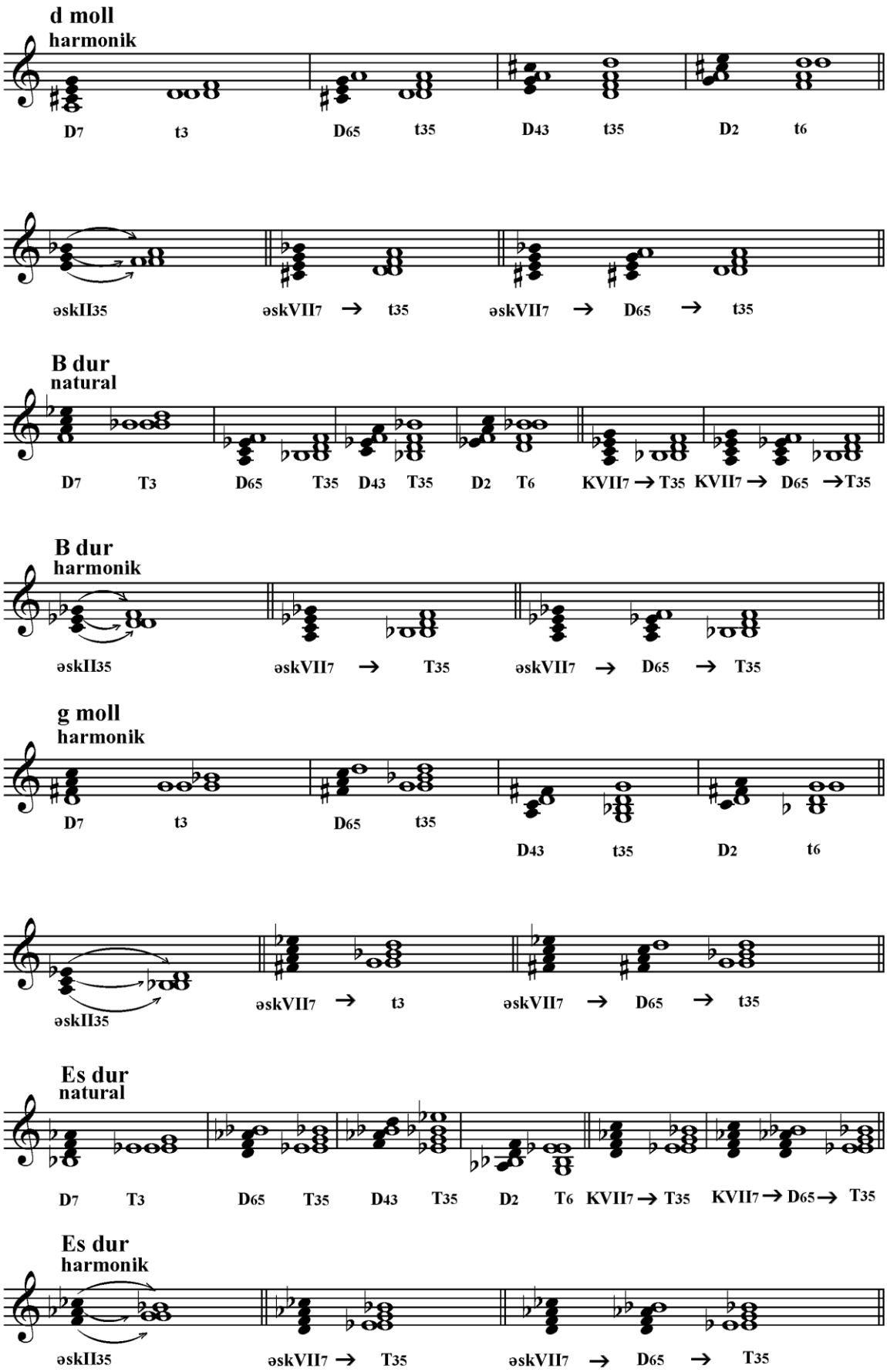
d moll
harmonik
D7 t3 D65 t35 D43 t35 D2 t6
əskII35 əskVII7 → t35 əskVII7 → D65 → t35
B dur
natural
D7 T3 D65 T35 D43 T35 D2 T6 KVII7 → T35 KVII7 → D65 →T35
B dur
harmonik
əskII35 əskVII7 → T35 əskVII7 → D65 → T35
g moll
harmonik
D7 t3 D65 t35 D43 t35 D2 t6
əskII35 əskVII7 → t3 əskVII7 → D65 → t35
Es dur
natural
D7 T3 D65 T35 D43 T35 D2 T6 KVII7 → T35 KVII7 → D65 → T35
Es dur
harmonik
əskII35 əskVII7 → T35 əskVII7 → D65 → T35

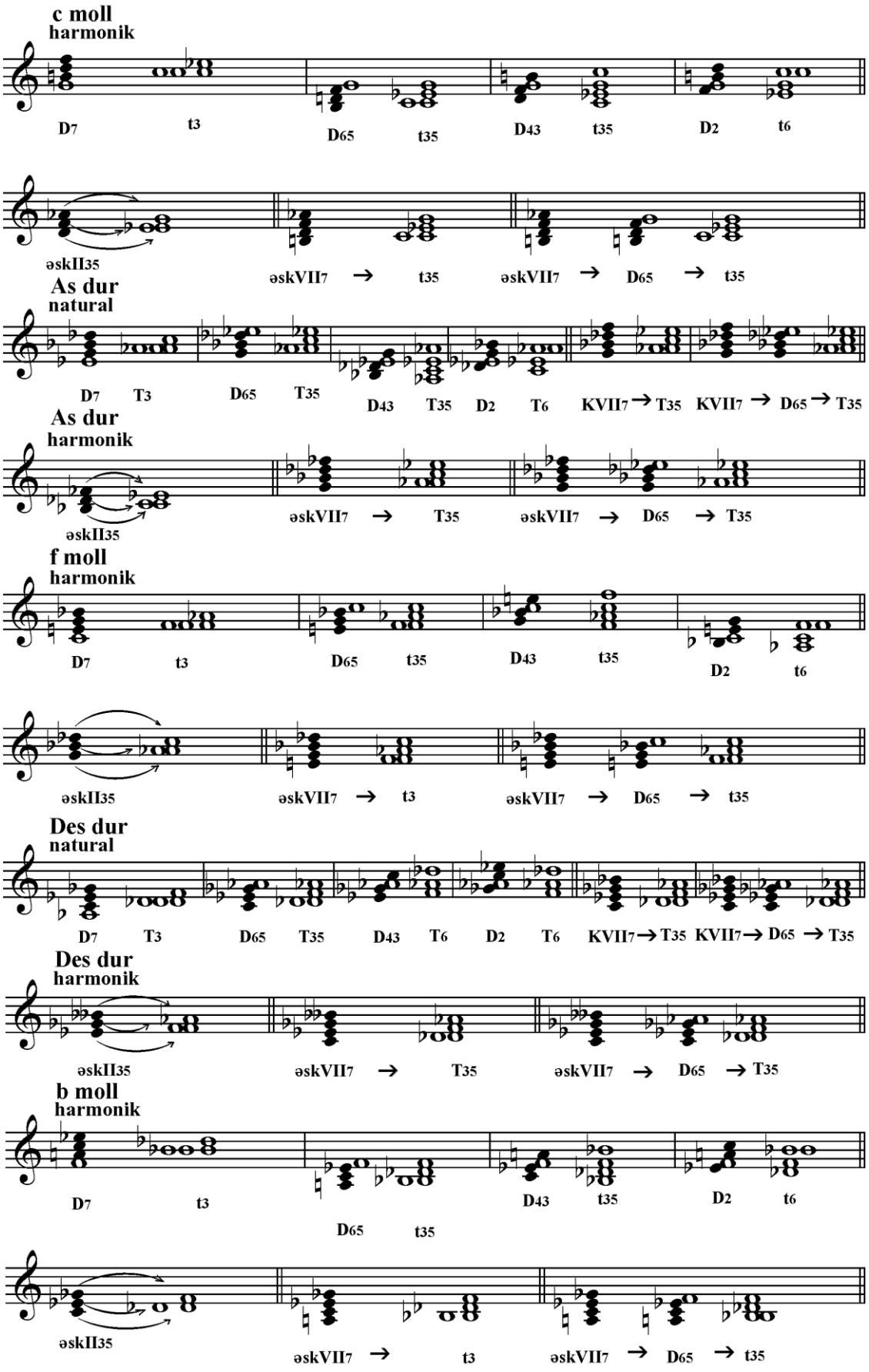
c moll
harmonik
D7 t3 D65 t35 D43 t35 D2 t6
əskII35 əskVII7 → t35 əskVII7 → D65 → t35
As dur
natural
D7 T3 D65 T35 D43 T35 D2 T6 KVII7 → T35 KVII7 → D65 → T35
As dur
harmonik
əskII35 əskVII7 → T35 əskVII7 → D65 → T35
f moll
harmonik
D7 t3 D65 t35 D43 t35 D2 t6
əskII35 əskVII7 → t3 əskVII7 → D65 → t35
Des dur
natural
D7 T3 D65 T35 D43 T6 D2 T6 KVII7 → T35 KVII7 → D65 → T35
Des dur
harmonik
əskII35 əskVII7 → T35 əskVII7 → D65 → T35
b moll
harmonik
D7 t3 D65 t35 D43 t35 D2 t6
əskII35 əskVII7 → t3 əskVII7 → D65 → t35

VI s i n i f

Fa-diyez major, Sol-bemol major, re-diyez minor, mi-bemol minor tonallıqları. "Segah" və "Şüştər" ladları. Mürəkkəb sinkopalar, xromatizmlər, yonəlmə və modulyasiyalar

226 **Moderato** **Ü.Hacıbəyli. "Tutu nənəm" (Segah)**

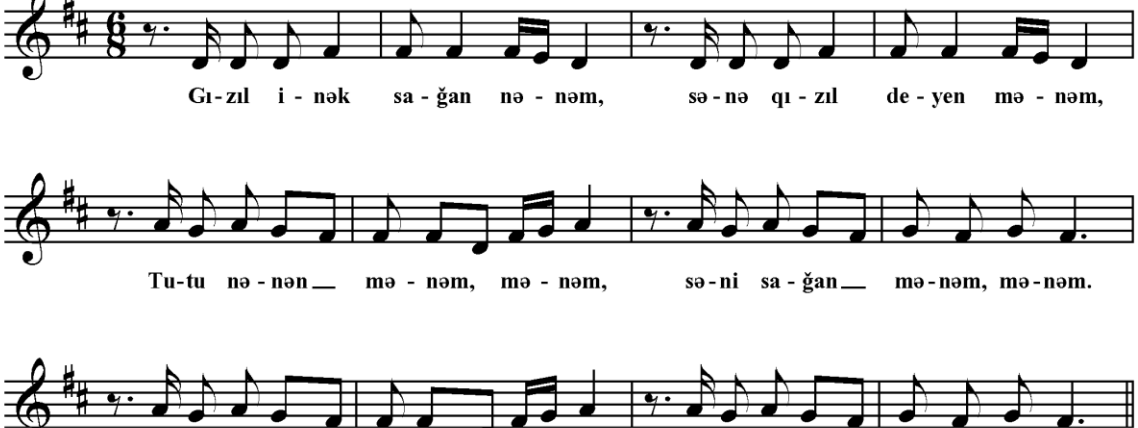

227 **Allegretto** **R.Hacıyev. "Ordan-burdan" (Rast)**

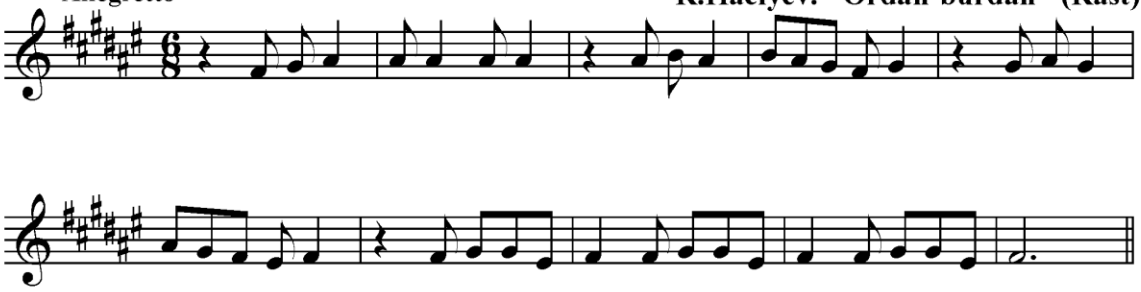

228 **Grazioso** **N.Rimski-Korsakov. "Şəhrizad"**

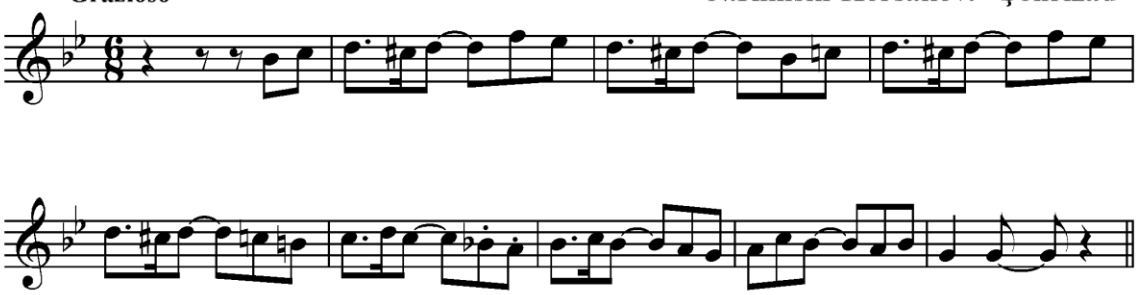

229 **Moderato** **F.Səmədova, F.Zeynalova. Solfecio (Segah)**

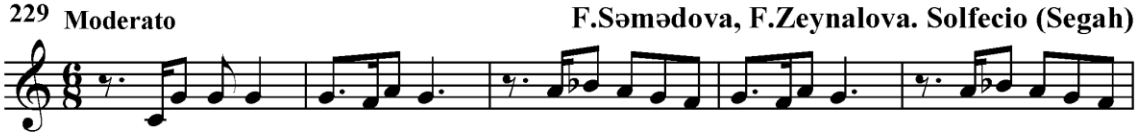

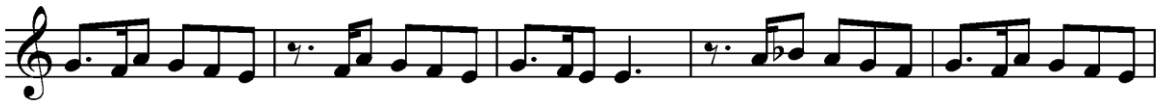

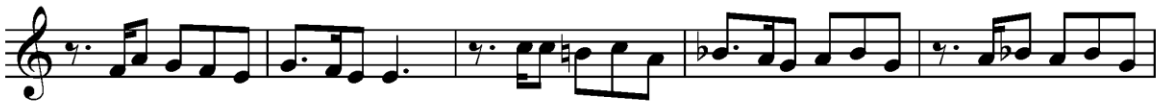

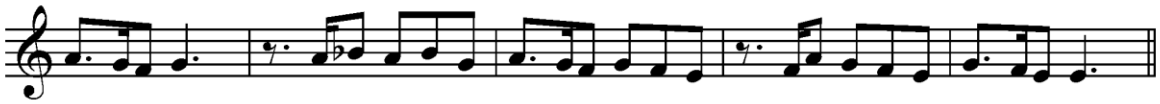

230 **Moderato** **V.Flis, Y.Yakubyak. Solfecio**

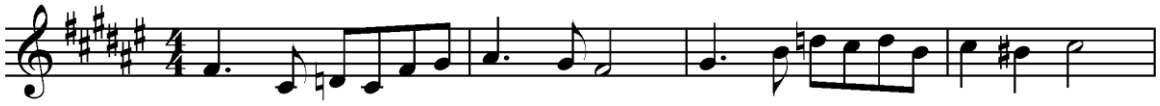

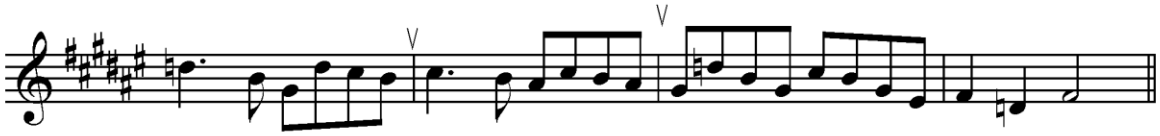

231 **Allegretto** **V.Flis, Y.Yakubyak. Solfecio**

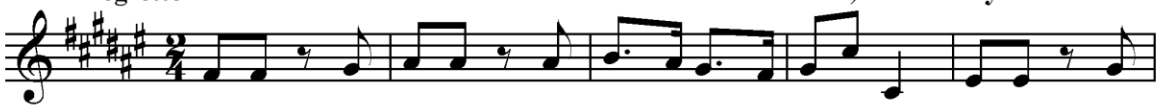

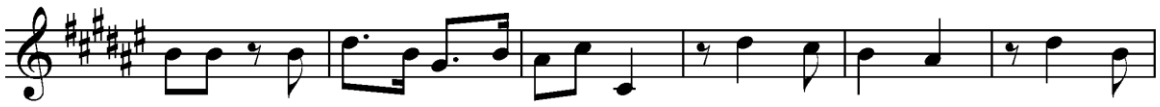

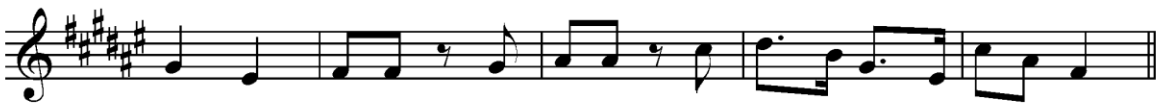

232 **Allegro moderato** **C.Verdi. "Traviata"**

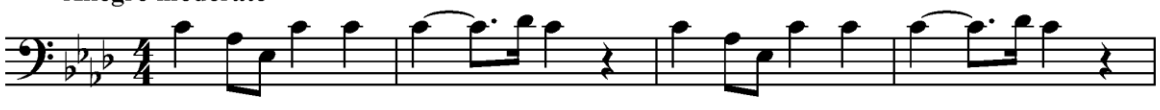

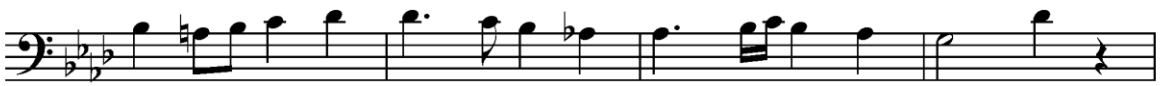

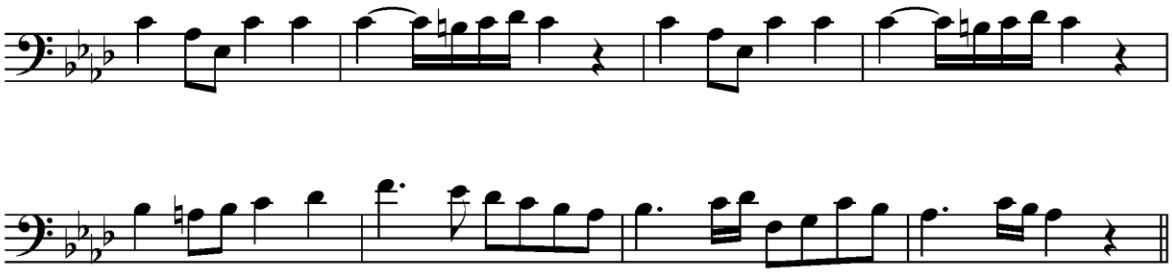

233 **Moderato** **F.Mazas. Duet**

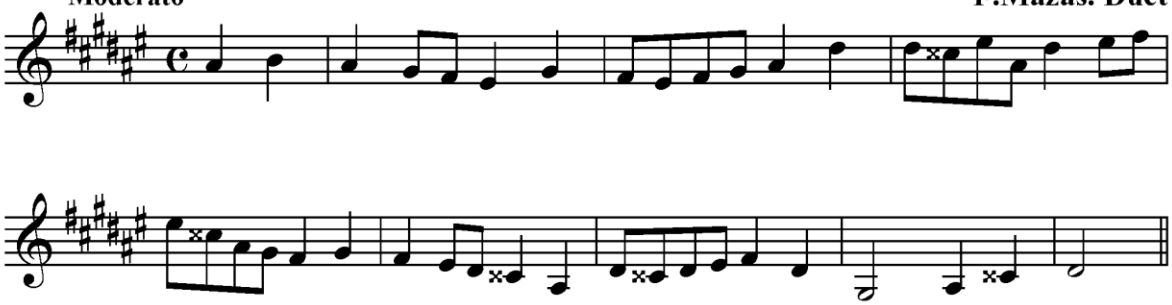

234 **Tempo di marcia** **F.Səmədova, F.Zeynalova. Solfecio (Şüştər)**

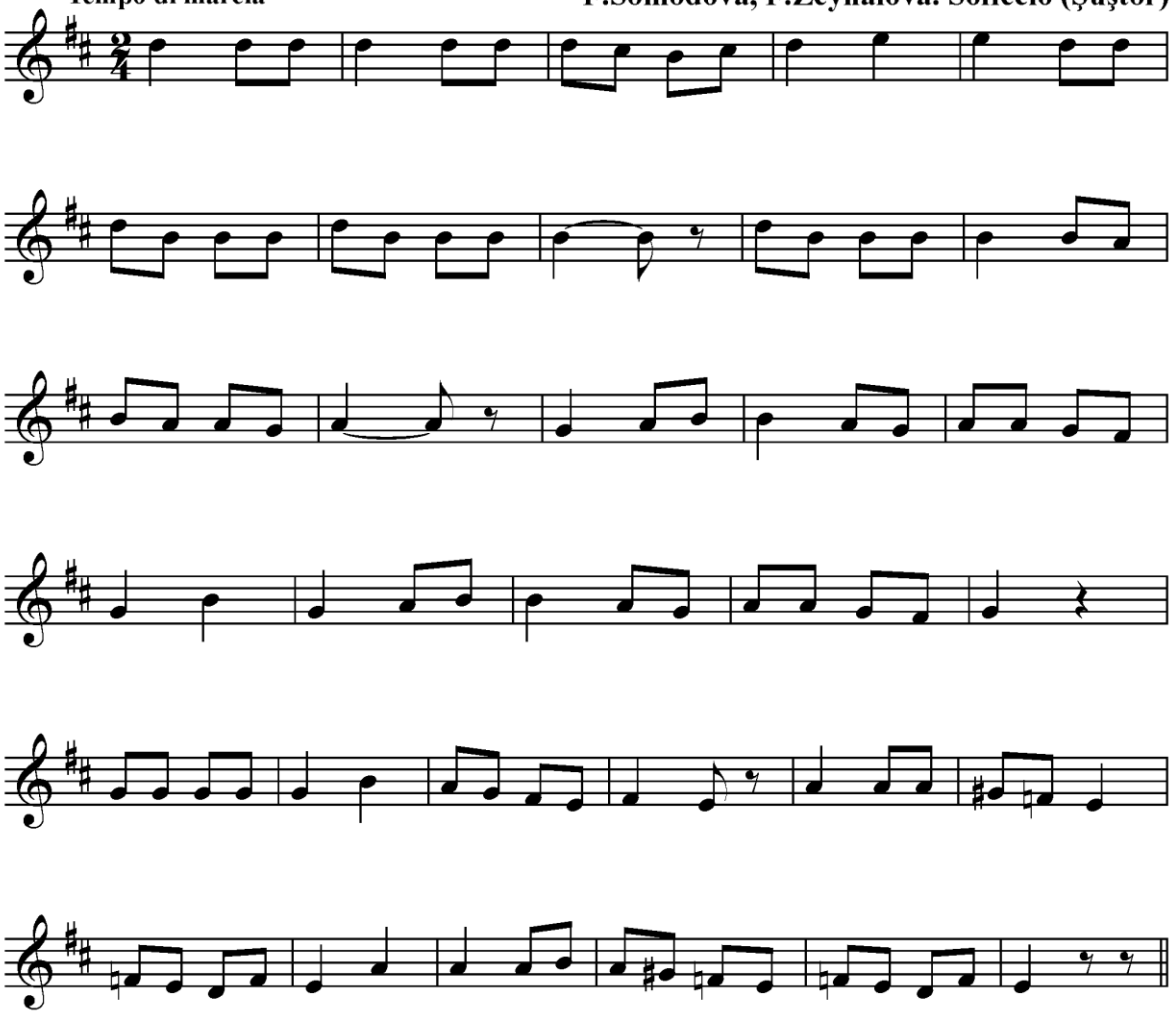

235 **Allegro** **A.Varlamov. "Qırmızı sarafan"**

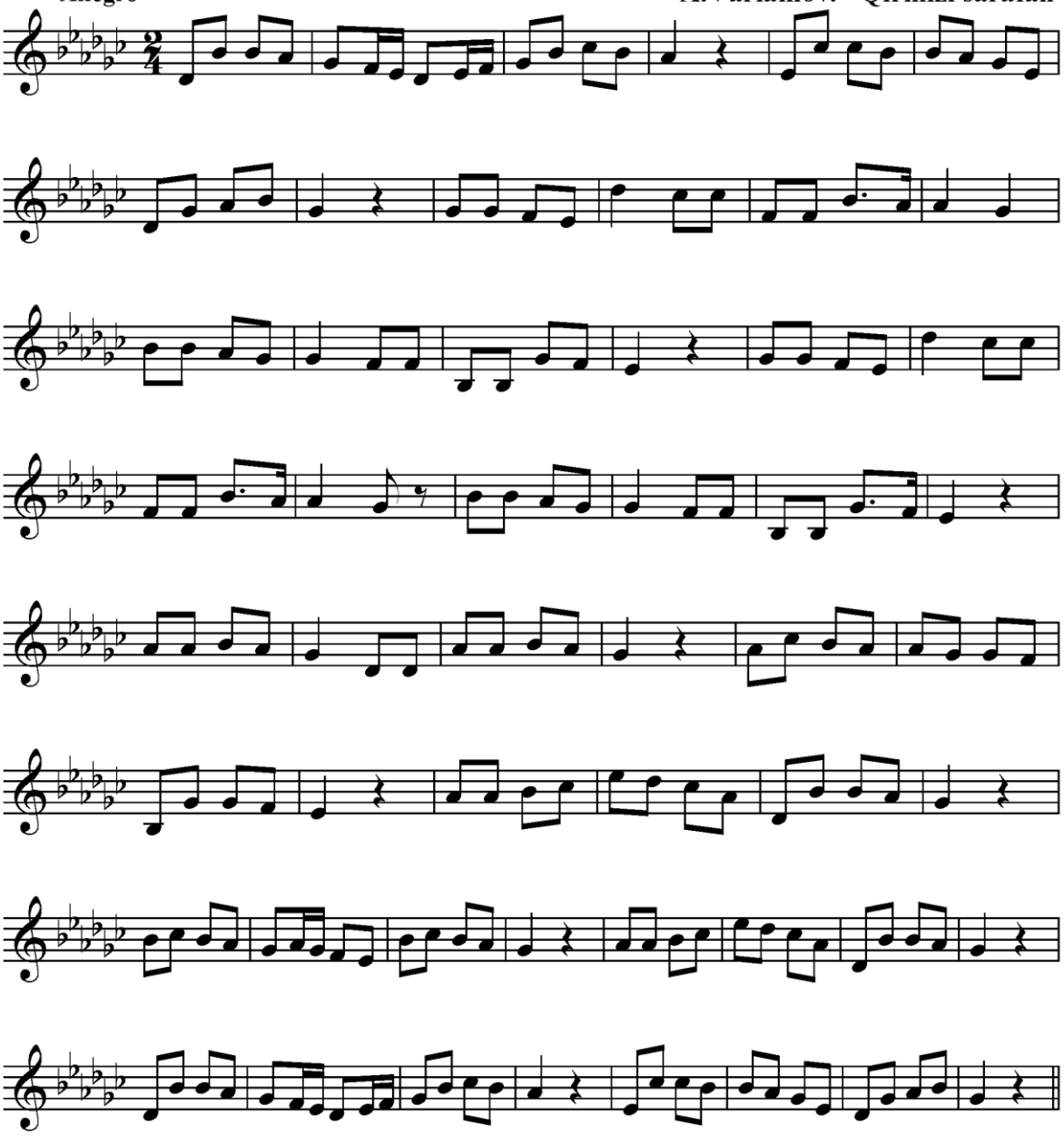

236 **Allegro** **P.Çaykovski. "Vals"**

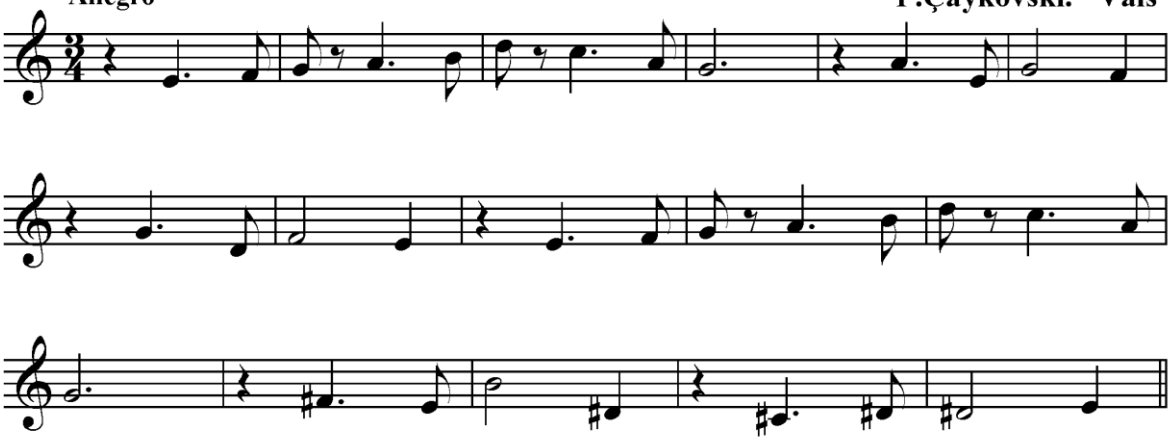

237 Moderato

Azərbaycan xalq mahnısı "Yar bizə qonaq gələcək" (Səgah)

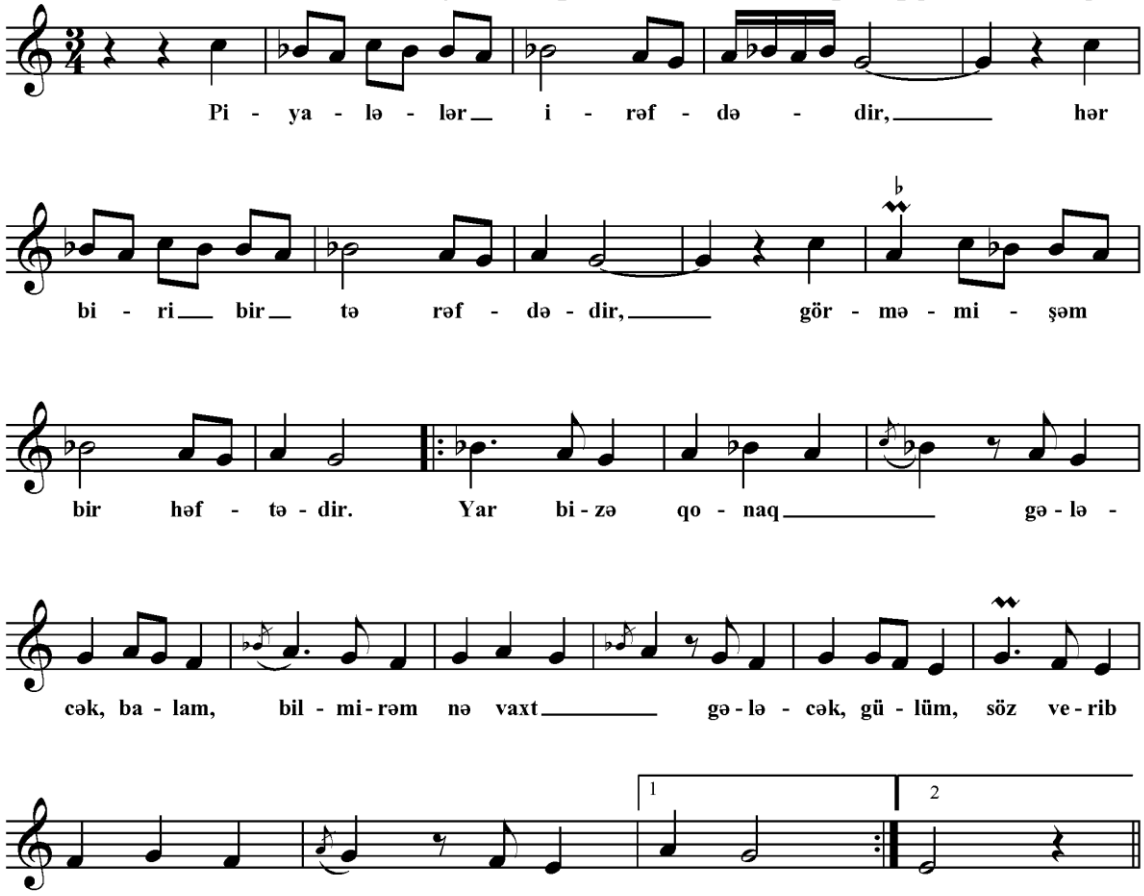

238 Allegro moderato

M.Qlinka. "İvan Susanin"

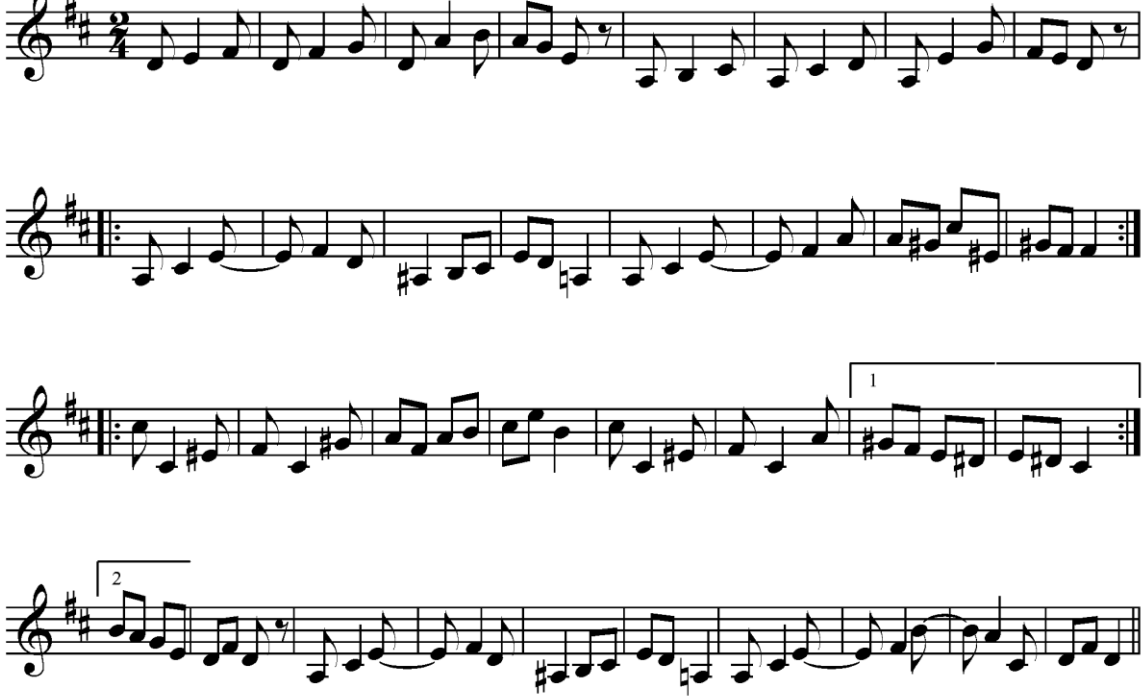

239 Allegretto F.Səmədova, F.Zeynalova. Solfecio (Segah)

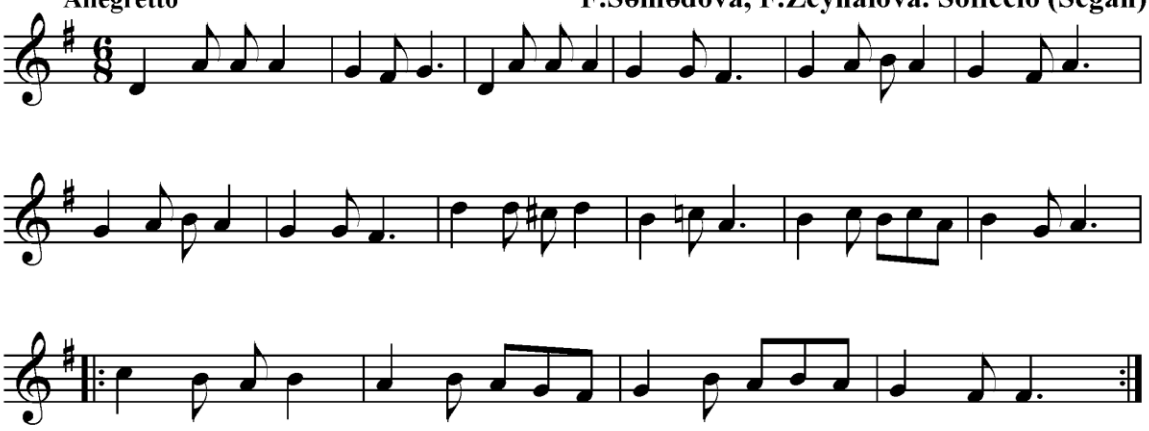

240 Allegretto N.Rimski-Korsakov. "Qızıl xoruz"

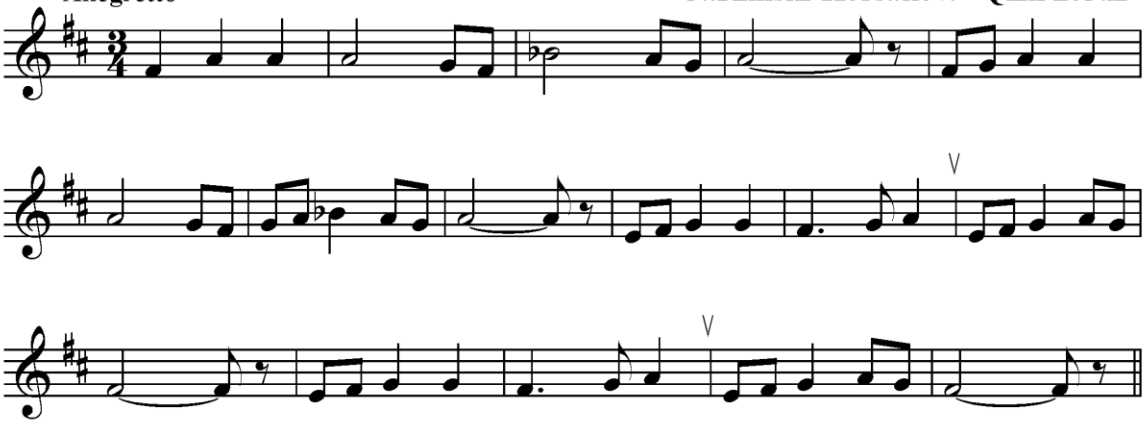

241 Allegretto Segah təsnifi

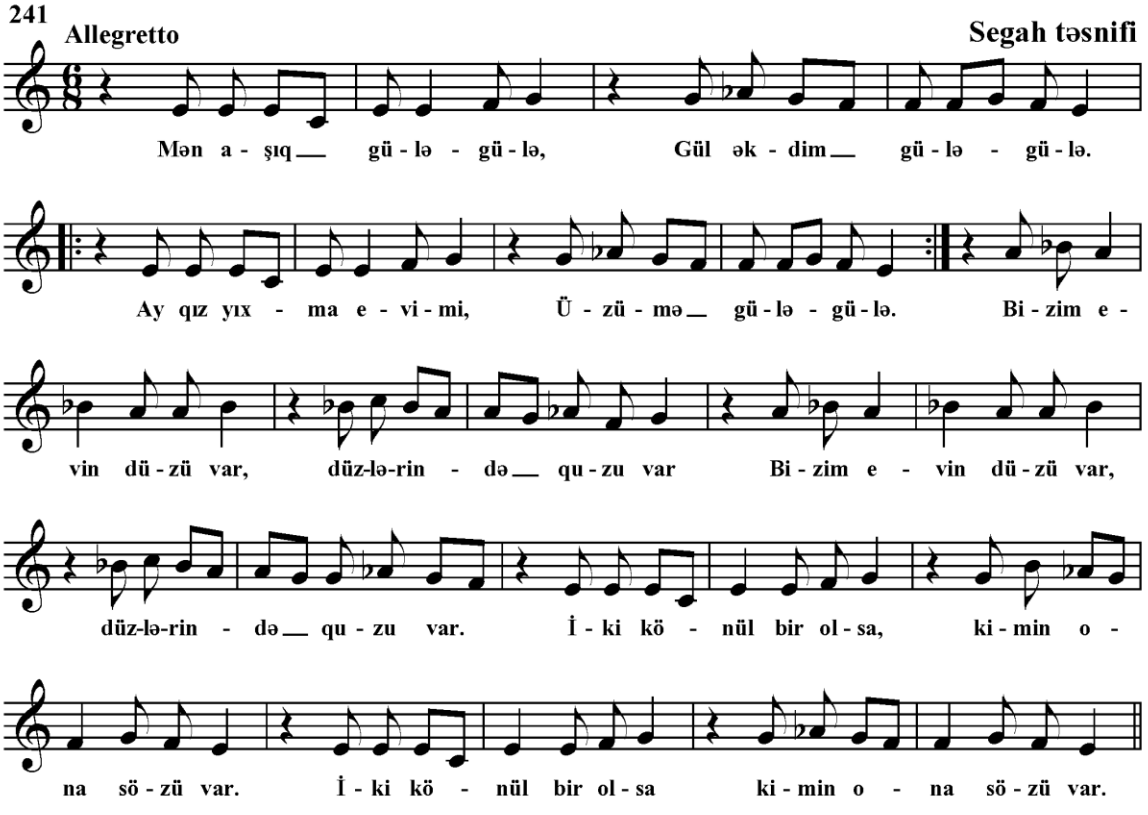

242 Moderato S.Raxmaninov. 2 № Konsert

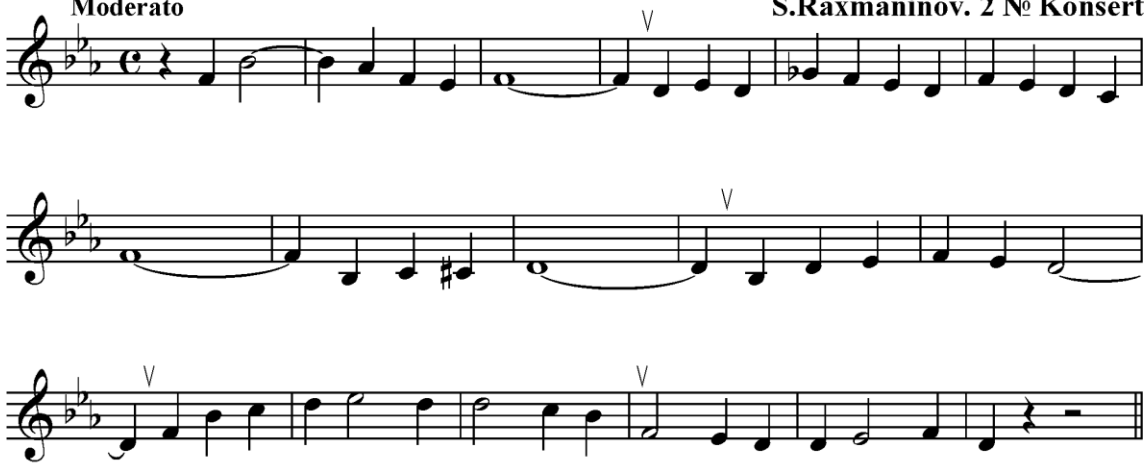

243 Andante con moto A.Rubinşteyn. Romans

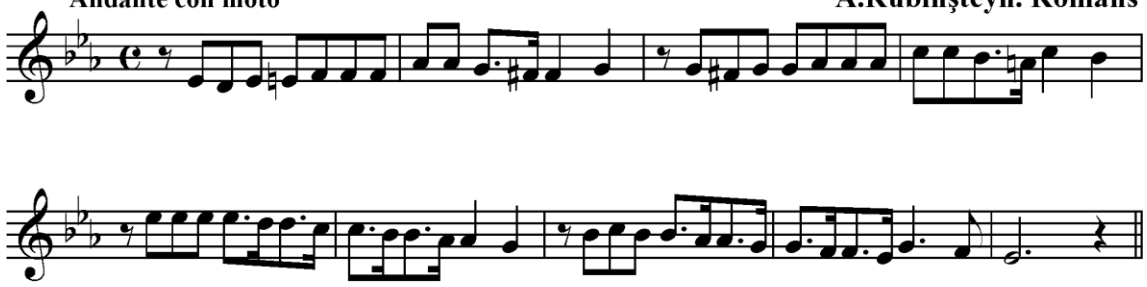

244 Moderato N.Rimski-Korsakov. "Mlada"

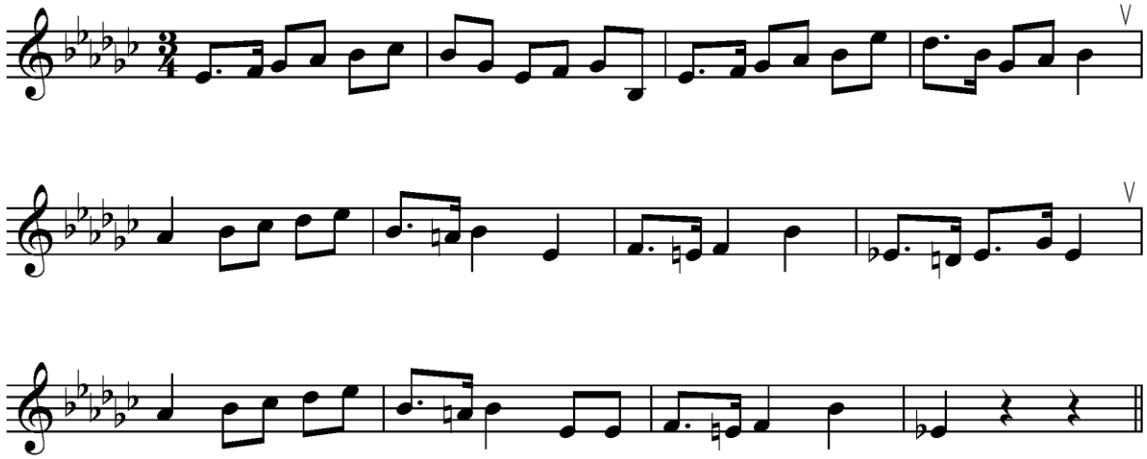

245 Azərbaycan xalq mahnısı "Qoy gülüm gəlsin" (Segah)

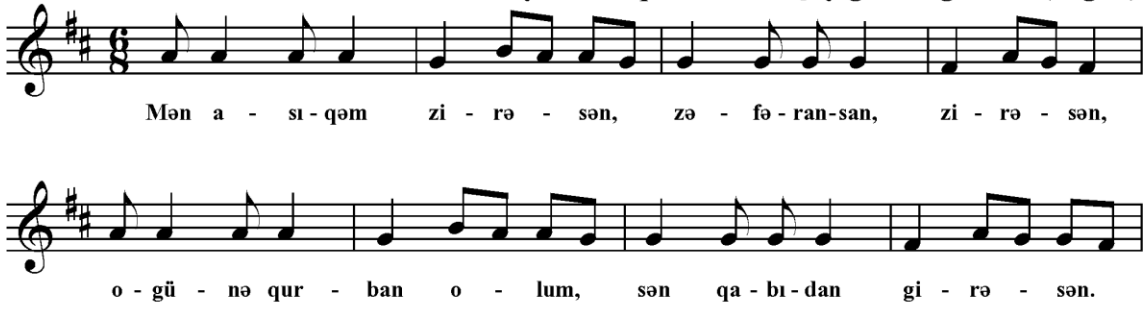

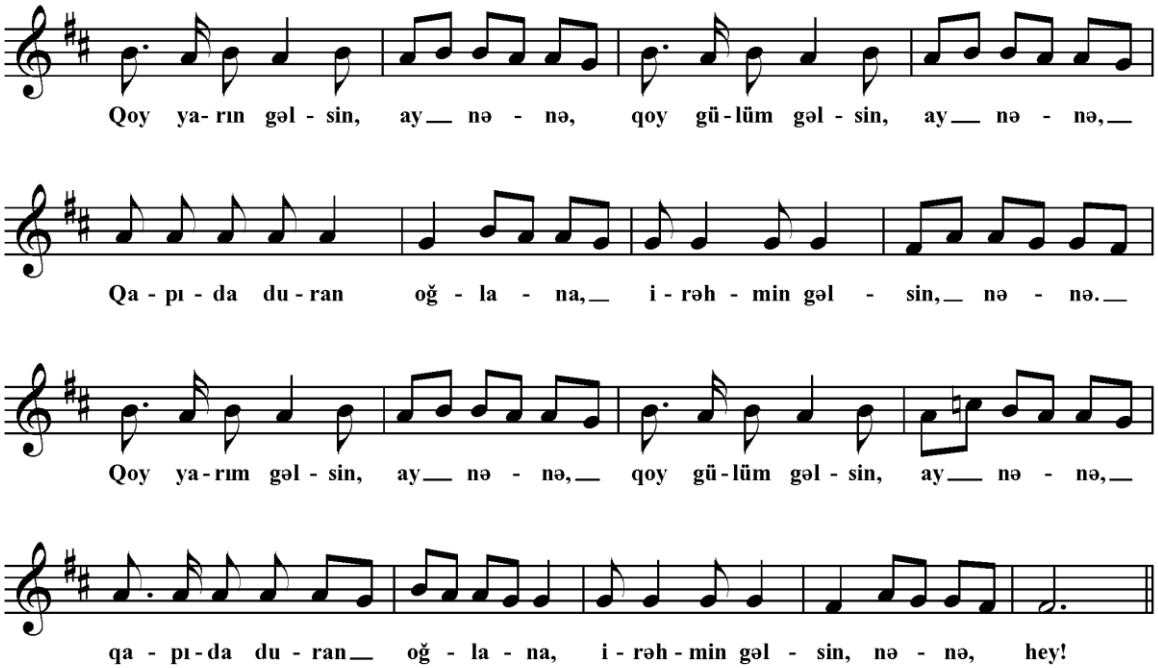

246 Andante P.Çaykovski. "Qu gölü"

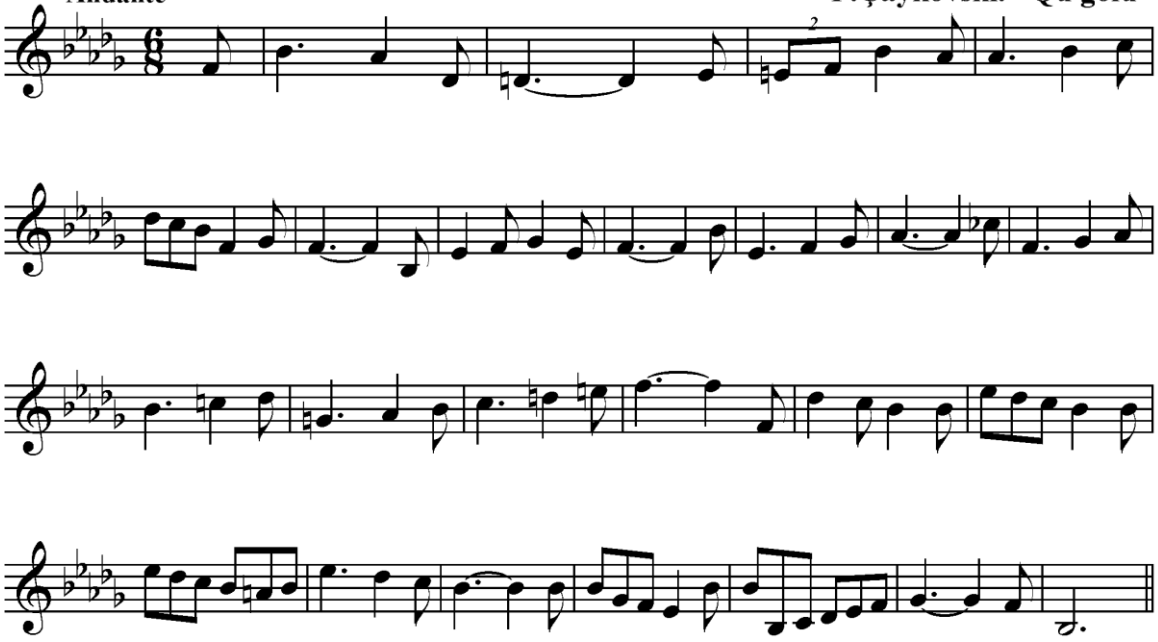

247 Azərbaycan xalq mahnısı "Pərican" (Səgah)

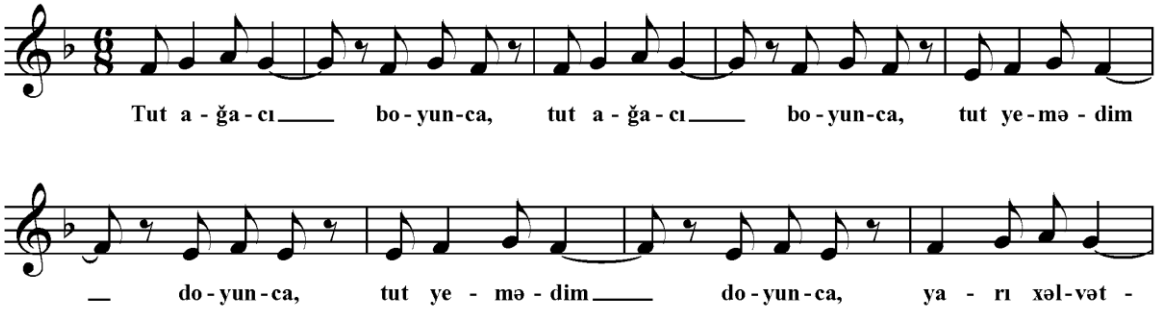

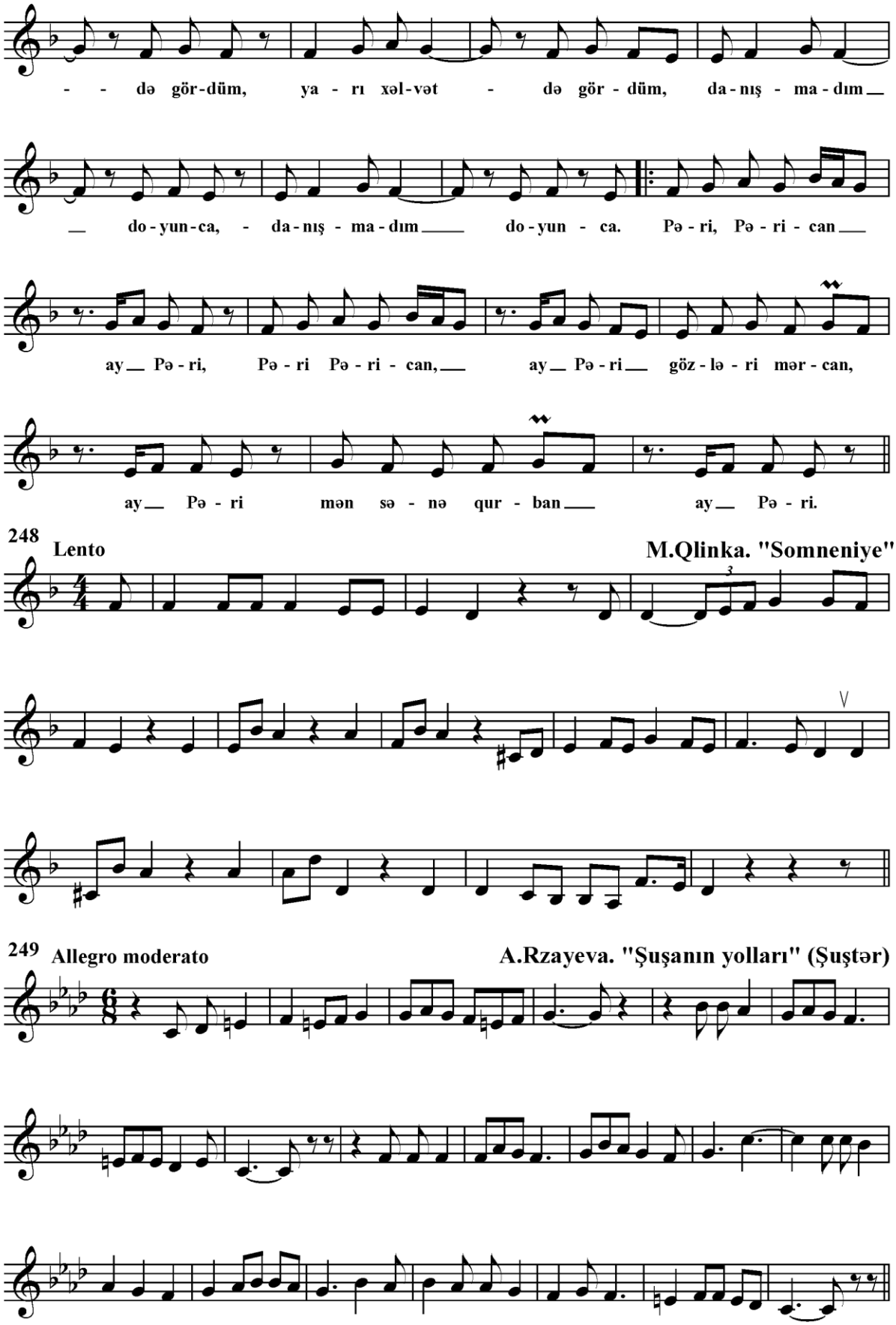
- - də gör-düm, ya - rı xəl-vət - də gör - düm, da-nış - ma-dım
— do-yun-ca, - da-nış - ma-dım — do-yun - ca. Pə - ri, Pə - ri - can
ay — Pə - ri, Pə - ri Pə - ri - can, — ay — Pə - ri — göz - lə - ri mər - can,
ay — Pə - ri mən sə - nə qur - ban — ay — Pə - ri.
248
Lento
M.Qlinka. "Somneniye"
249
Allegro moderato
A.Rzayeva. "Şuşanın yolları" (Şuştər)

250 **Moderato** **P.Çaykovski. "Marş"**

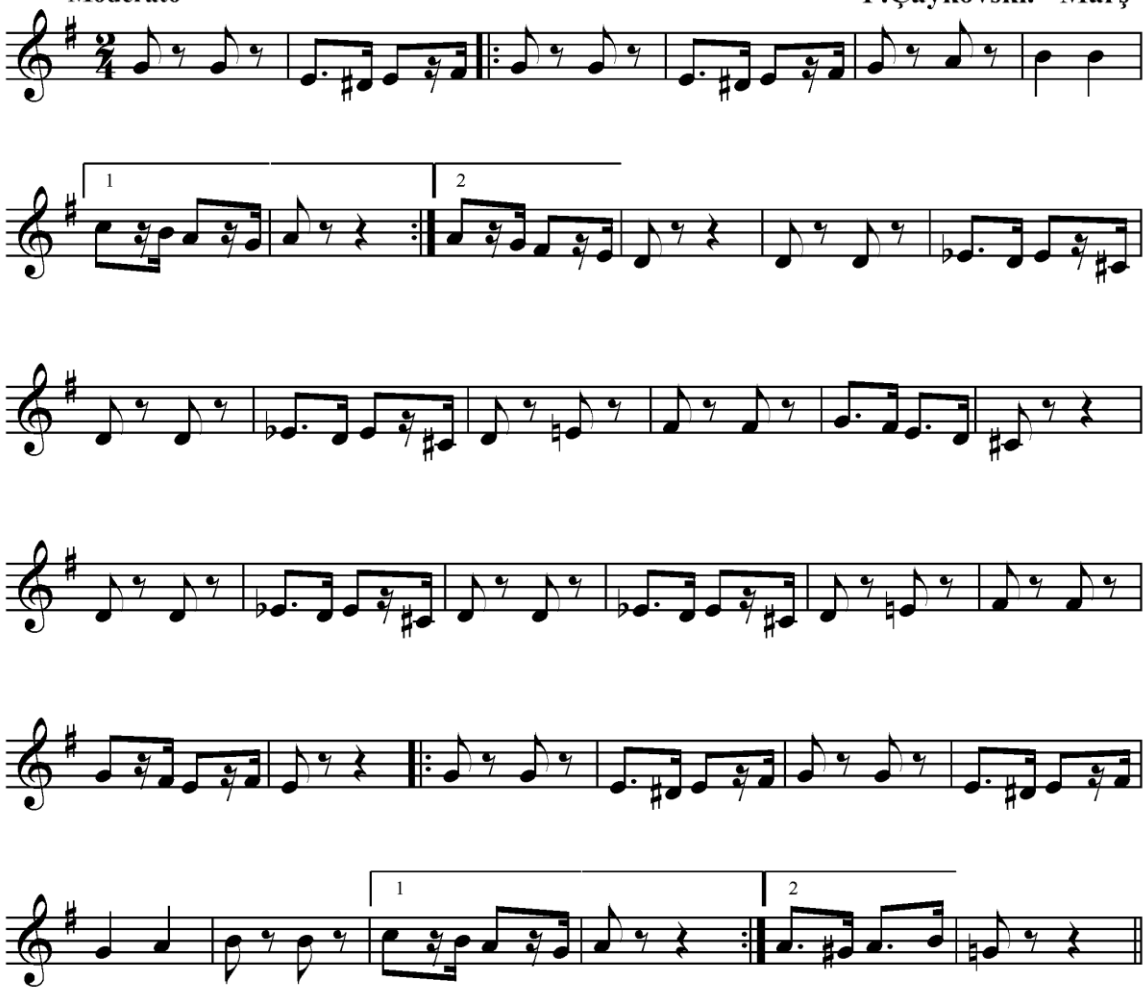

251 **Moderato** **F.Səmədova, F.Zeynalova. Solfecio (Şüştər)**

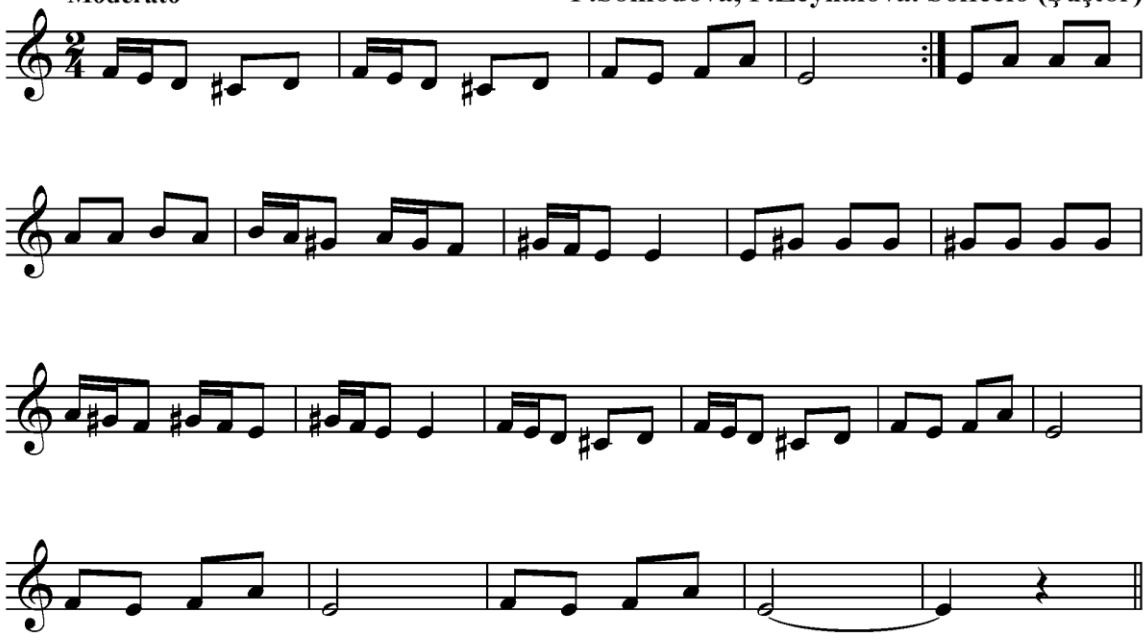

252 **Andante assai** **G.Carulli. Solfege**

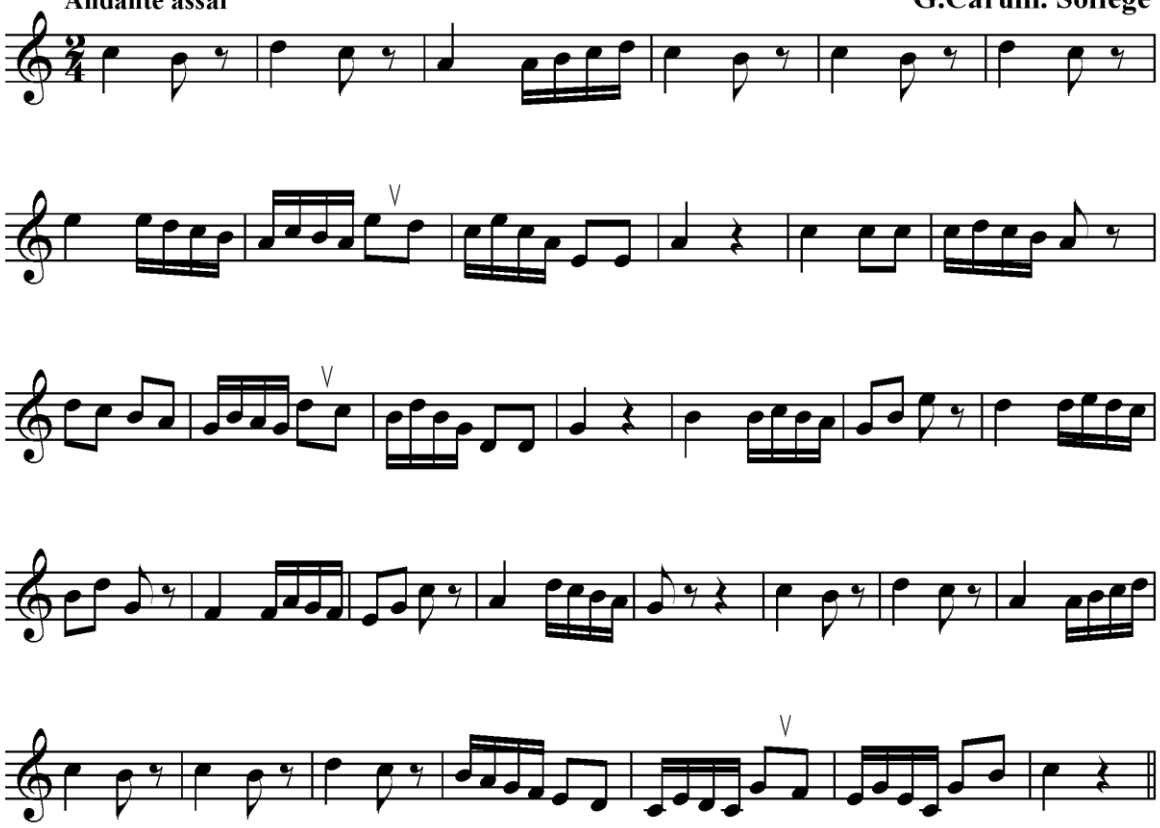

253 **Allegretto** **M.Qlinka. Romans**

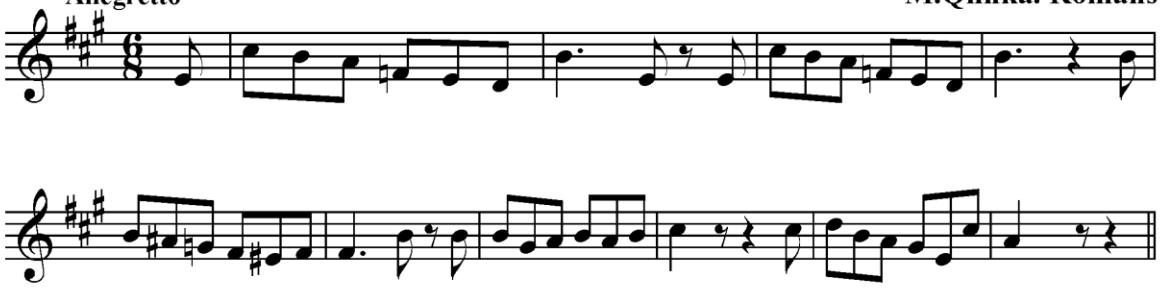

254 **Moderato** **Azərbaycan xalq mahnısı "Bəh-bəh" (Segah)**

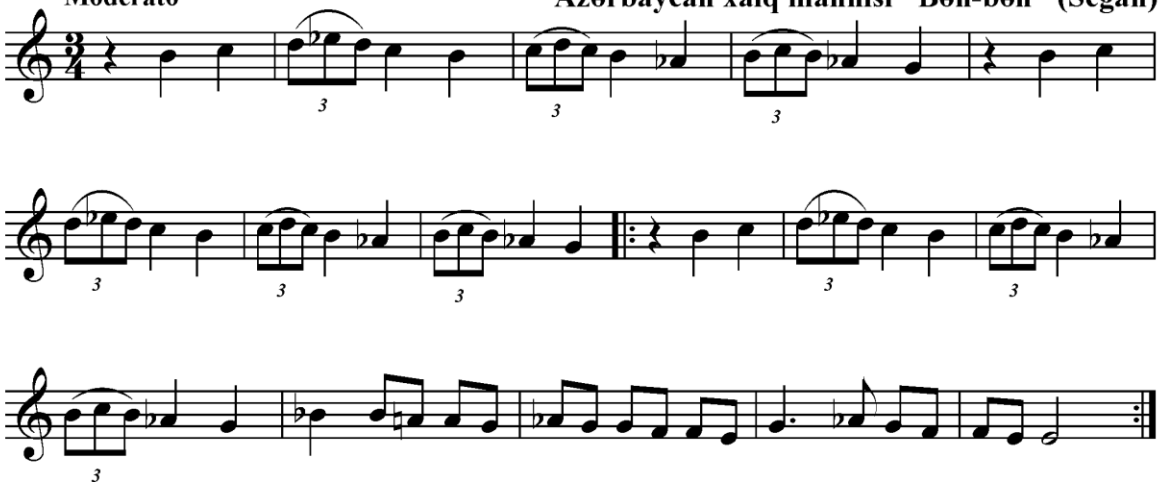

255 **Adagio** **N.Rimski-Korsakov. "Çar qəlini"**

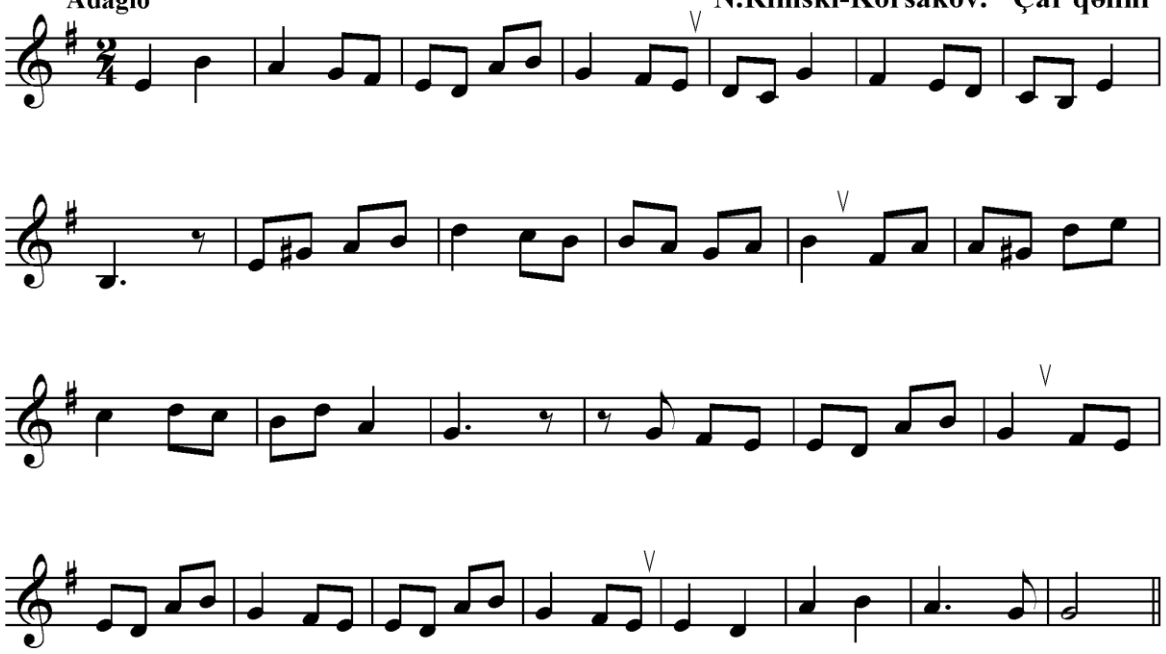

256 **Allegretto** **Azərbaycan xalq mahnısı "Araxçının məndədir" (Şüştər)**

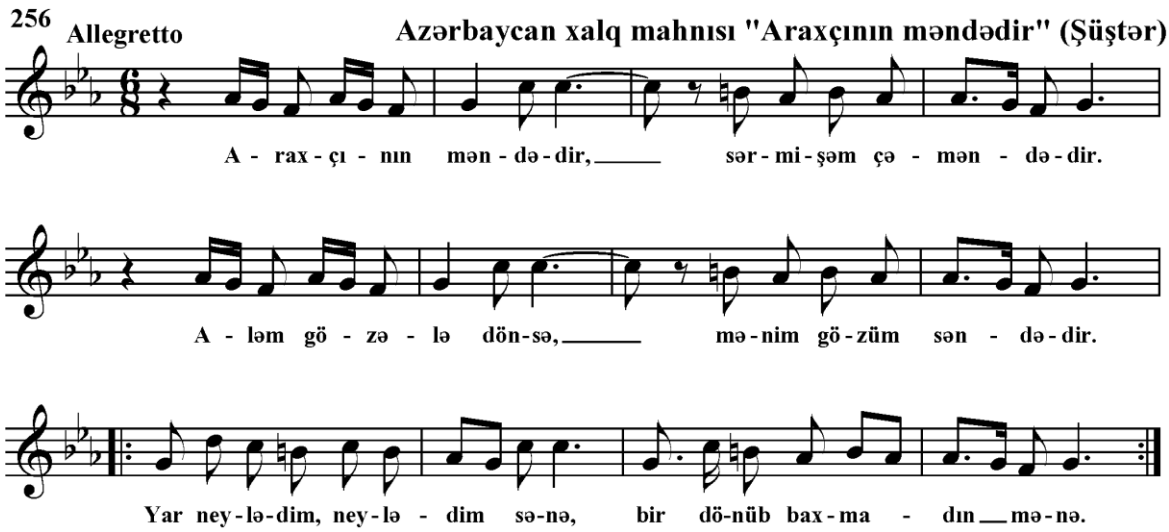

257 **Andante** **F.Səmədova, F.Zeynalova. Solfecio (Şüştər)**

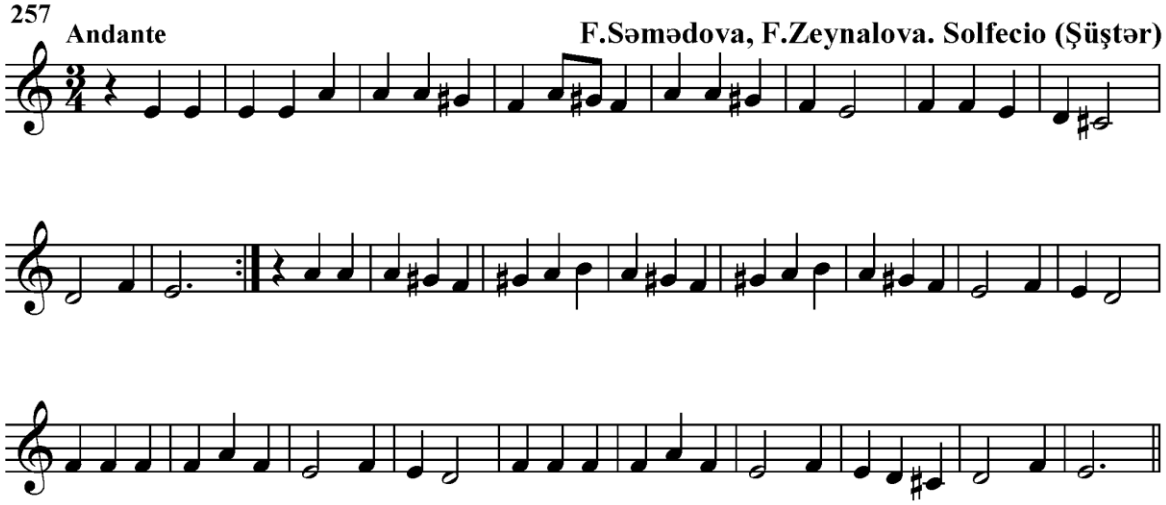

258 **Andante** **P.Çaykovski. "Qaratoxmaq qadım"**

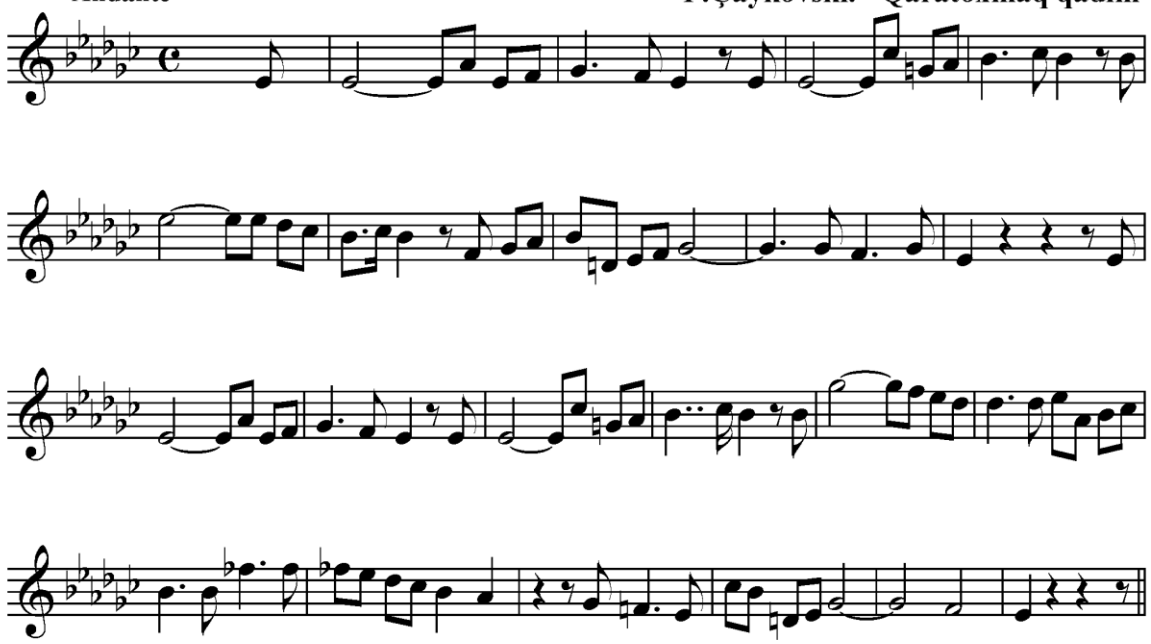

259 **Allegretto** **F.Əmirov. "Bizim həyət" (Şur)**

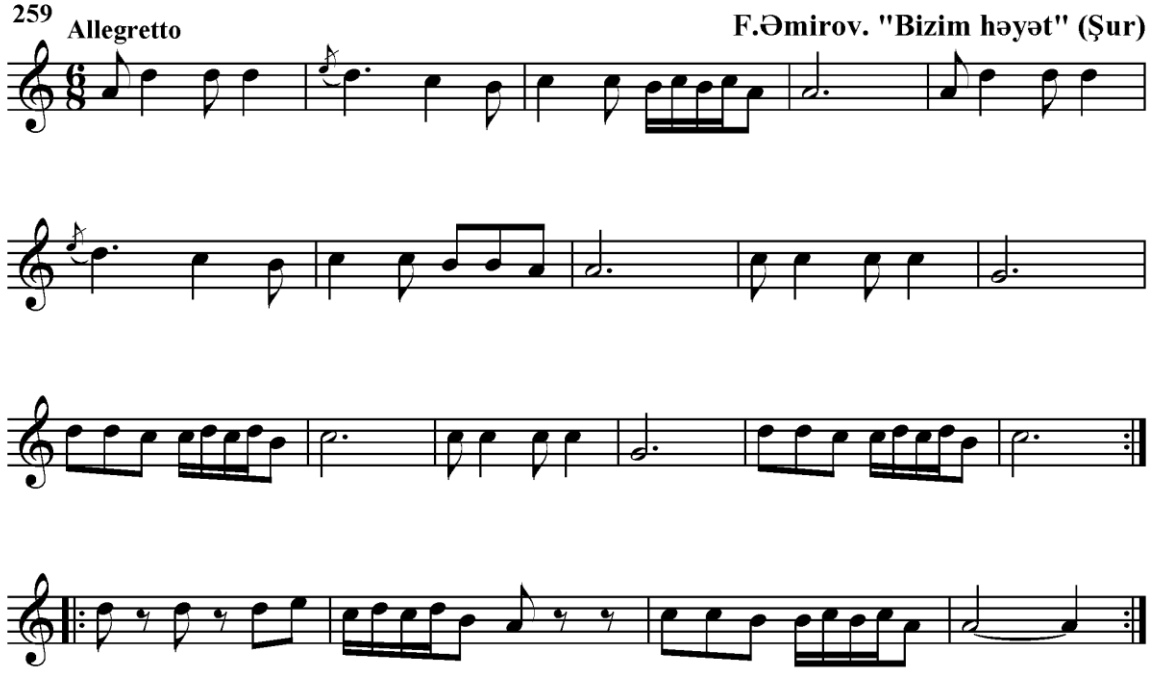

260 **Moderato** **V.Solovyov-Sedoy. Mahnı**

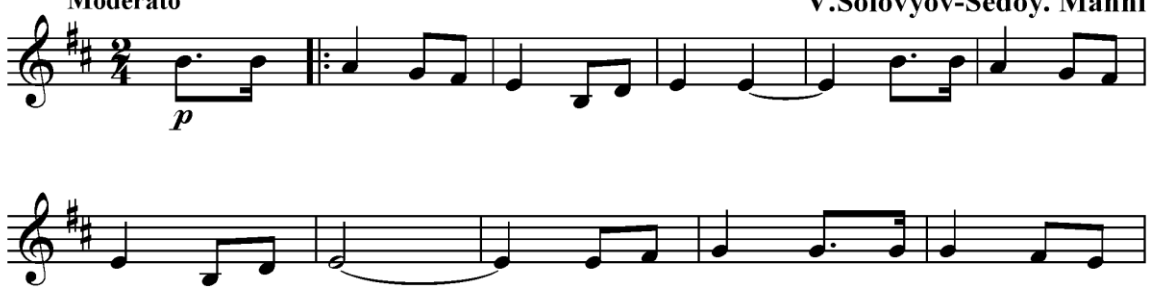

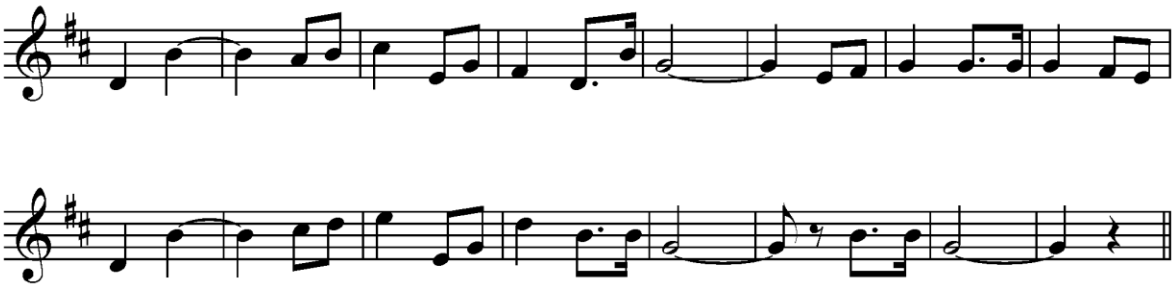

261 **Lento** **A.Skryabin. Prelüd**

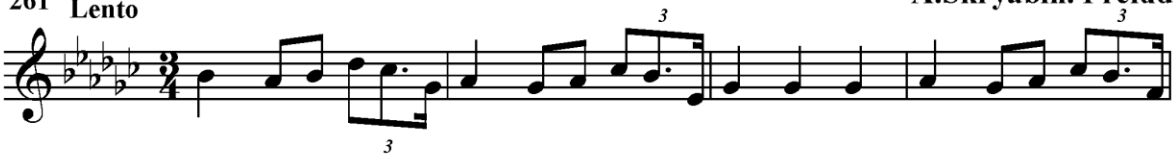

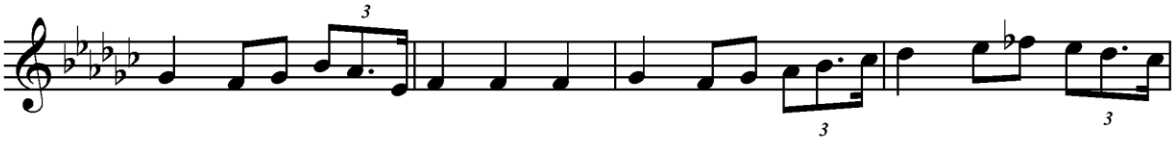

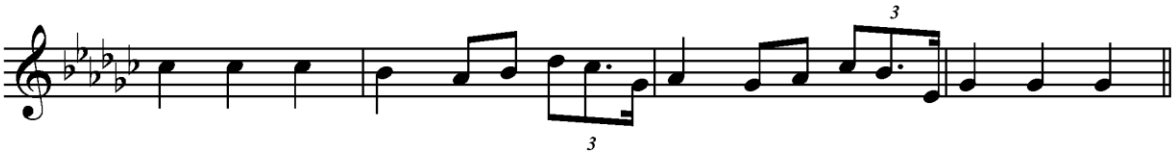

262 **Moderato** **Azərbaycan xalq mahnısı "Güloğlan" (Segah)**

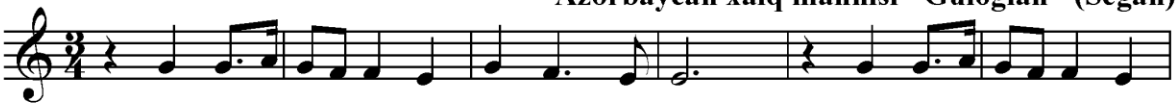

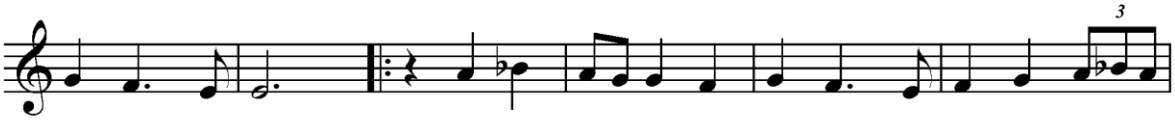

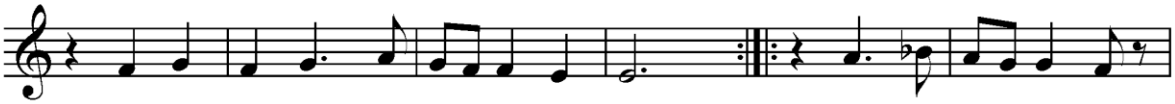

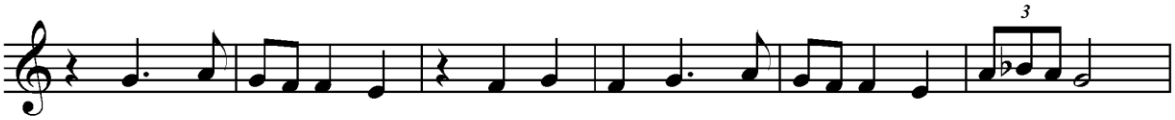

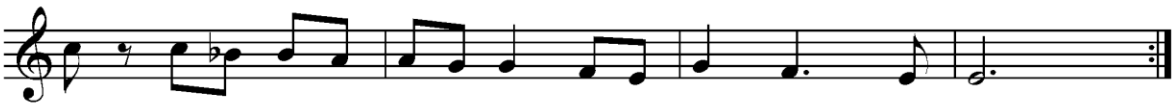

263 **Tempo di marcia** **F.Səmədova, F.Zeynalova. Solfecio (Şüştər)**

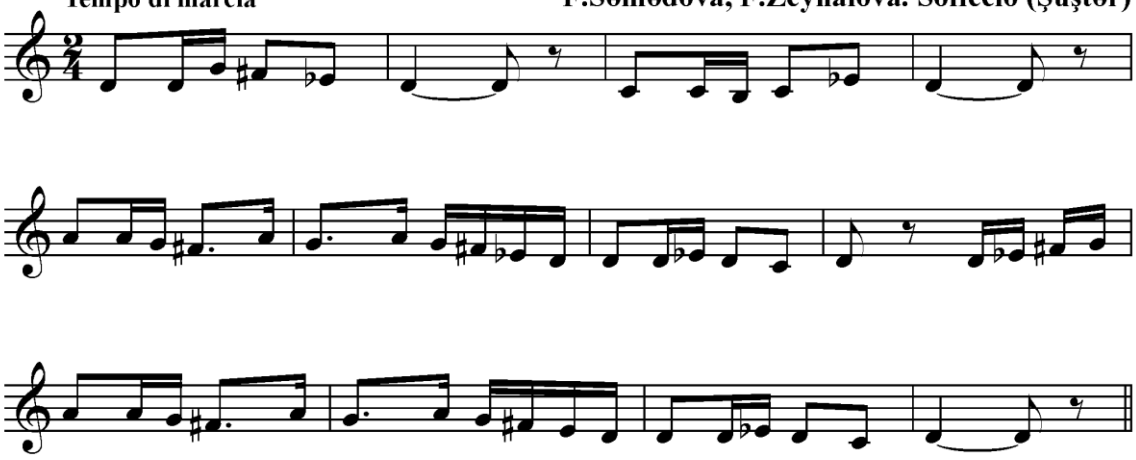

264 **Andante** **L.Bethoven. 12 № Sonata**

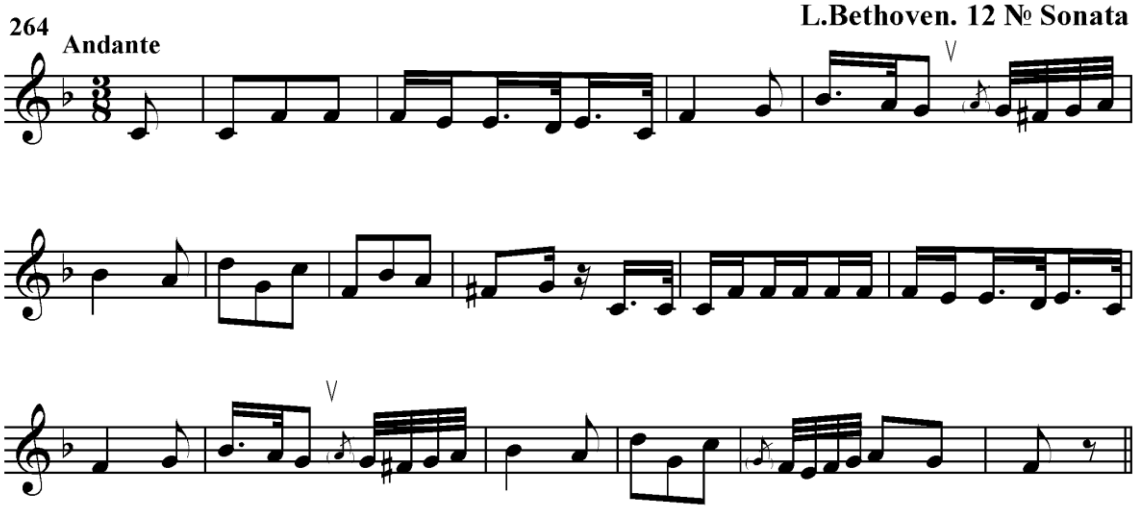

265 **Andante non troppo** **M.Qlinka. "İvan Susanin"**

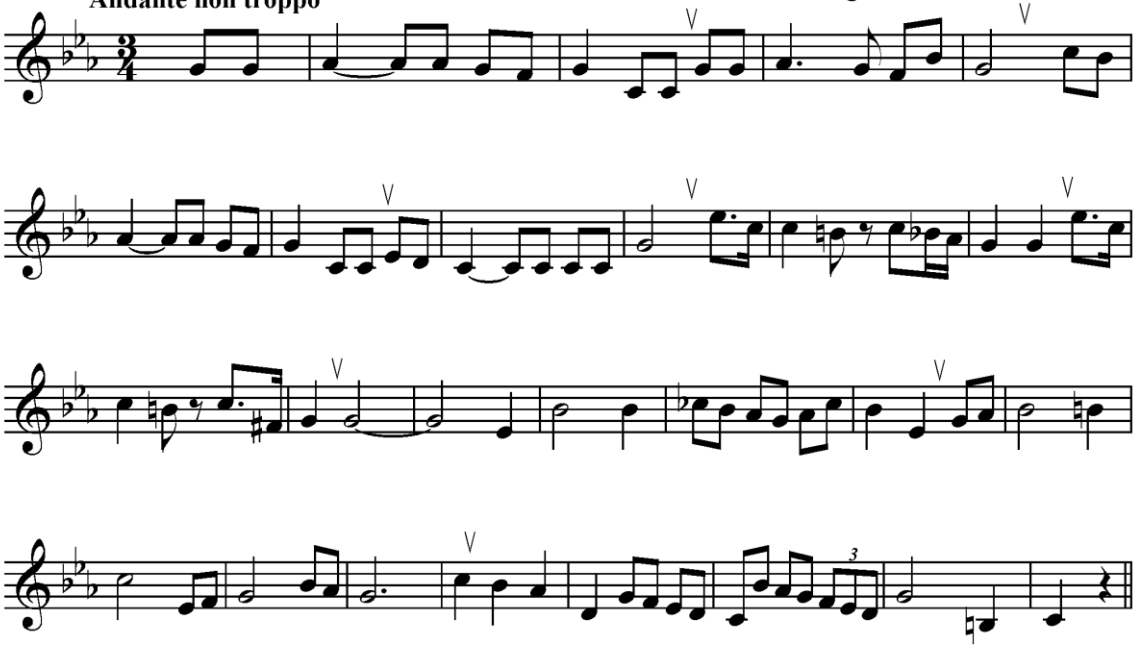

266 **Allegro appassionato** **E.Qriq. "Baharda"**

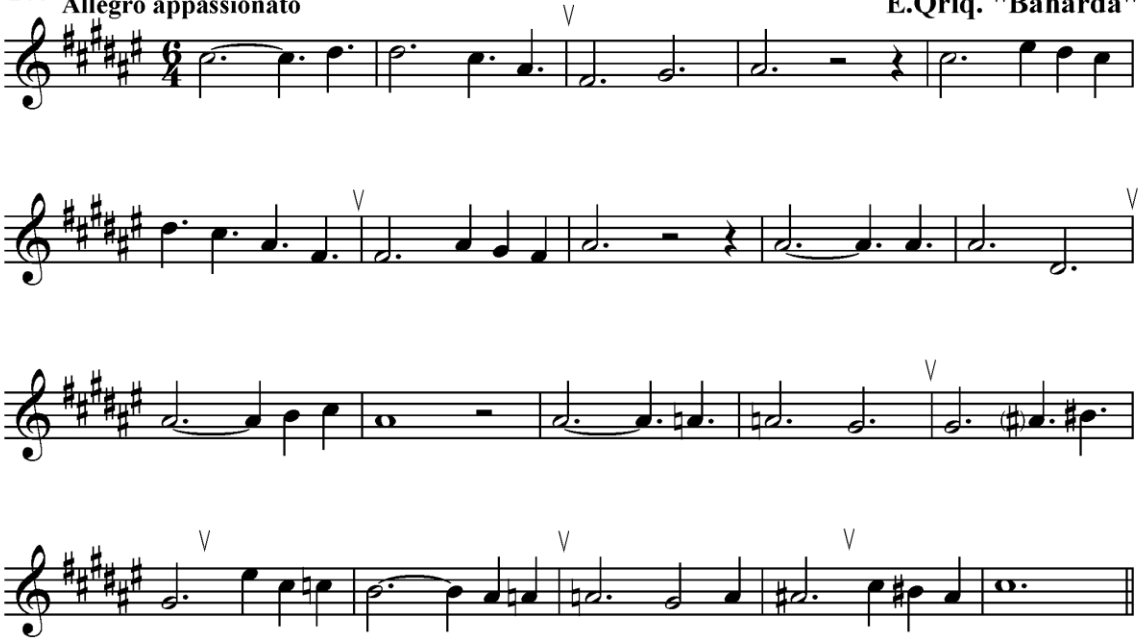

267 **Moderato** **Azərbaycan xalq mahnısı "Səni yanasan, toyuq tutan" (Segah)**

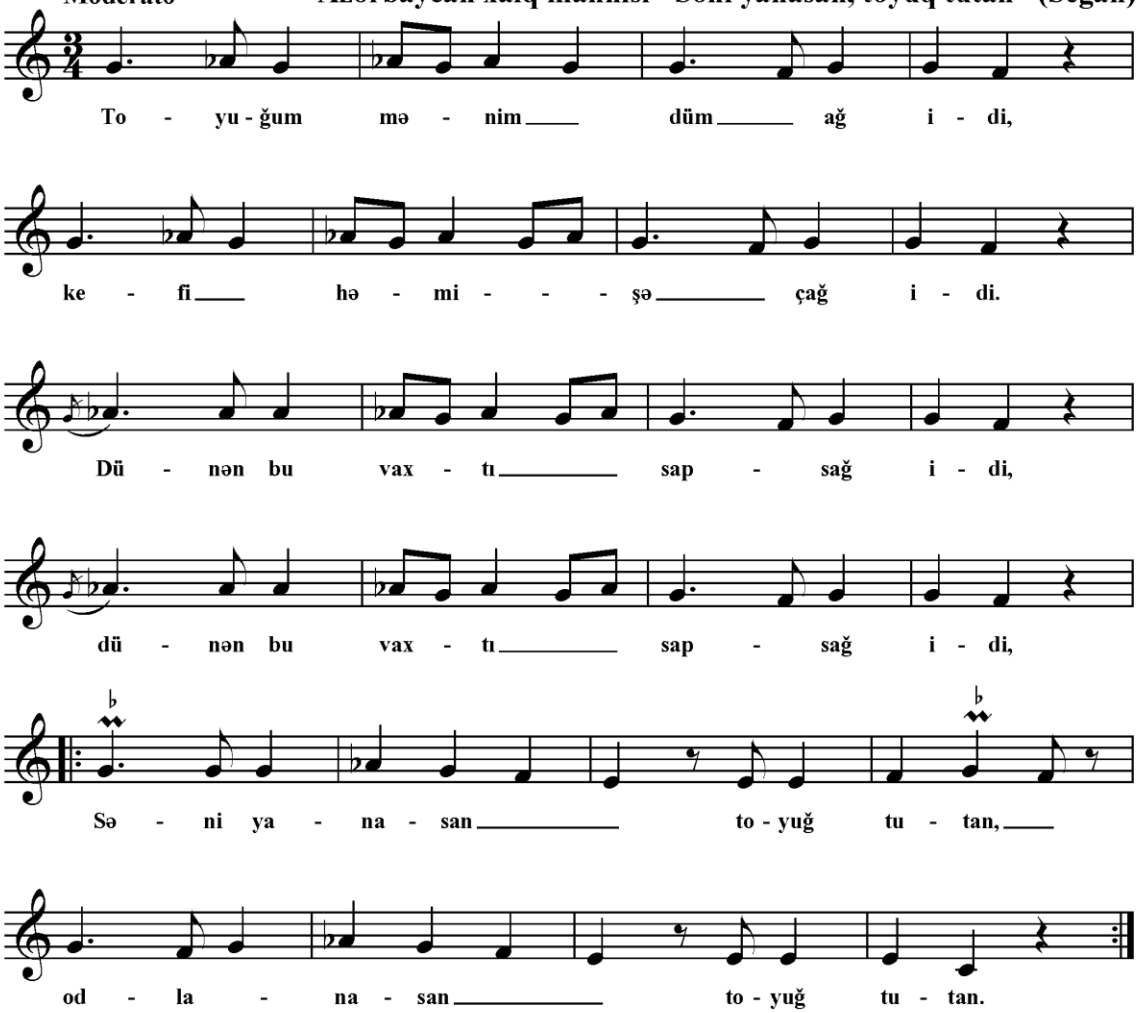

268 Moderato

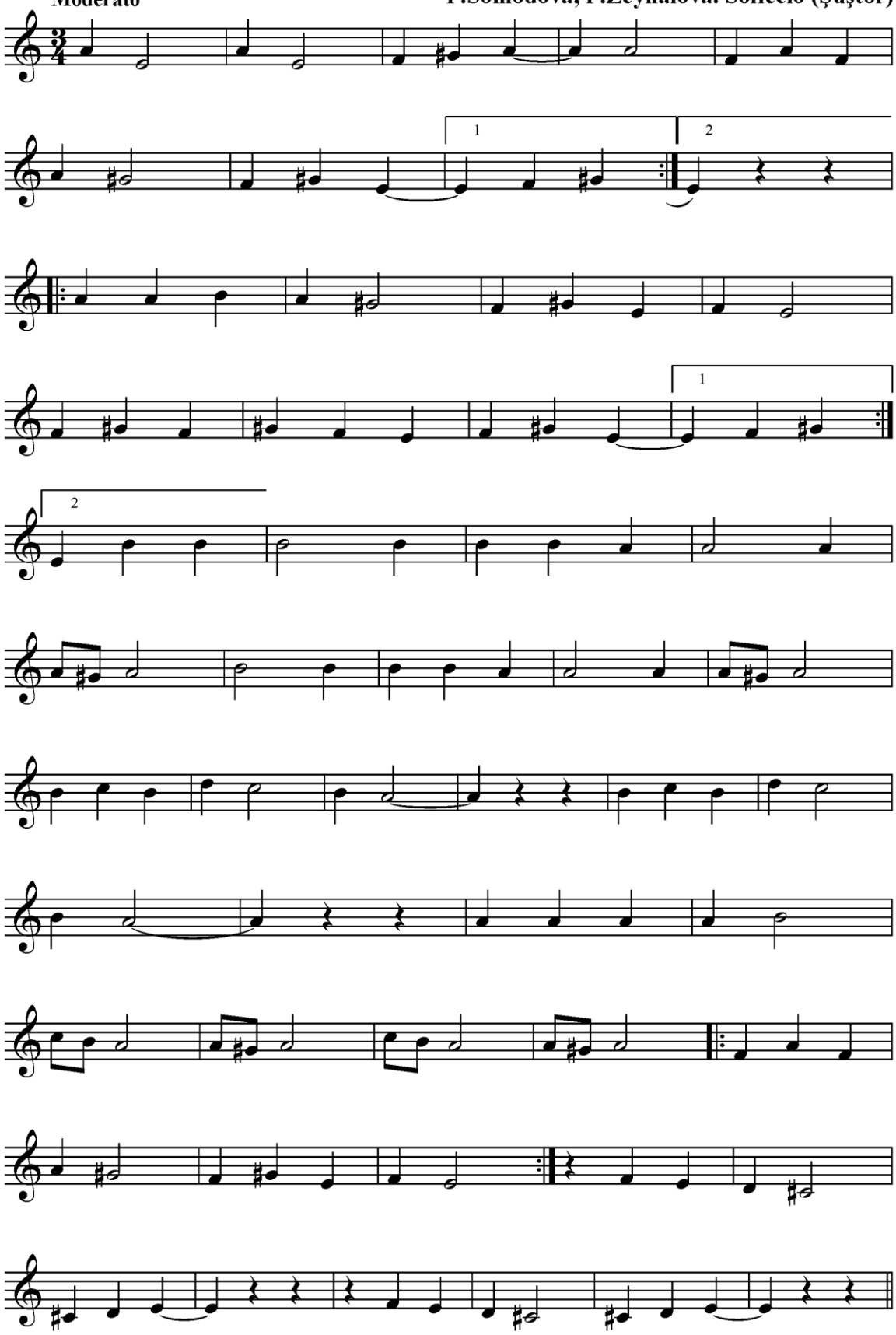

269 **Allegro moderato** **Azərbaycan xalq mahnısı "Xumar oldum" (Segah)**

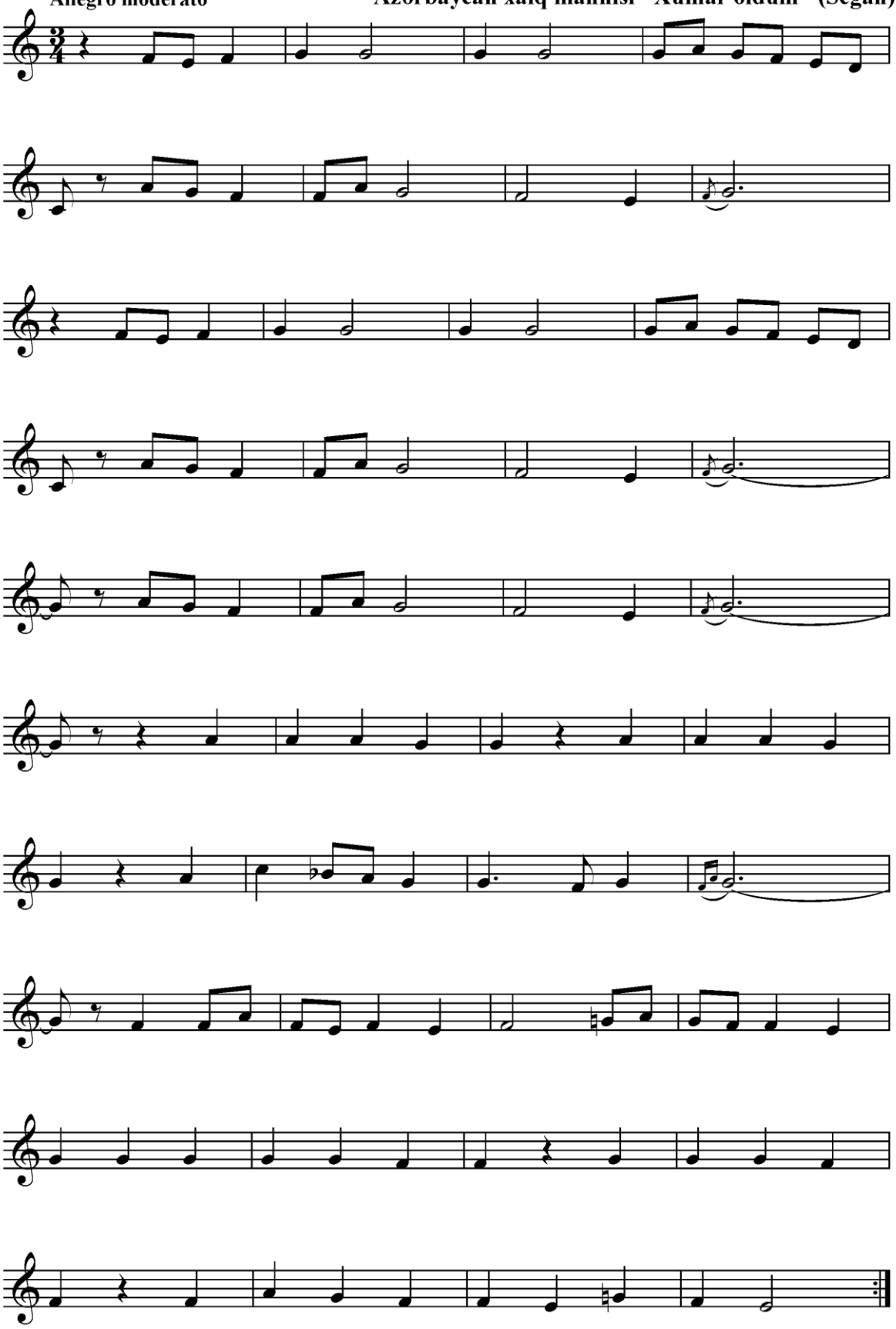

V o k a l - i n t o n a s i y a ç a l ı ş m a l a r ı

Fa♯major, re♯minor, Sol♭ major, mi♭ minor qammalarının üç növünün və akkordlarının oxunması

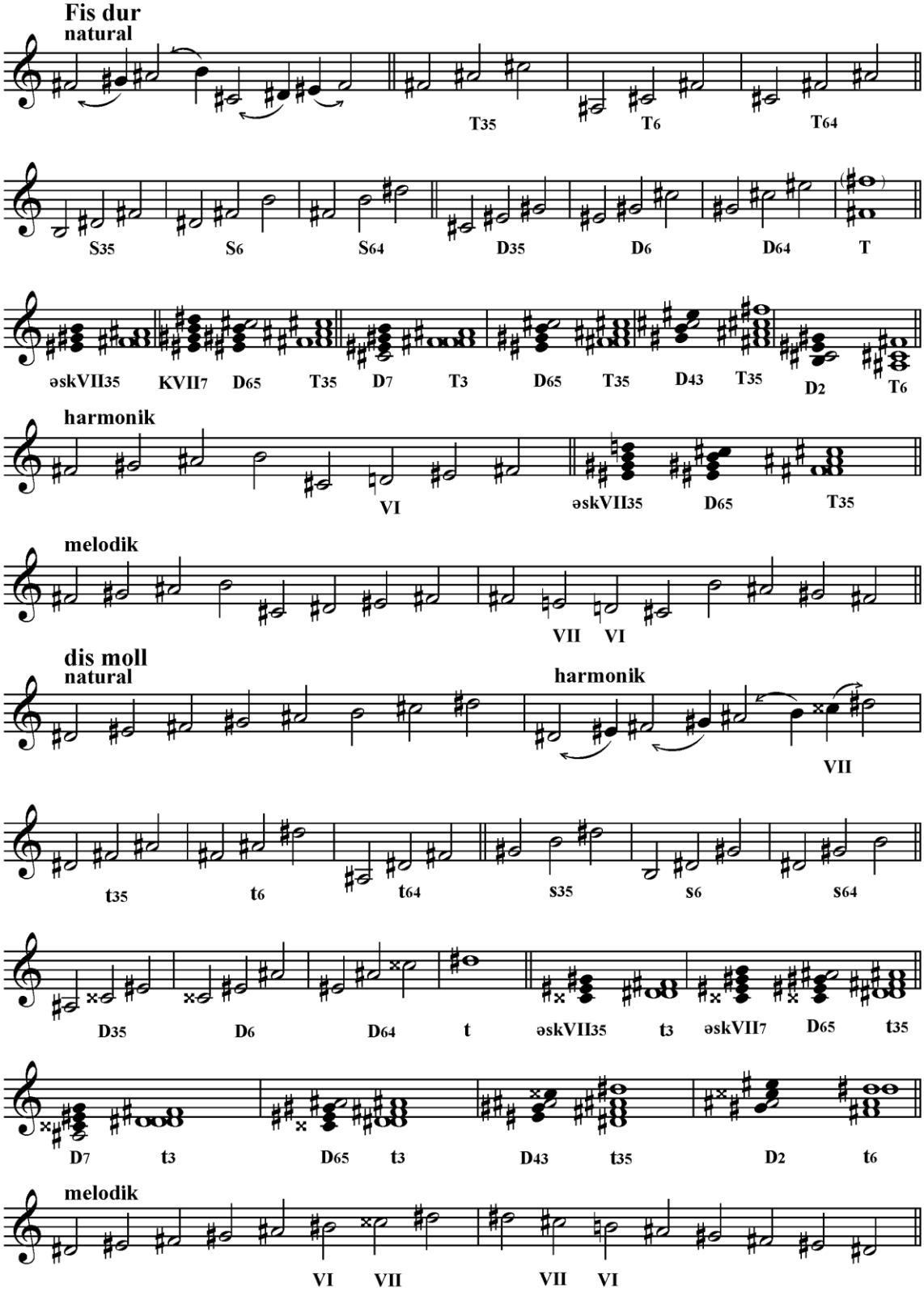

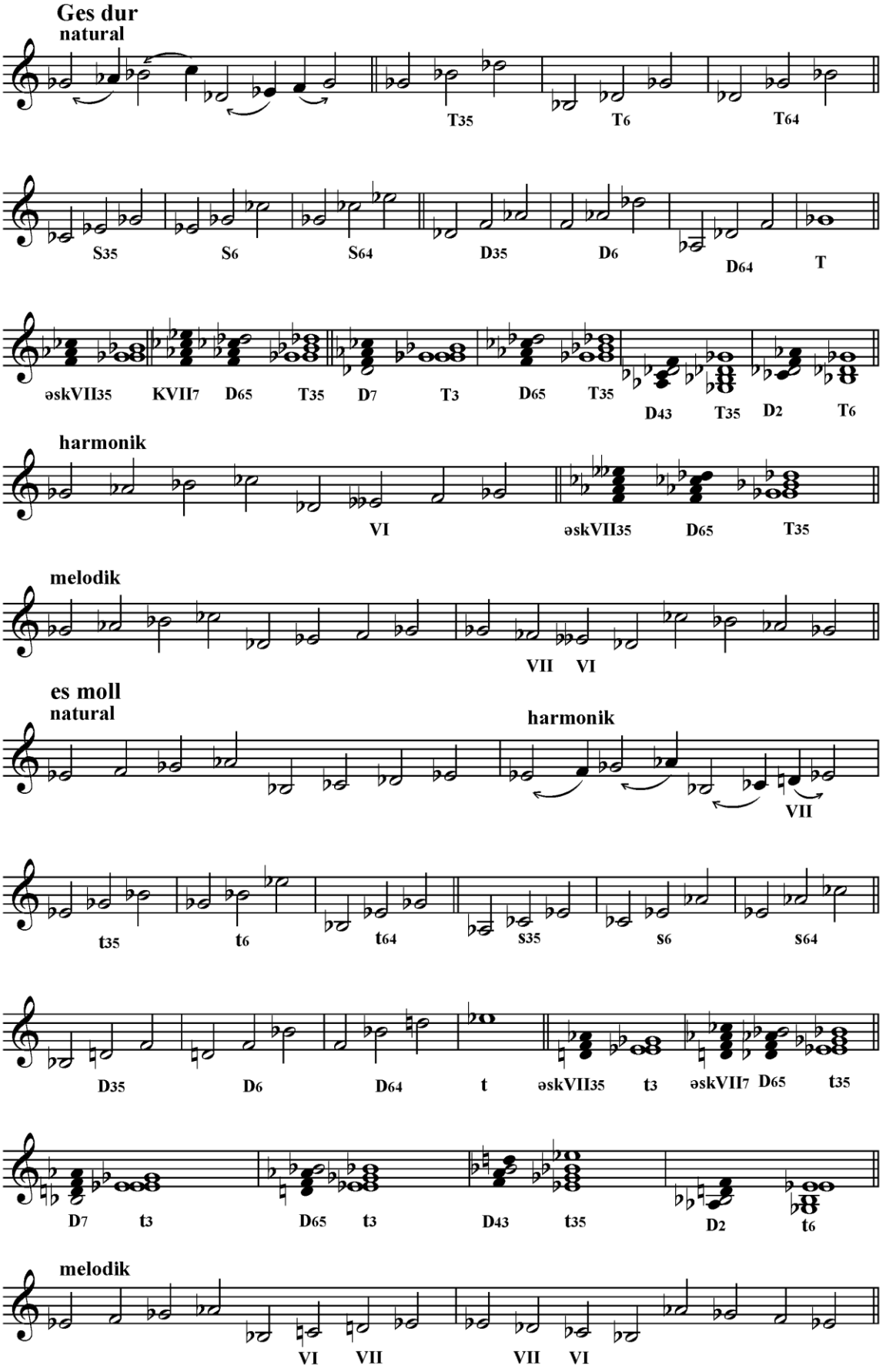
Ges dur
natural
T35
T6
T64
S35
S6
S64
D35
D6
D64
T
əskVII35
KVII7
D65
T35
D7
T3
D65
T35
D43
T35
D2
T6
harmonik
VI
əskVII35
D65
T35
melodik
VII
VI
es moll
natural
harmonik
VII
t35
t6
t64
s35
s6
s64
D35
D6
D64
t
əskVII35
t3
əskVII7
D65
t35
D7
t3
D65
t3
D43
t35
D2
t6
melodik
VI
VII
VII
VI

Harmonik majorda və harmonik minorda səciyyəvi intervalların oxunması

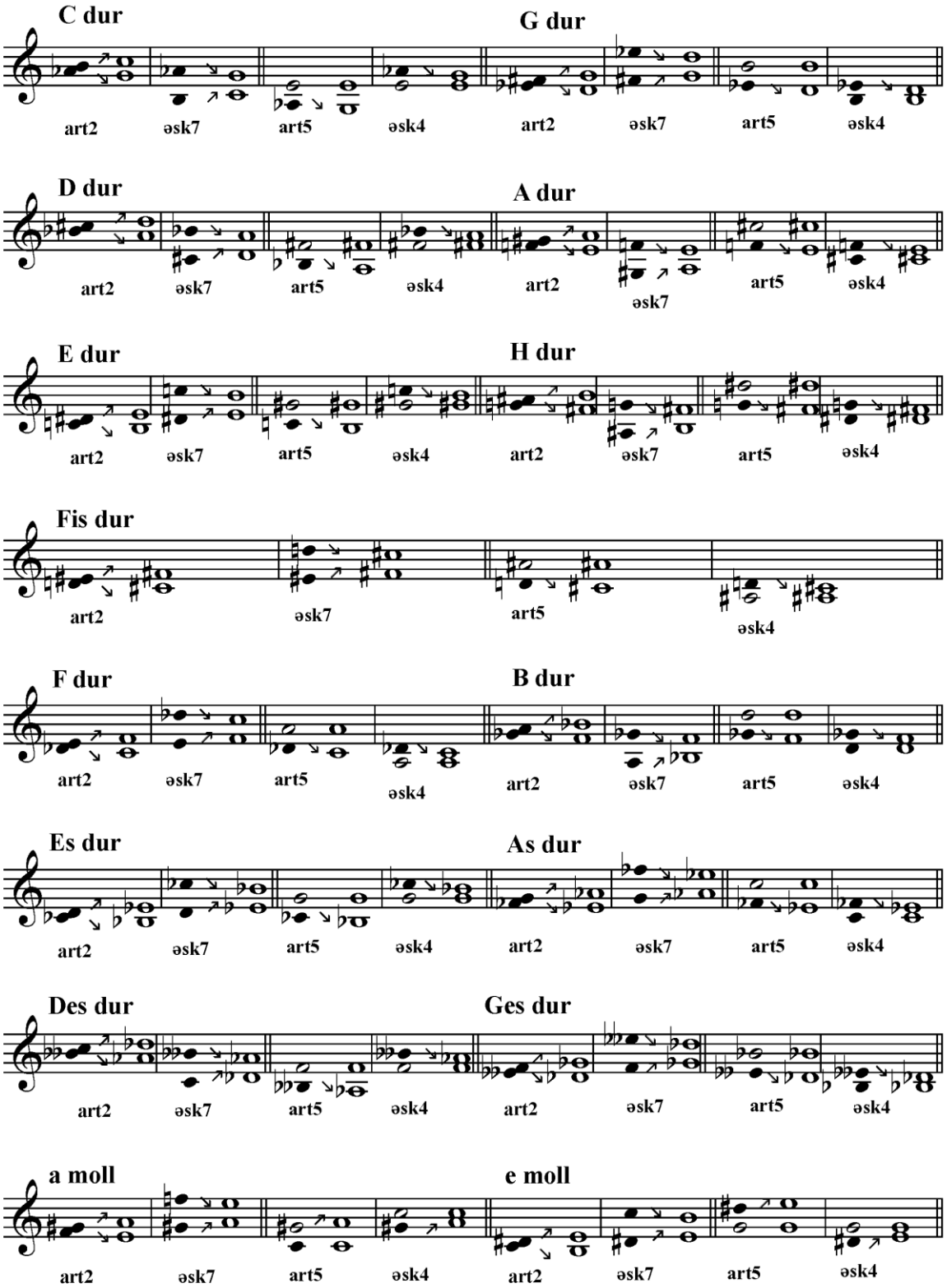

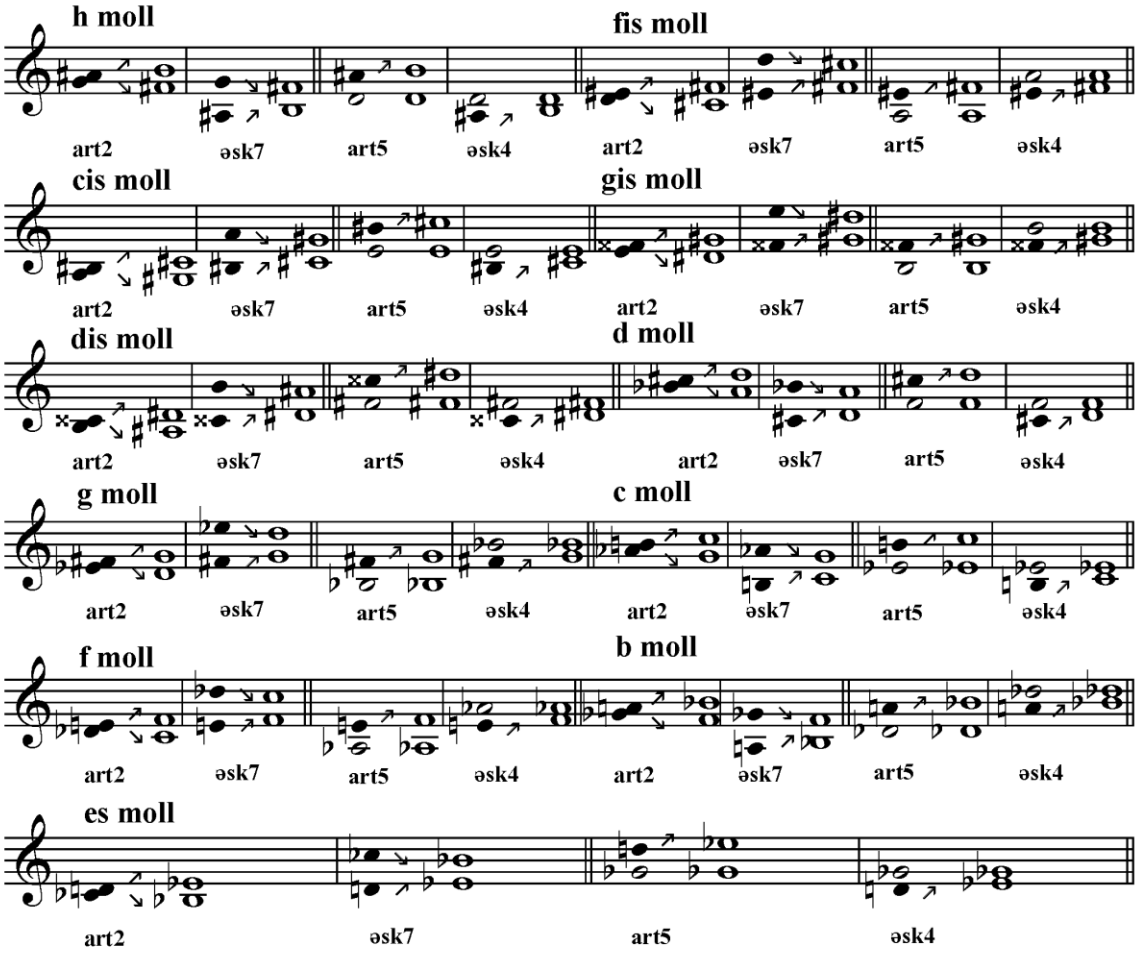

Harmonik majorda və eyniadlı minorda üçtonların (2-ci növünün) oxunması

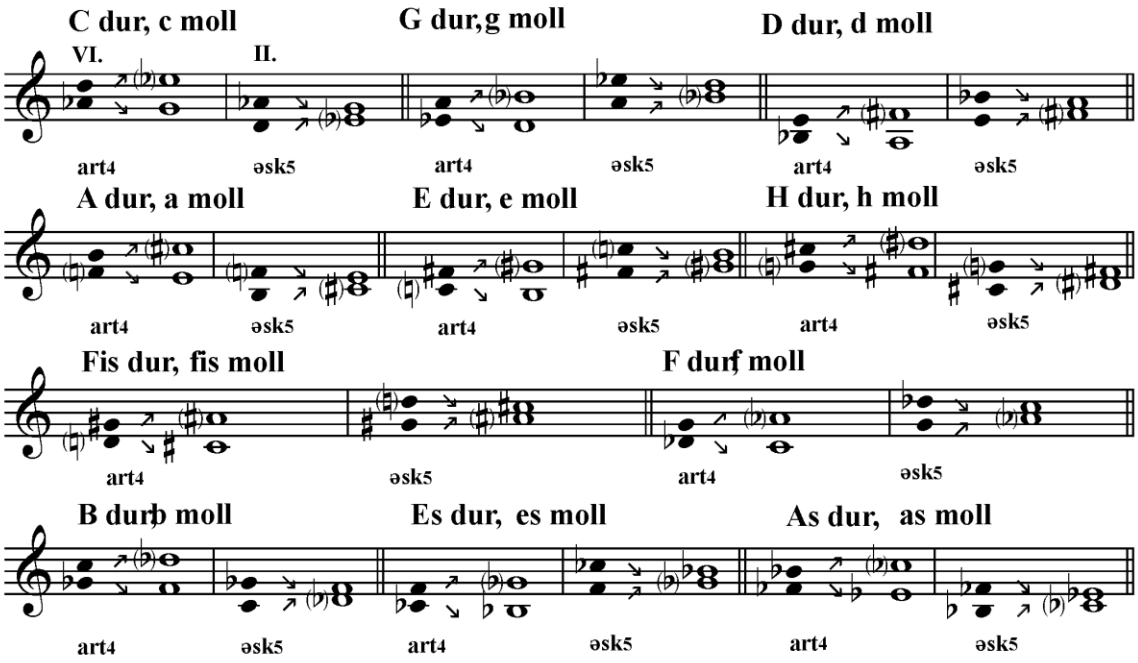

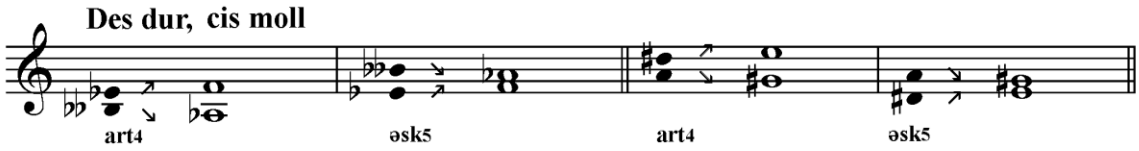

Harmonik majorda və harmonik minorda artırılmış üçsəsliklərin oxunması

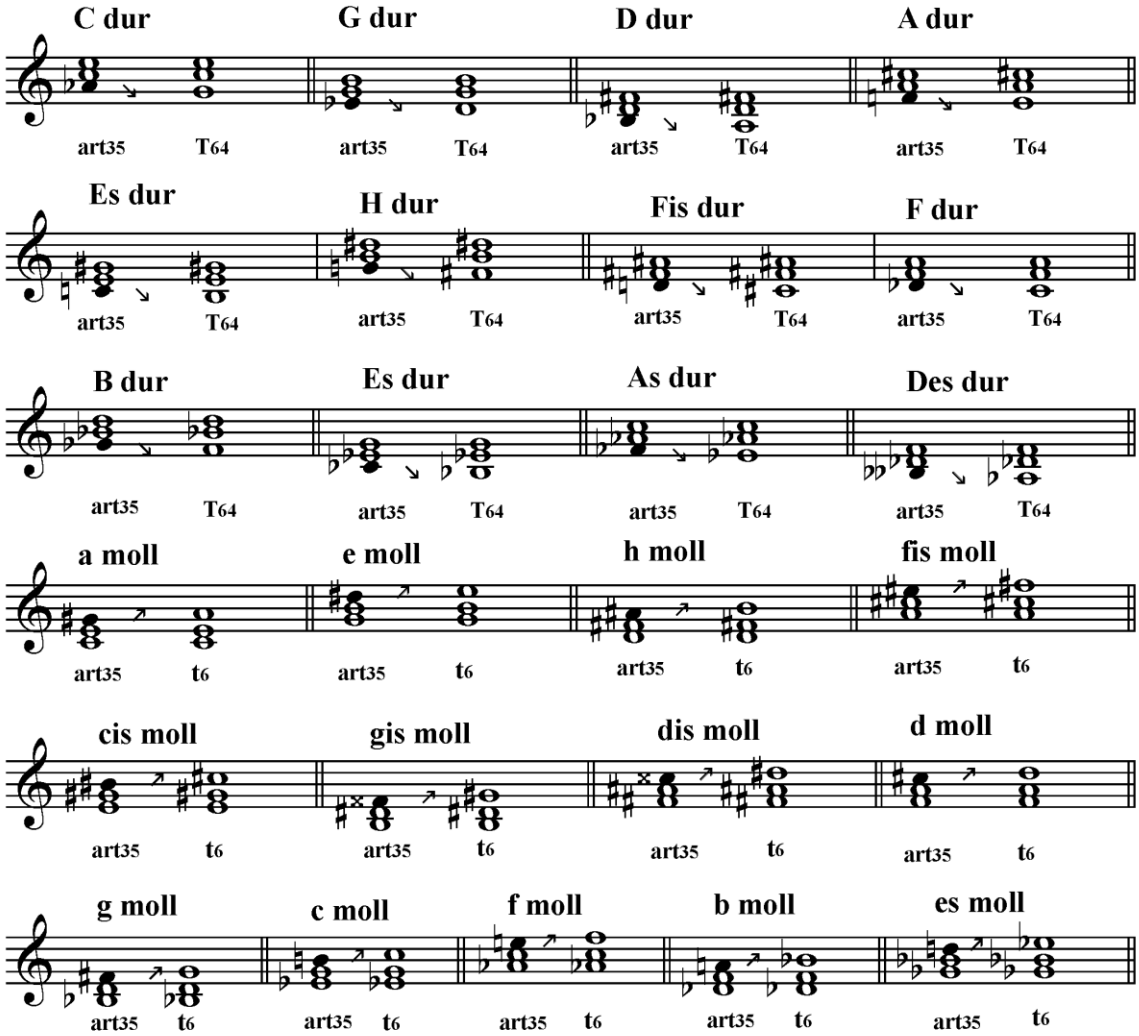

Səslərdən dörd növ üçsəsliklərin oxunması

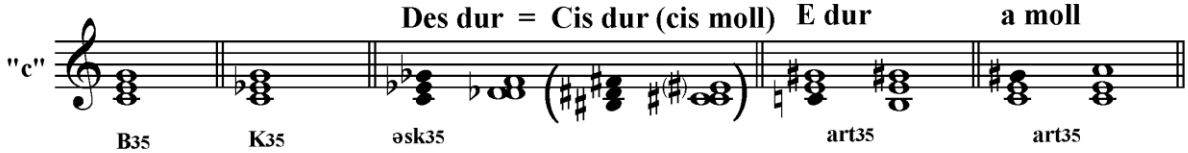

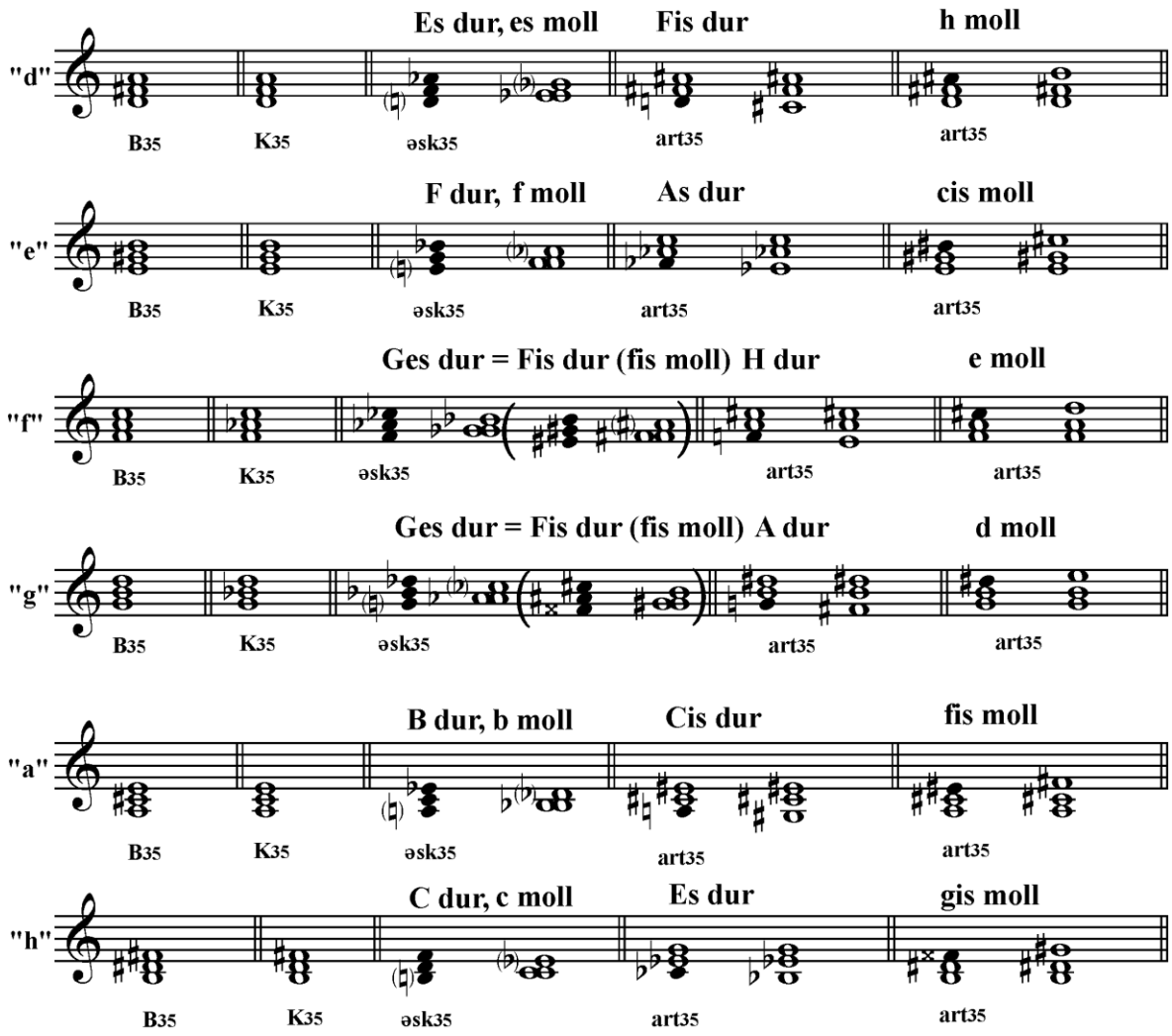

Səslərdən dominantnonakkordun oxunması

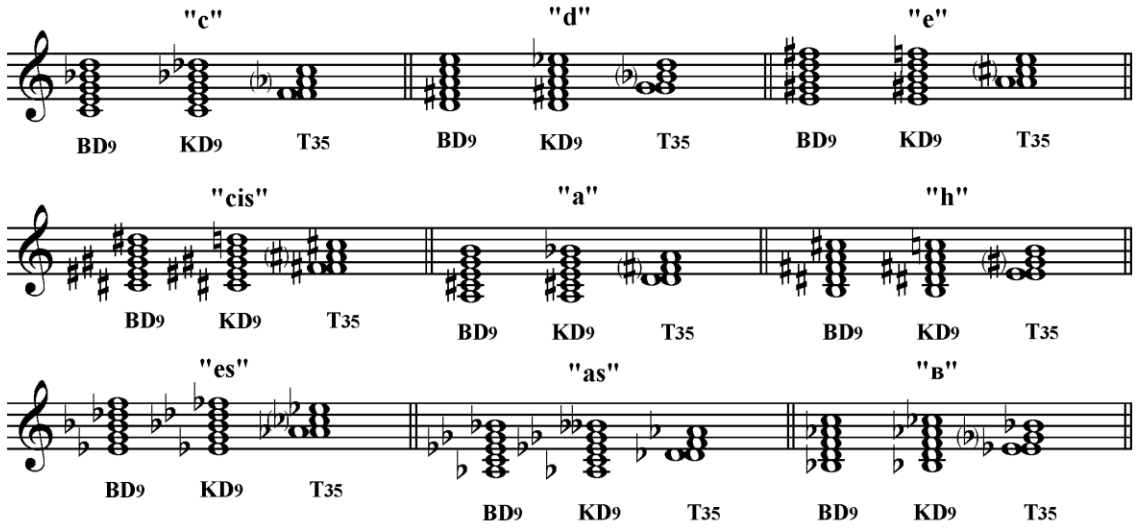

Dominantseptakkordun dönmələri üzərində modulyasiyalı səkvensiyaların oxunması

1.

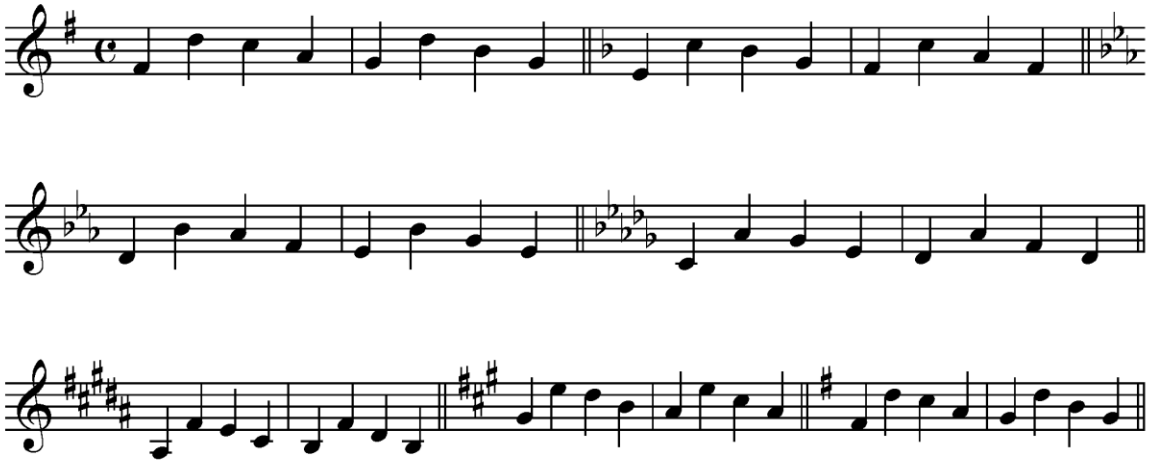

2.

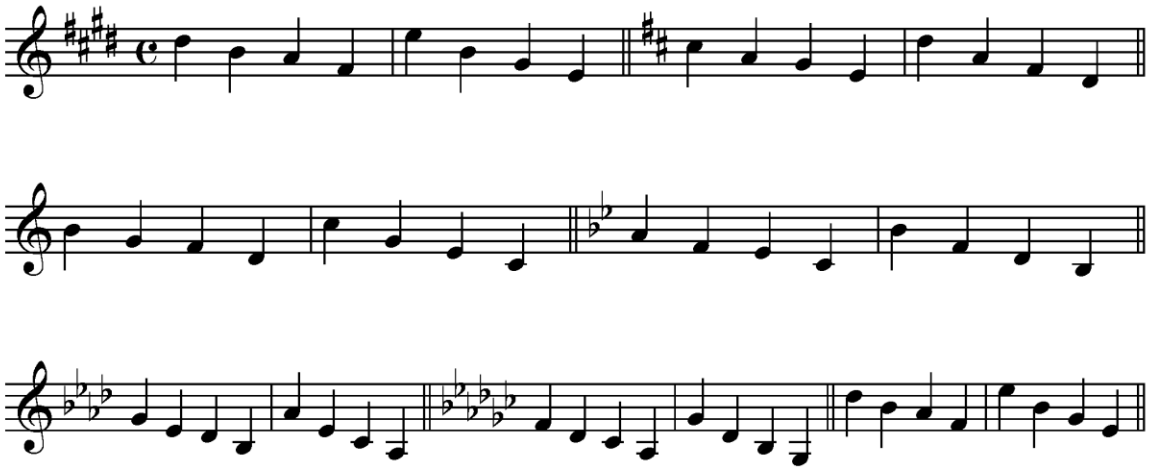

3.

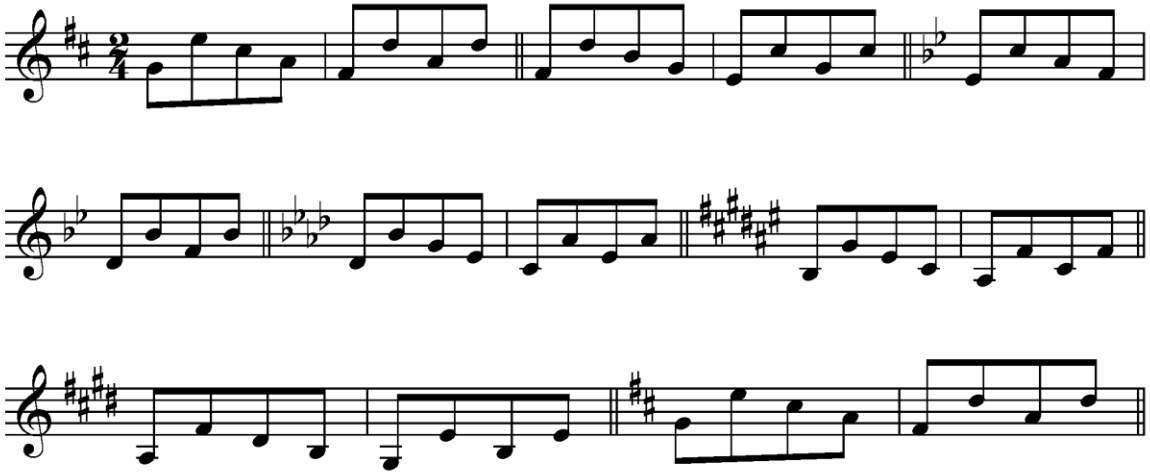

Köməkci xromatizm üzərində çalışmalar

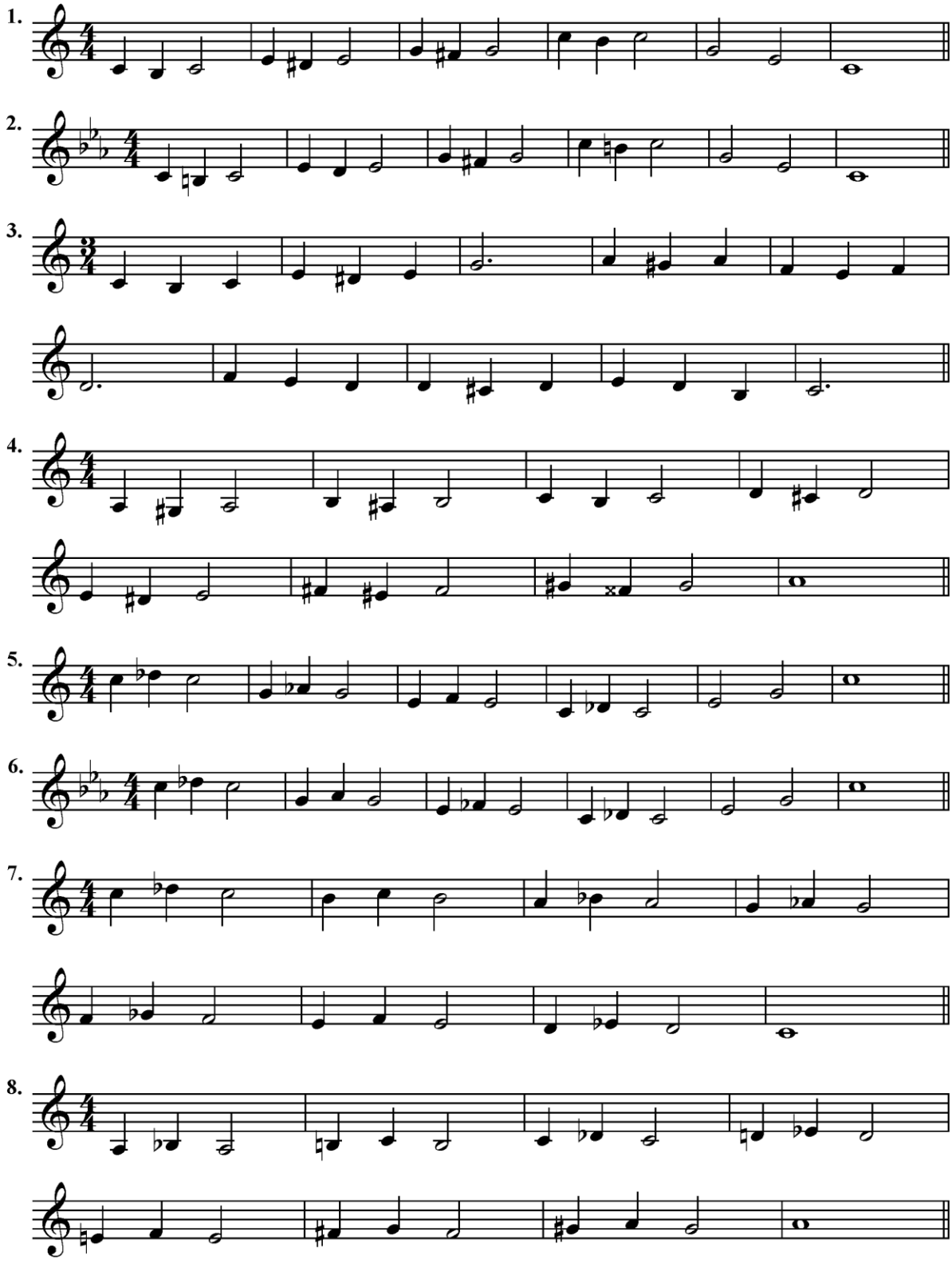

"Segah" ladında bəstələnən melodiya

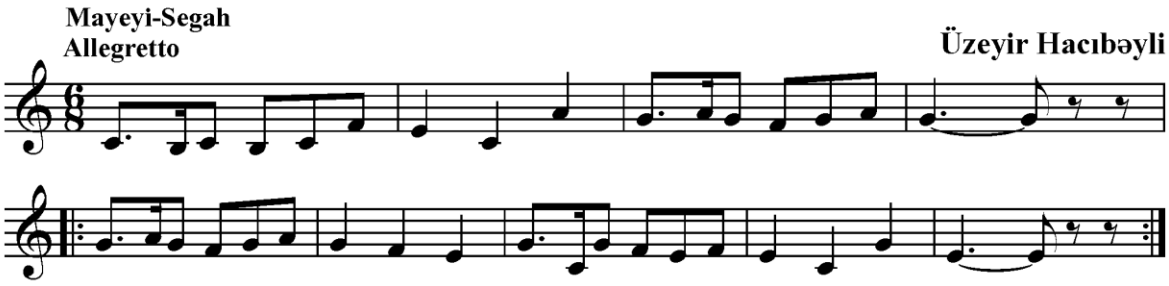

"Şüştər" ladında bəstələnən melodiya

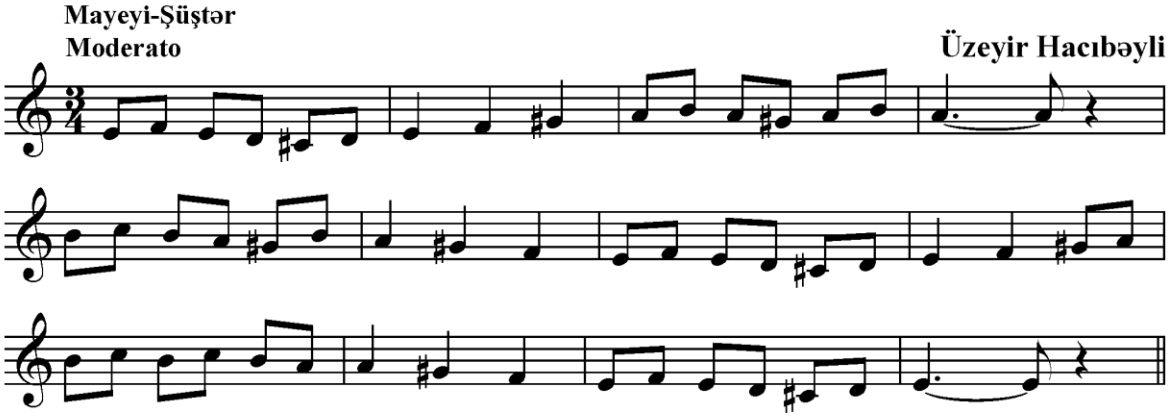

"Segah" və "Şüştər" ladlarında sekvensiyaların oxunması

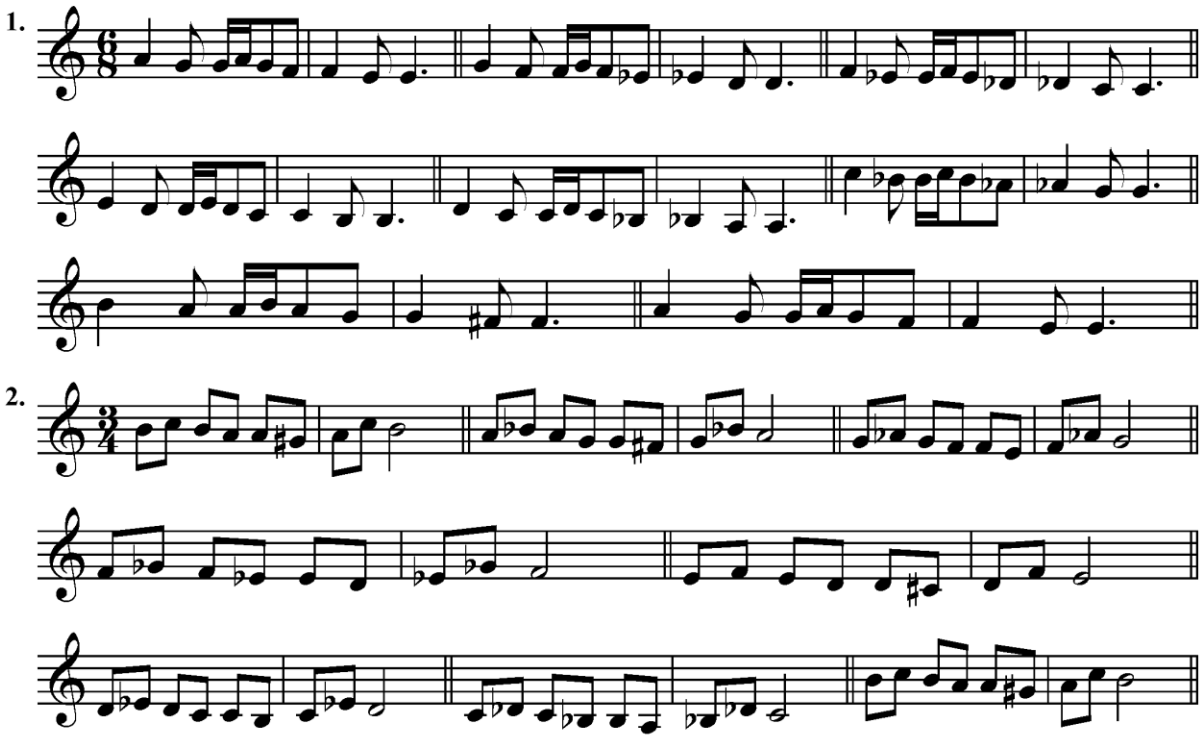

VII s i n i f

Do-diyez major, Do-bemol major, lya-diyez minor, lya-bemol minor tonallıqları. "Çahargah", "Baytı-Şiraz", "Humayun" ladları. Yonəlmə və modulyasiyalar. 9/8, 5/4, 5/8 və dəyişkən ölçülər

270 **Andante** **F.Səmədova, F.Zeynalova. Solfecio (Çahargah)**

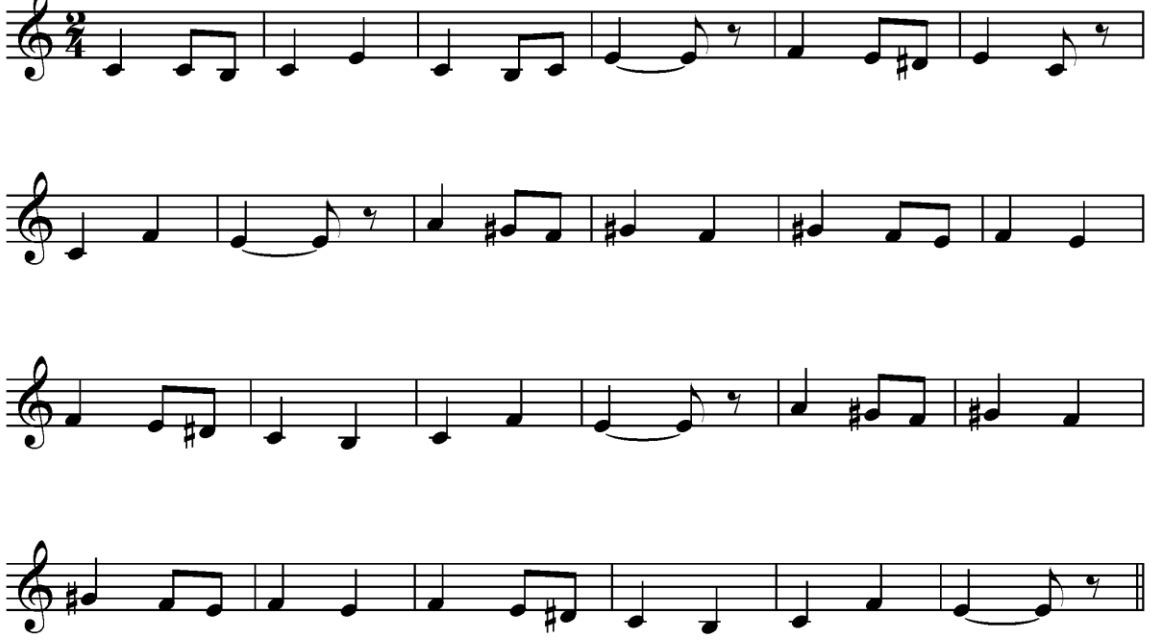

271 **Moderato** **F.Şubert. Mahnı**

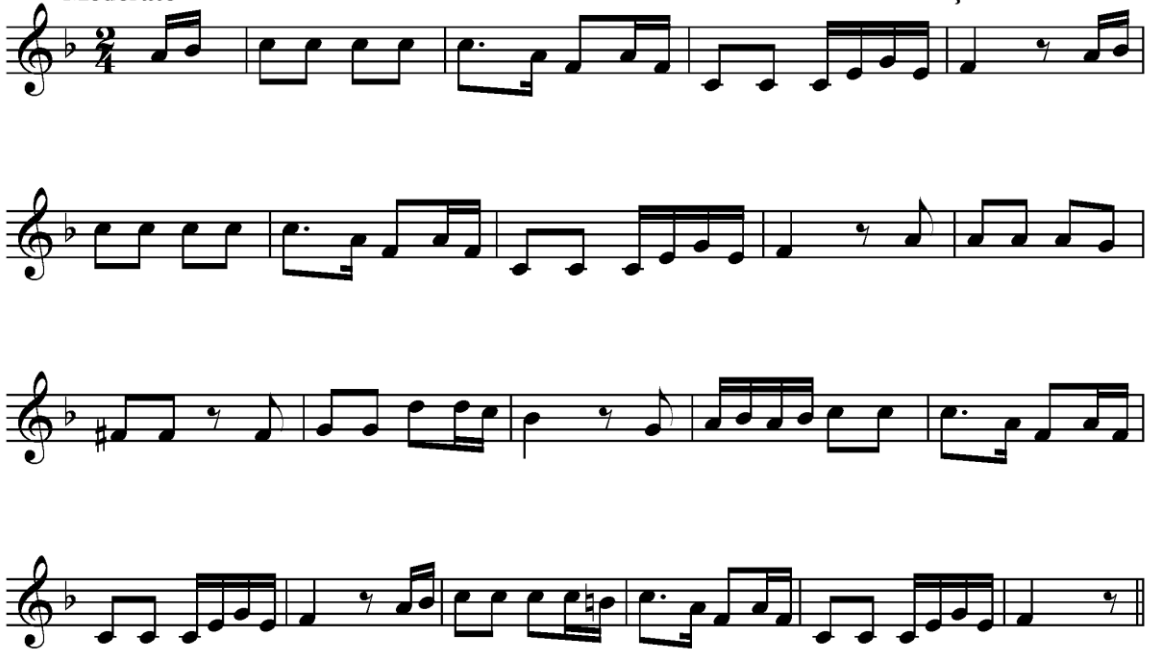

272 Allegretto

Azərbaycan xalq mahnısı "Laçın" (Bayatı-Şiraz)

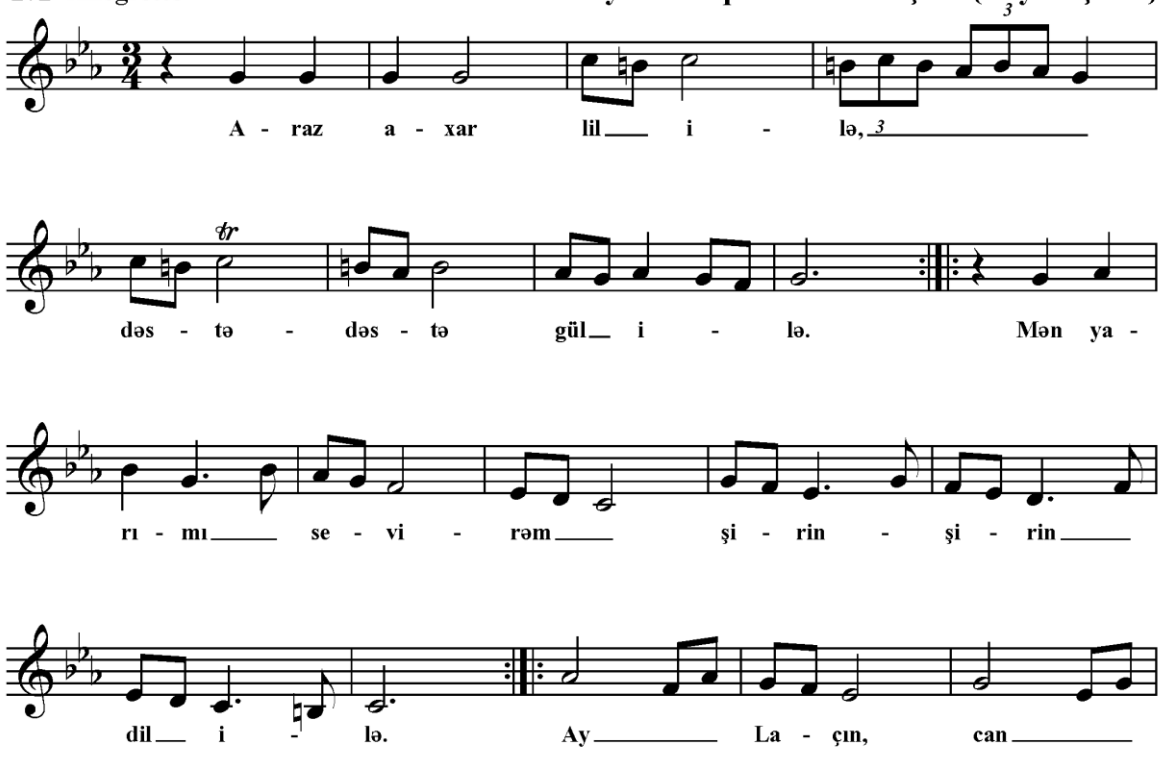

273 Allegro moderato

J.Bize. "Karmen"

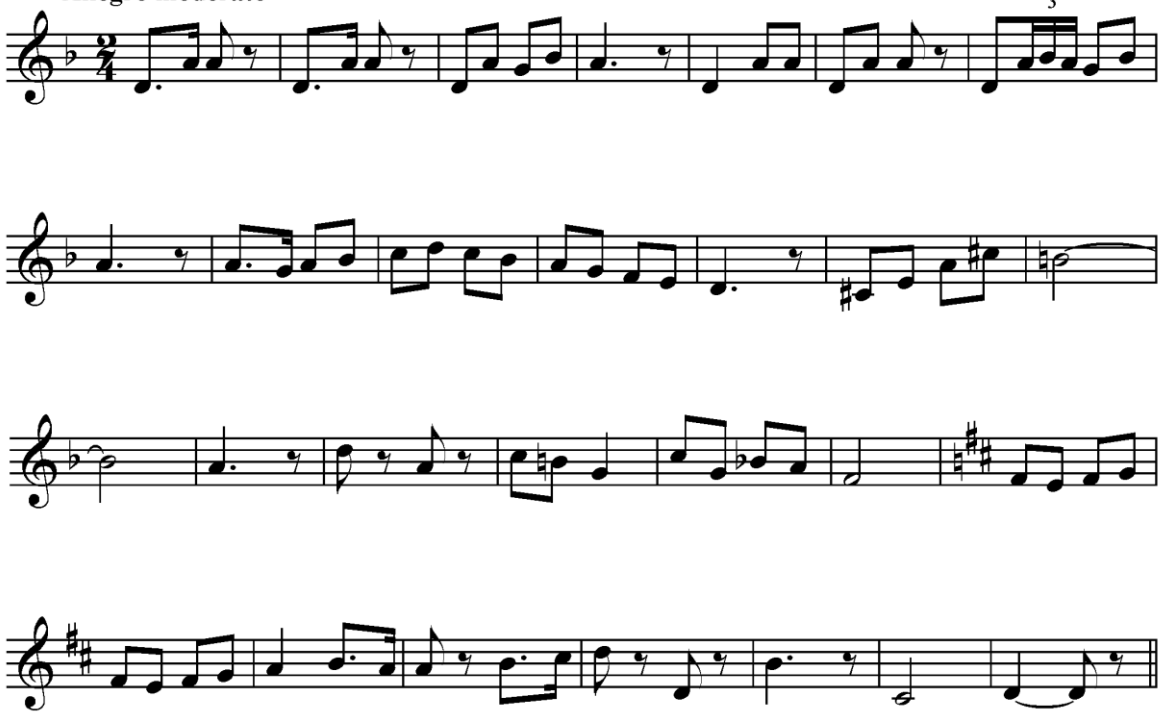

274 **Moderato** **F.Səmədova, F.Zeynalova. Solfecio (Çahargah)**

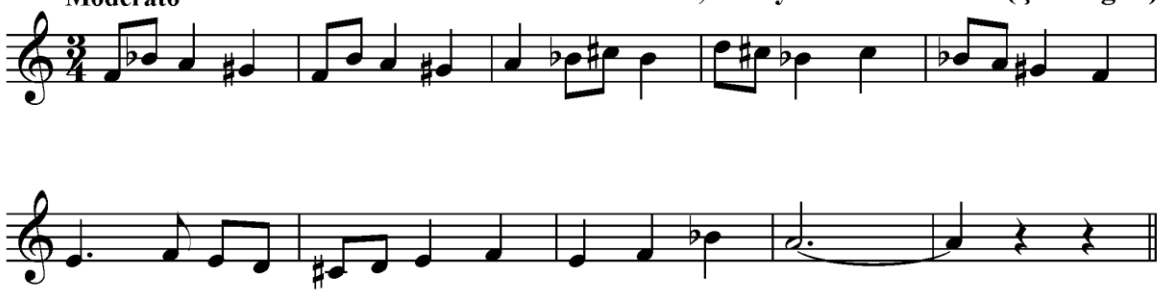

275 **Moderato** **F.Səmədova, F.Zeynalova. Solfecio (Humayun)**

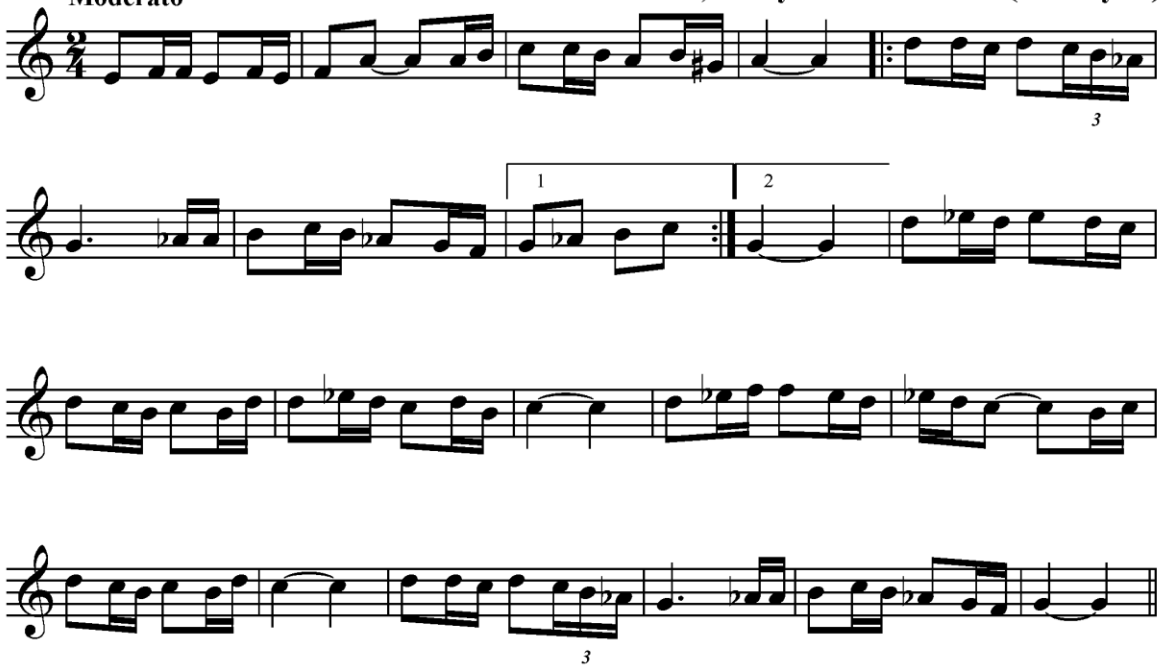

276 **Andante cantabile** **P.Çaykovski. 5 № Simfoniya**

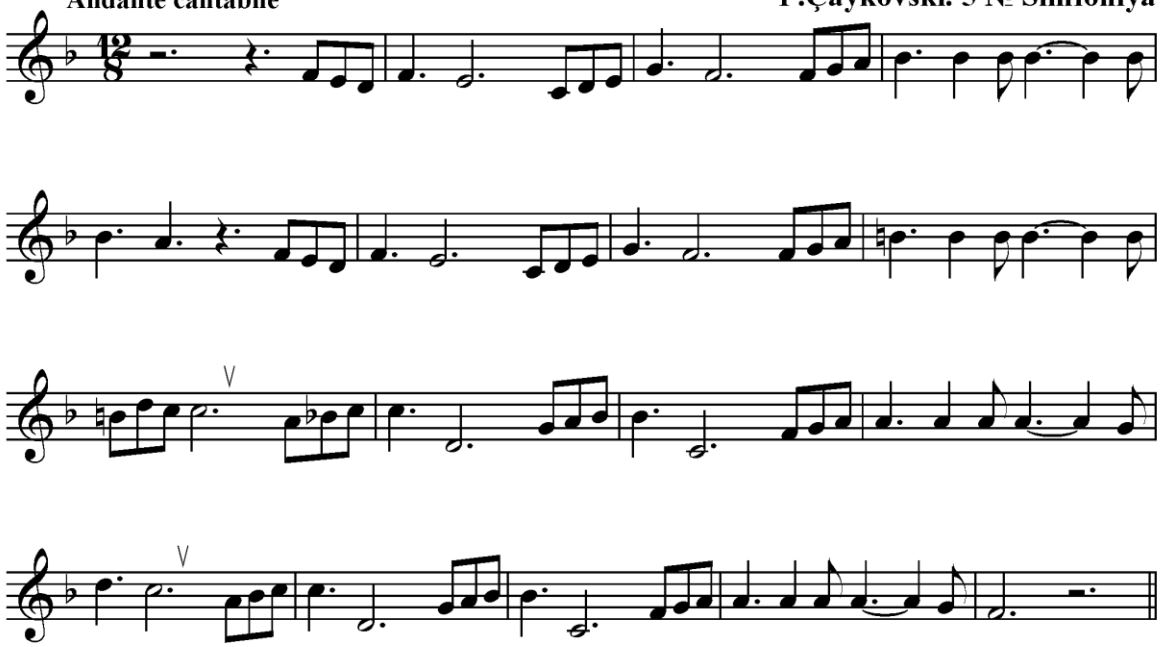

277 **Moderato** **S.Əliyeva. Mahnı (Bayatı-Şiraz)**

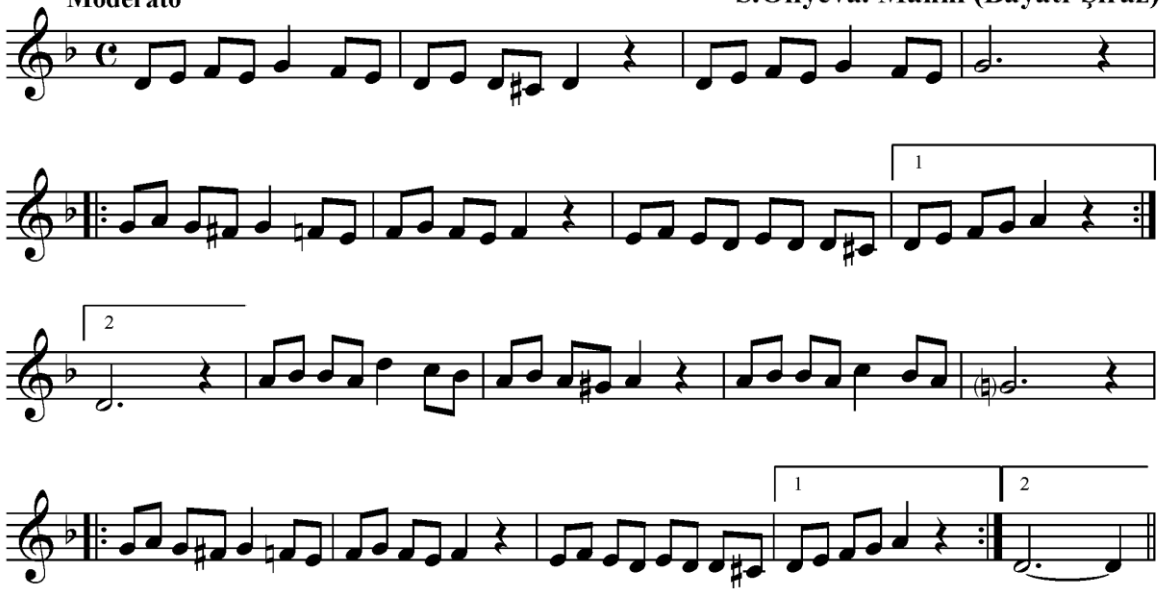

278 **Allegro** **T.Quliyev. "Kəndimiz" (Baytı-Şiraz)**

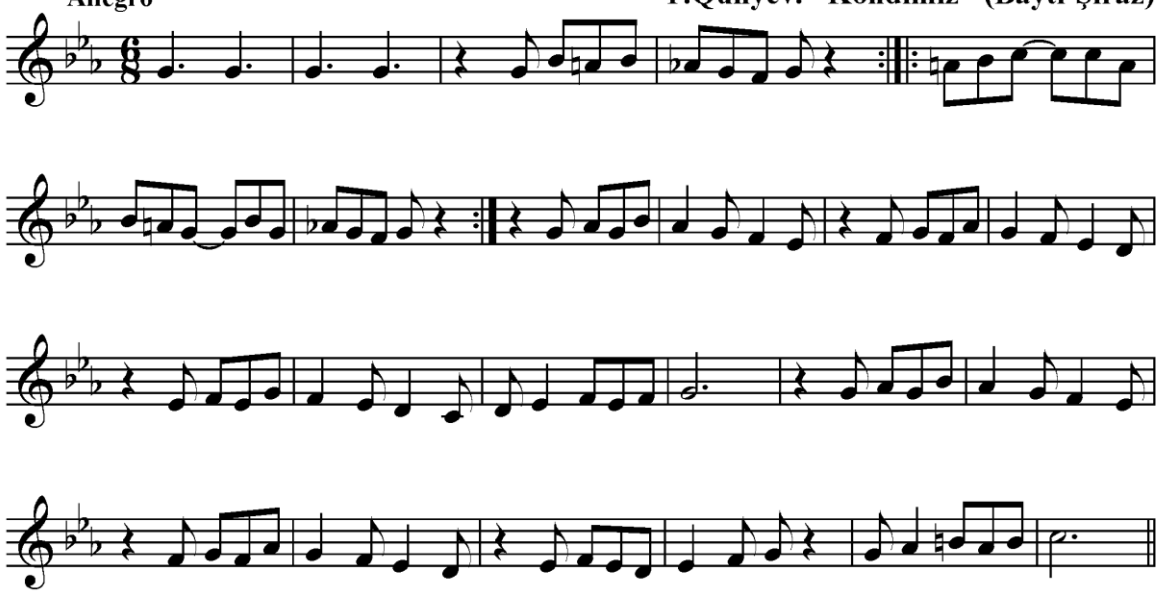

279 **Allegro moderato** **M.Qlinka. "O deva çudnaya moya"**

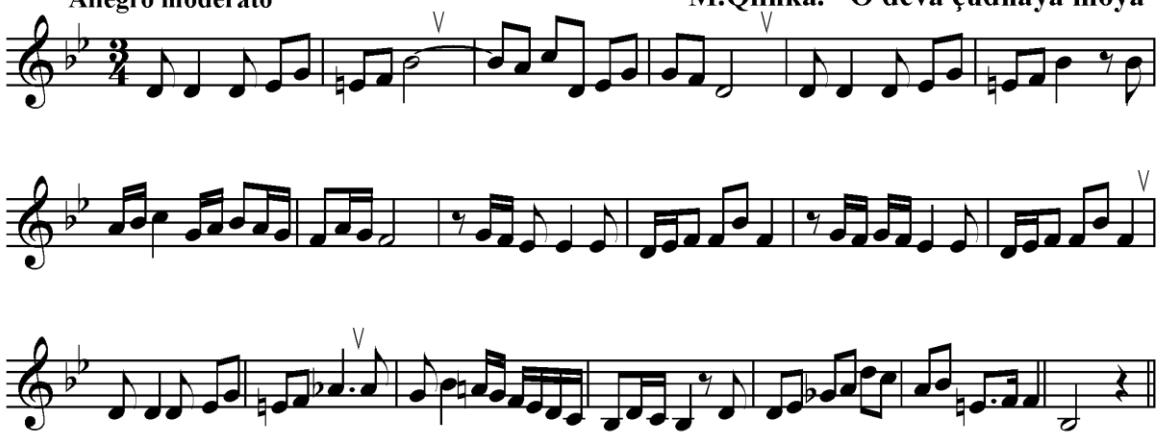

280 Moderato F.Səmədova, F.Zeynalova. Solfecio (Çahargah)

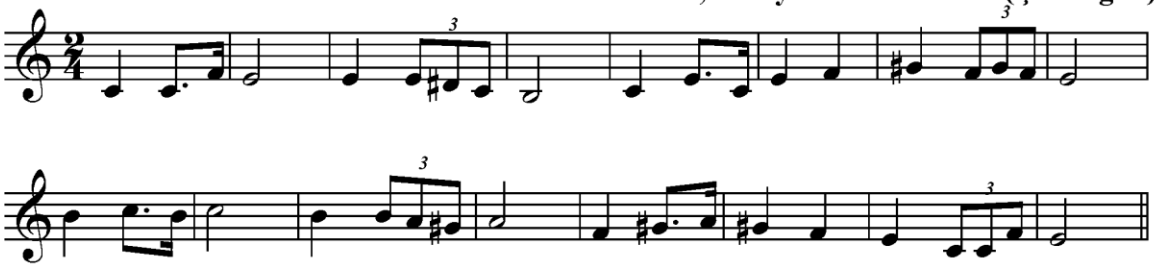

281 Moderato L.Bethoven. "Surok"

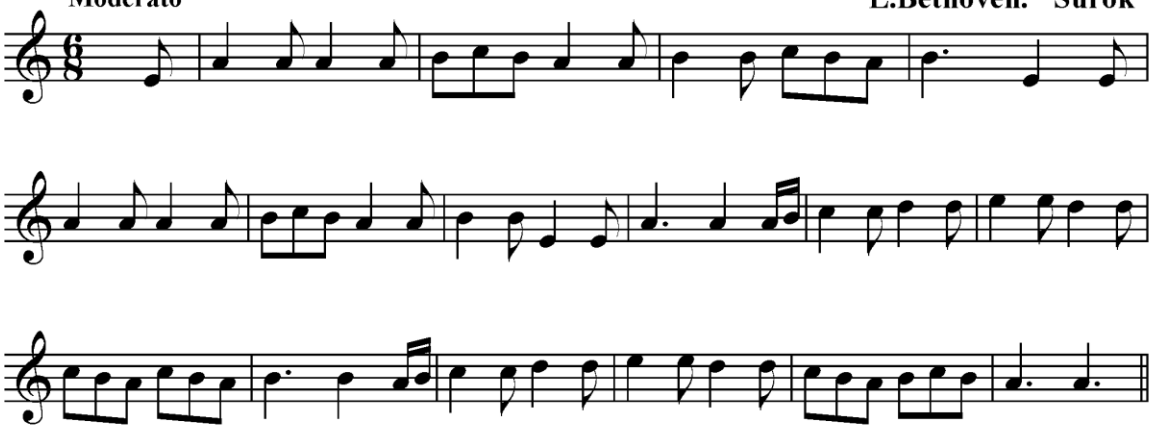

282 Allegro moderato A.Borodin. "Knyaz İqor"

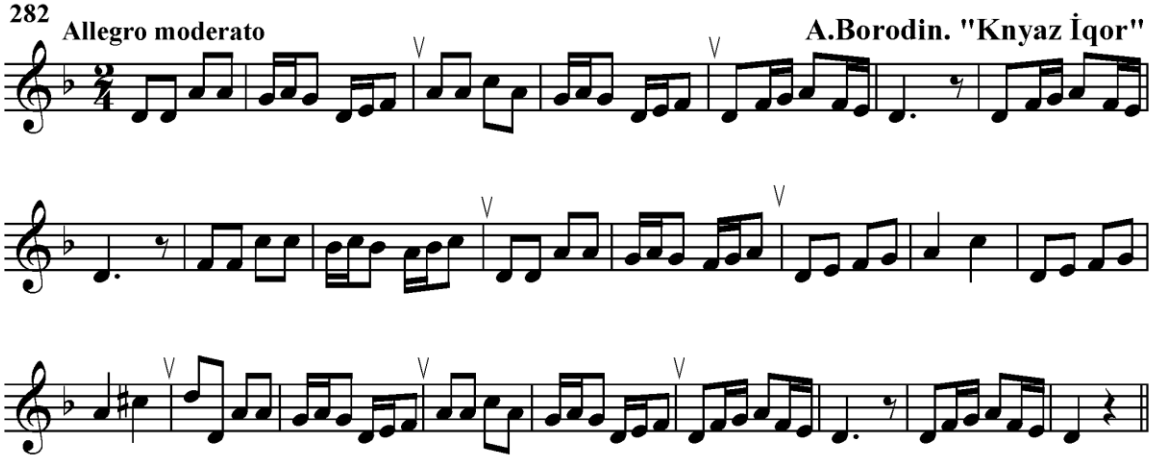

283 Allegro V.Motsart. "Bahar həsrəti"

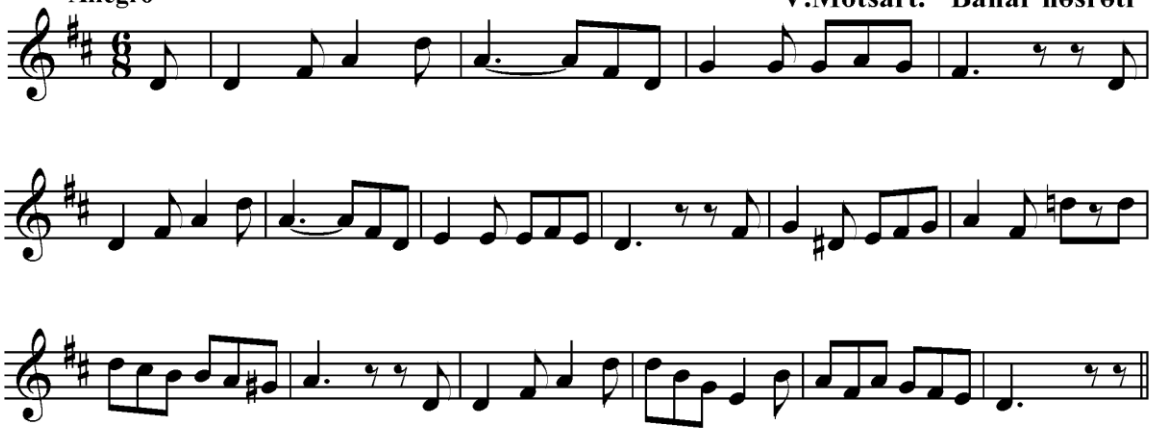

284 **Allegro** **P.Çaykovski. 5 № Simfoniya**

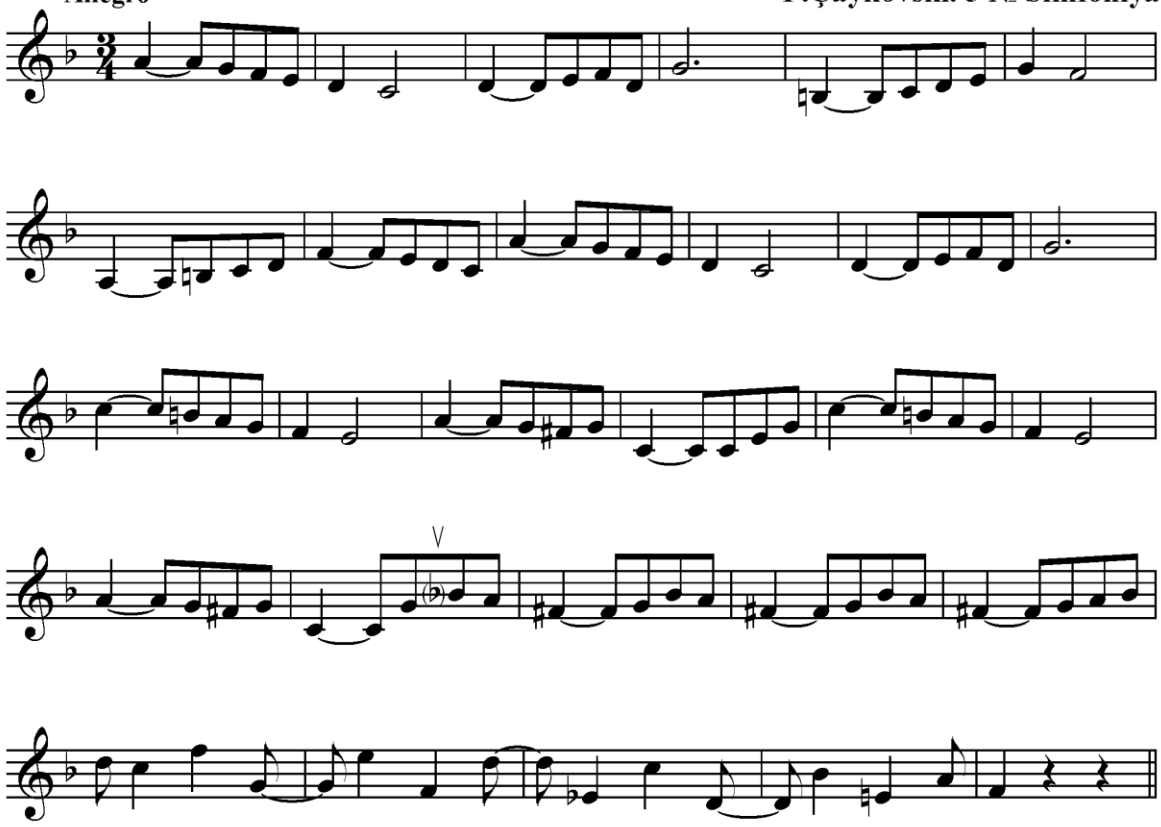

285 **Andante** **F.Bədəlbəyli. "Ave Maria" (Bayatı-Şiraz)**

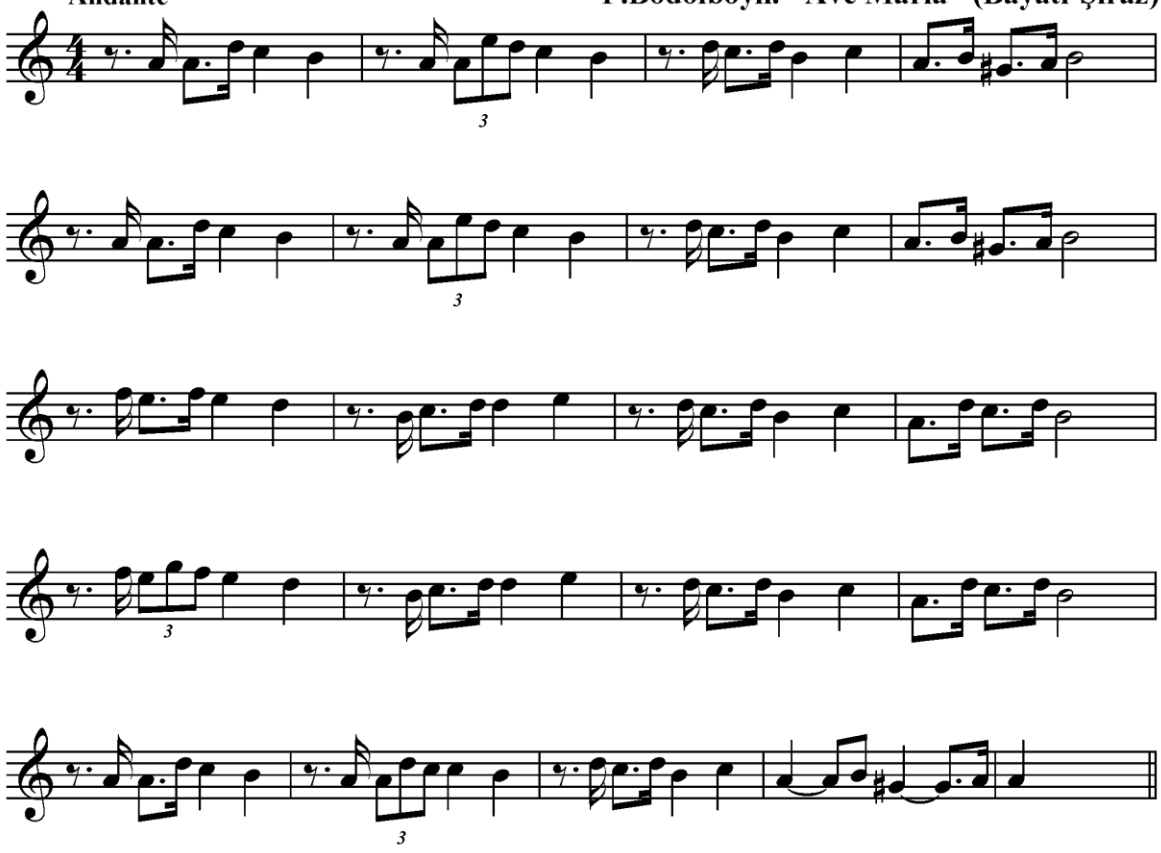

286 **Andante** **F.Səmədova, F.Zeynalova. Solfecio (Çahargah)**

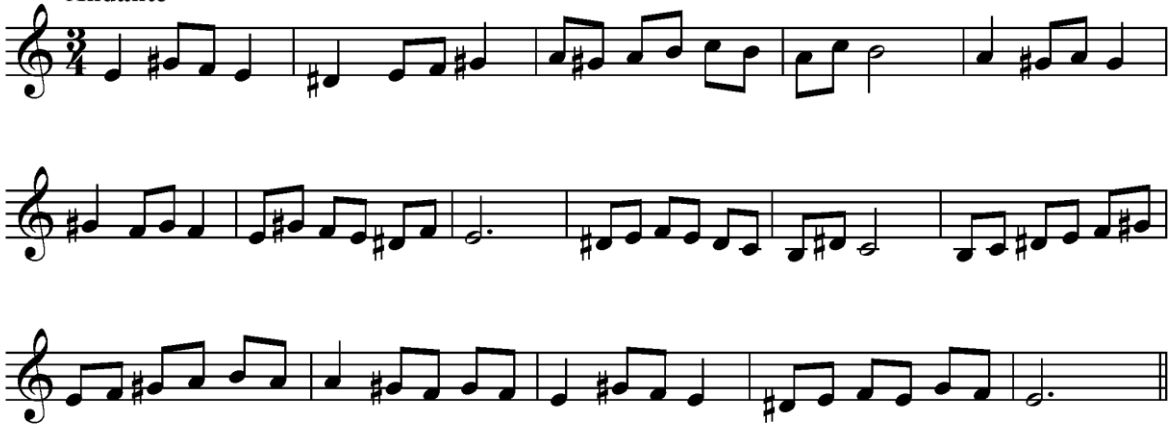

287 **Andante** **A.Darqomıjski. "Su pərisi"**

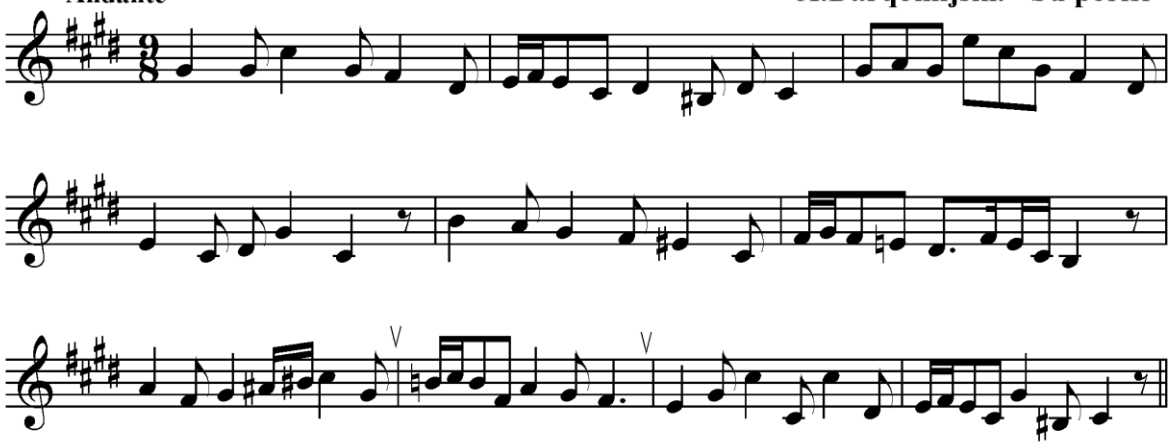

288 **Moderato** **Çahargah rəngi**

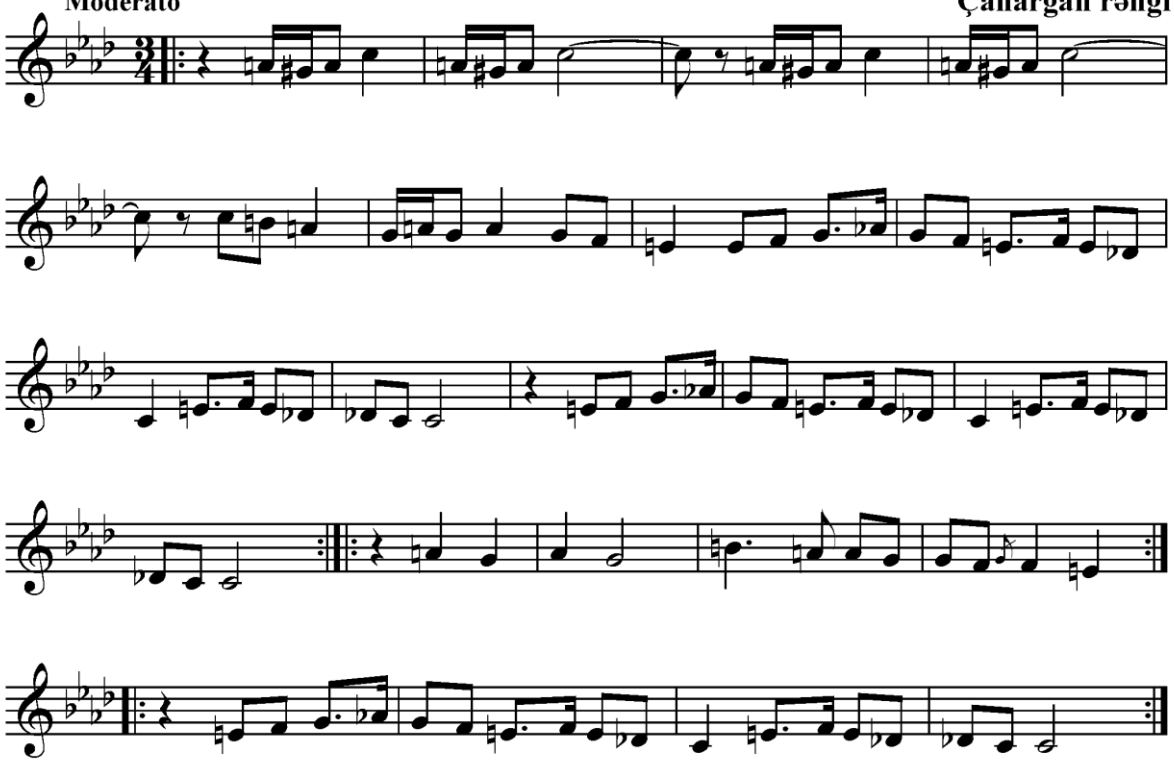

289 **Andantino** **J.Bize. "Karmen"**

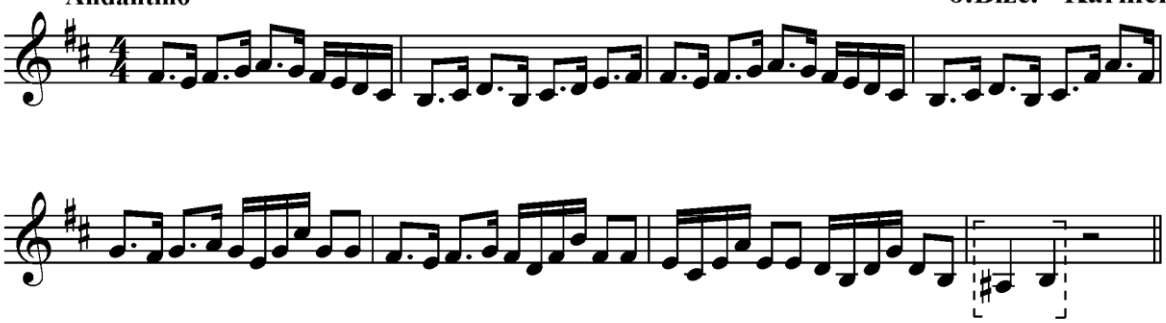

290 **Moderato** **A.Petrov. Romans**

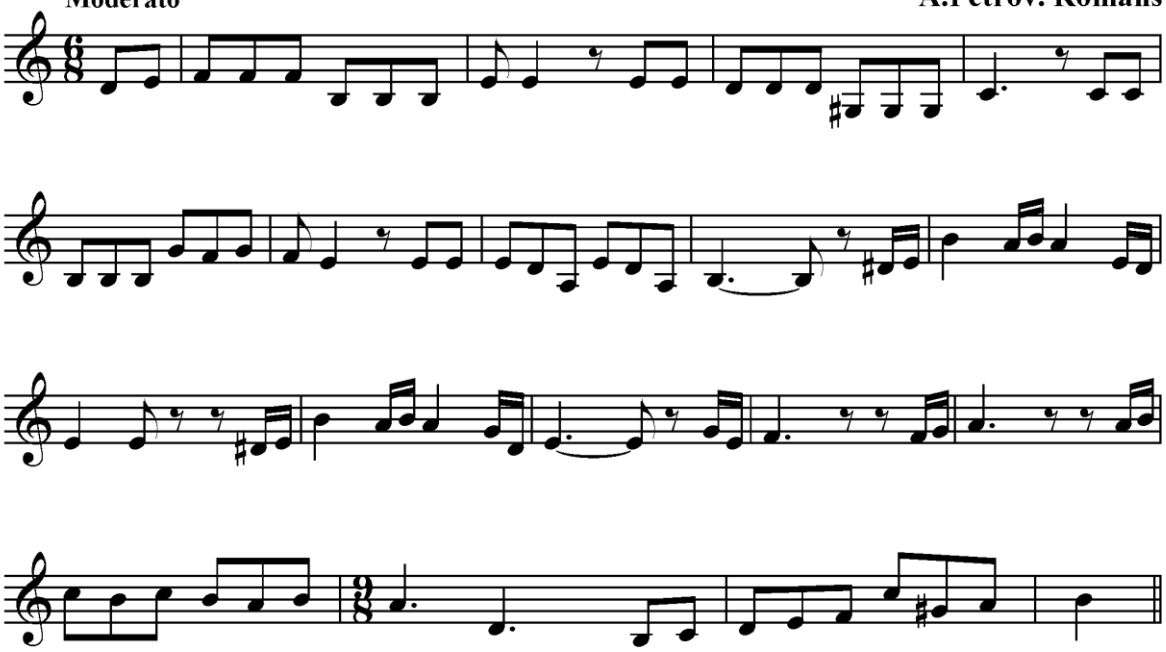

291 **Moderato rigoroso** **M.Ravel. "Bolero"**

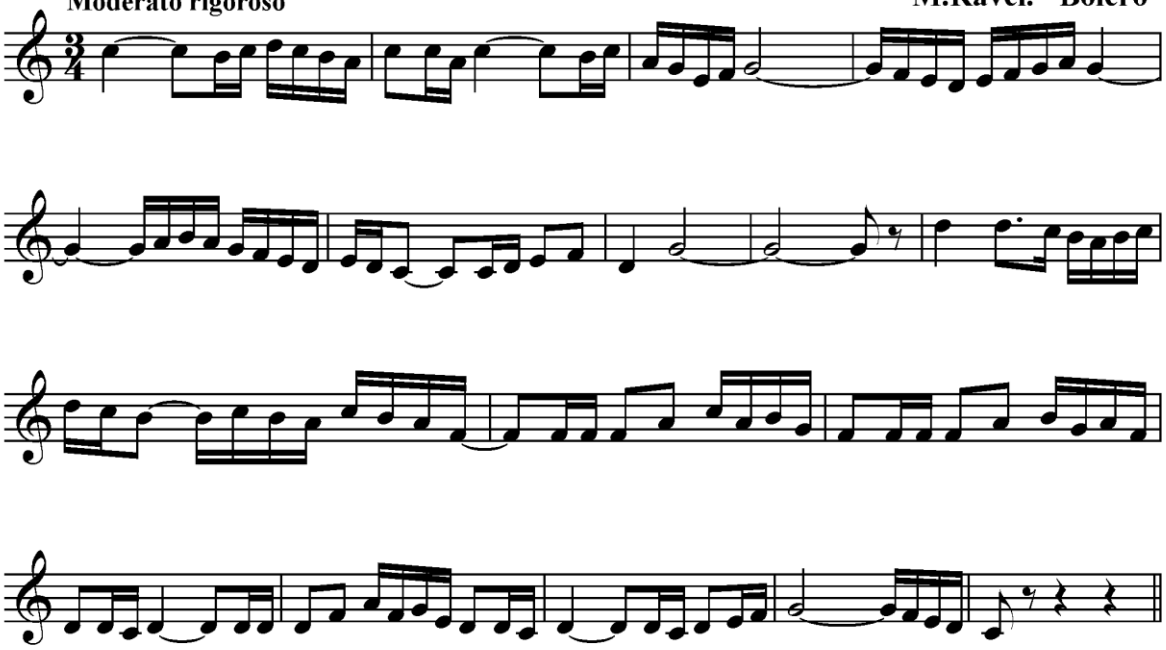

292 **Tempo di valse** **Q.Qarayev. "Gənclik mahnısı" (Bayatı-Şiraz)**

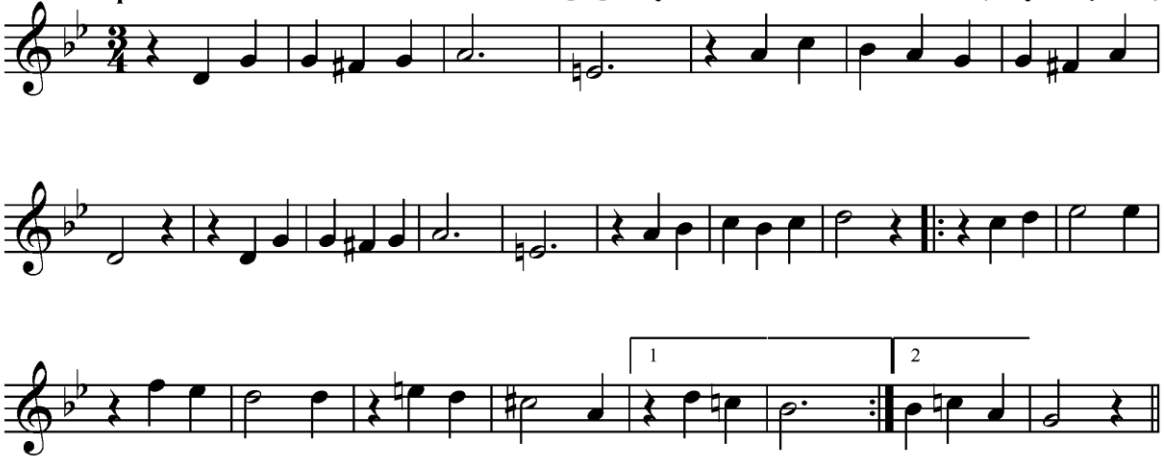

293 **Tempo di marcia** **V.Solovyov-Sedoy. Mahnı**

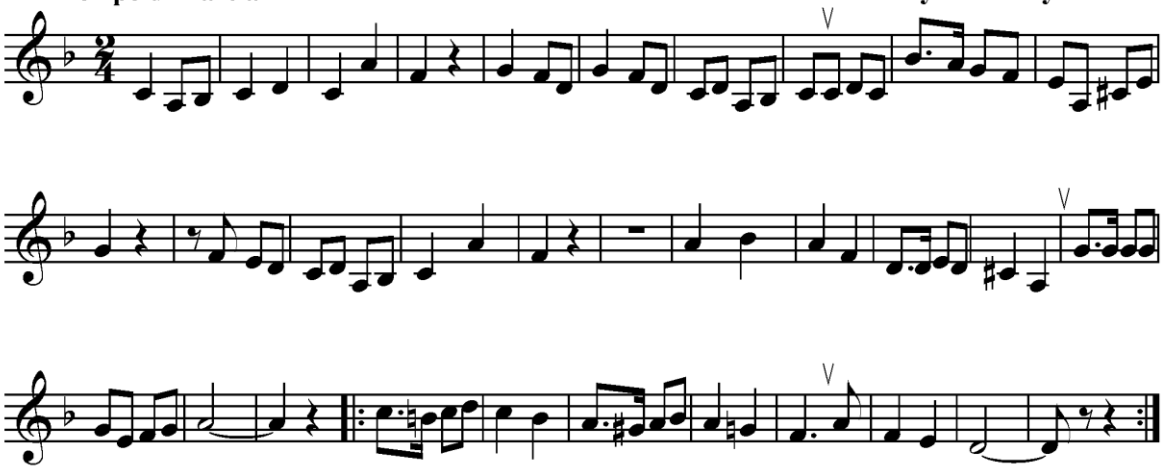

294 **Non allegro** **R.Şuman."Karnaval"**

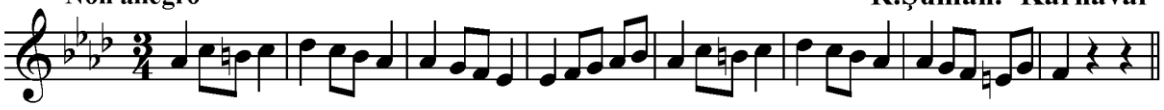

295 **Moderato** **M.Musorqski. "Boris Qodunov"**

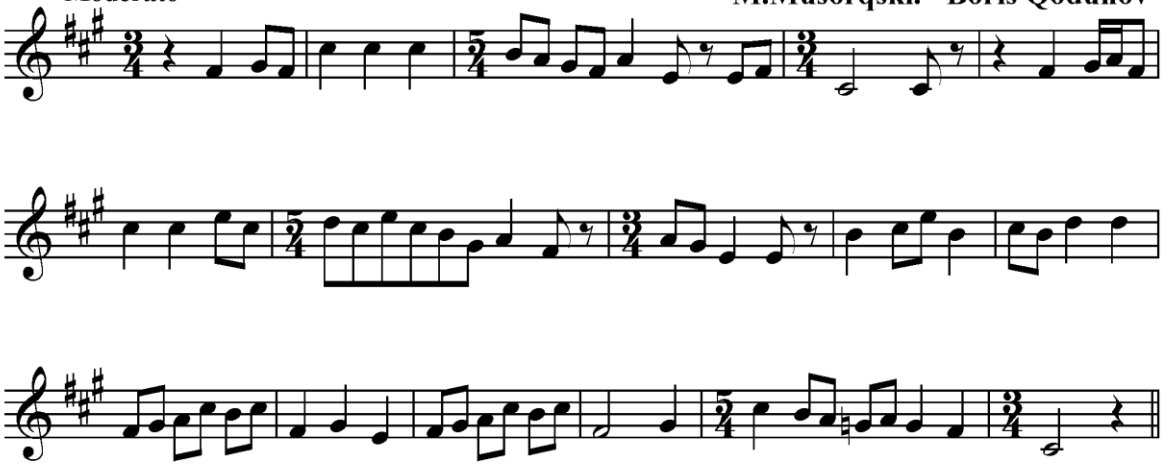

296 Moderato D.Şostakoviç. Mahnı

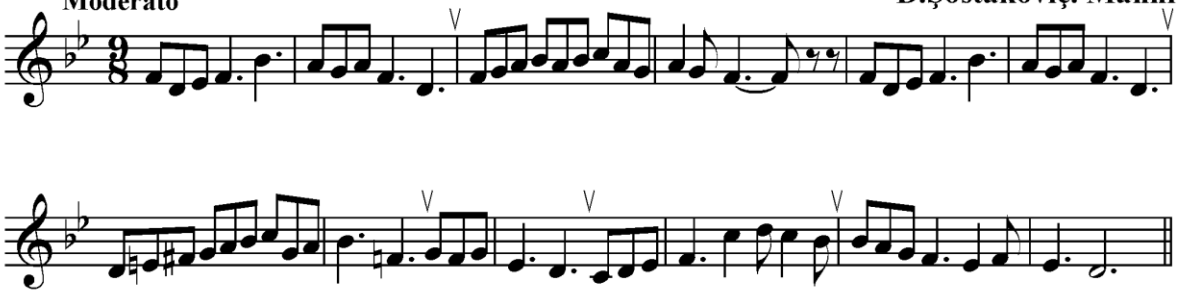

297 Andantino Azərbaycan xalq mahnısı "Onu demə, zalım yar" (Bayatı-Şiraz)

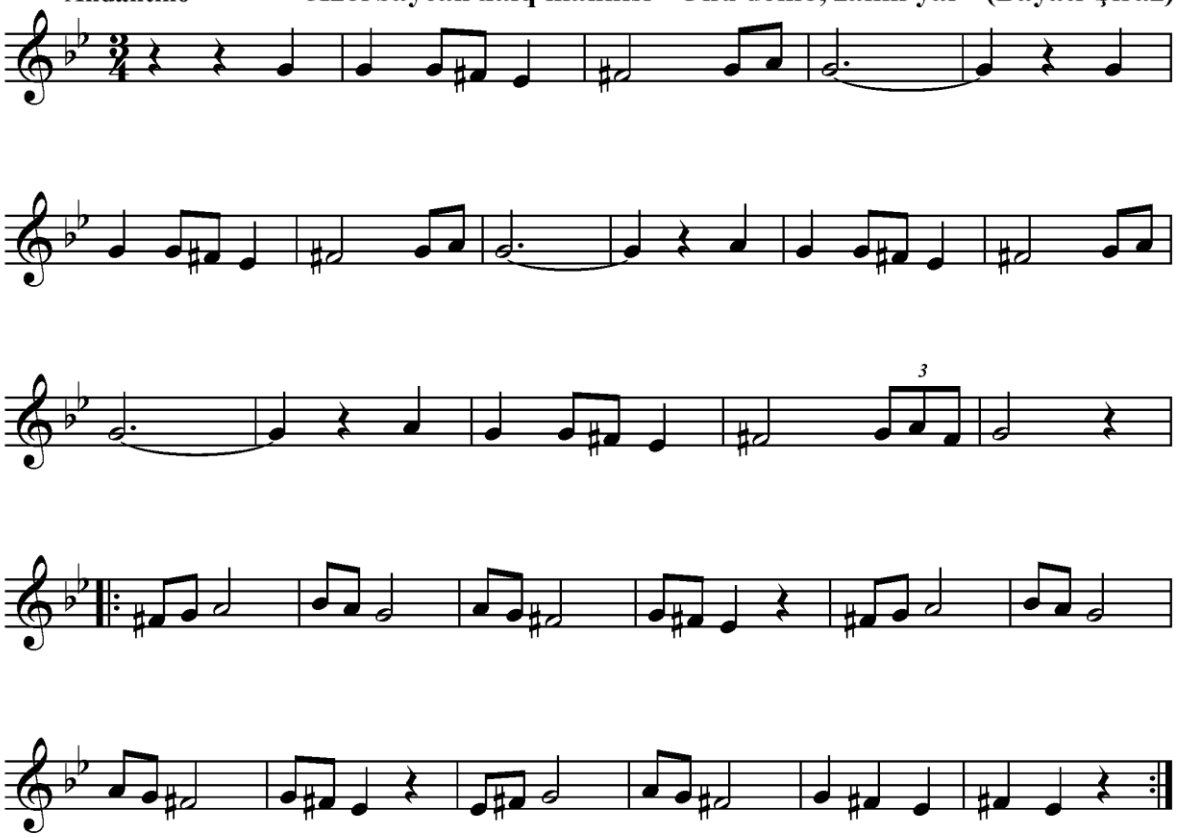

298 Moderato V.Flis, Y.Yakubyak. Solfecio

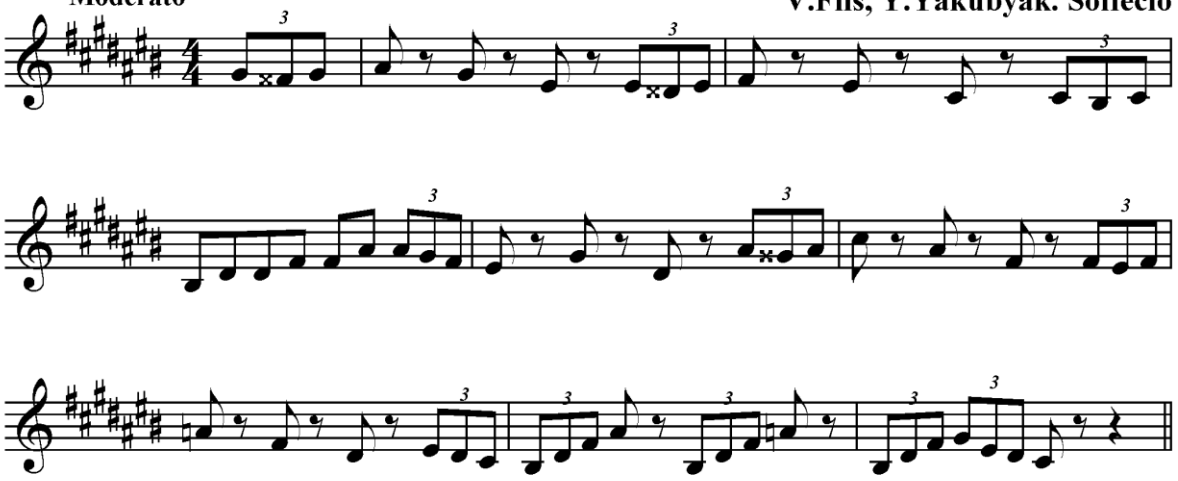

299 **Allegro vivace** **L.Bethoven. Rondo**

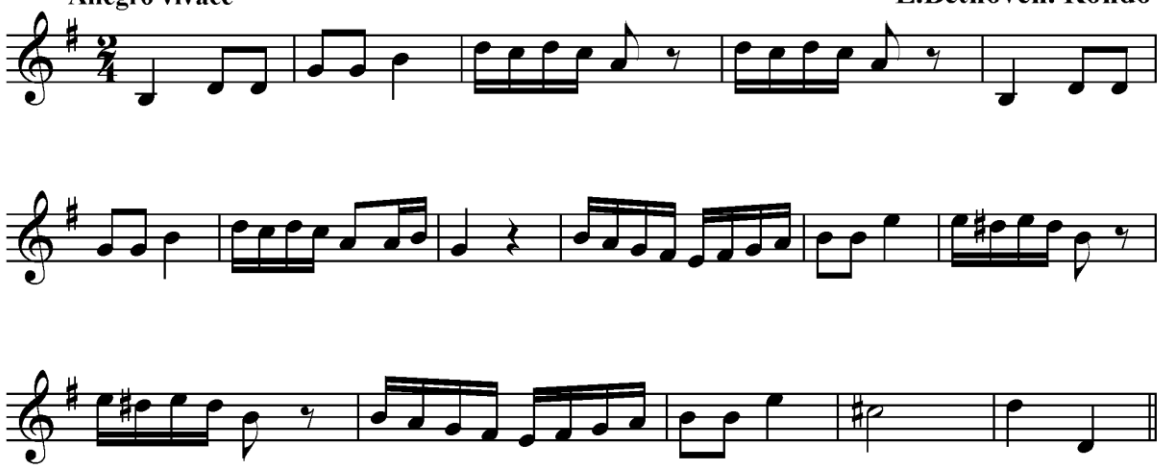

300 **Moderato** **Çahargah rəngi**

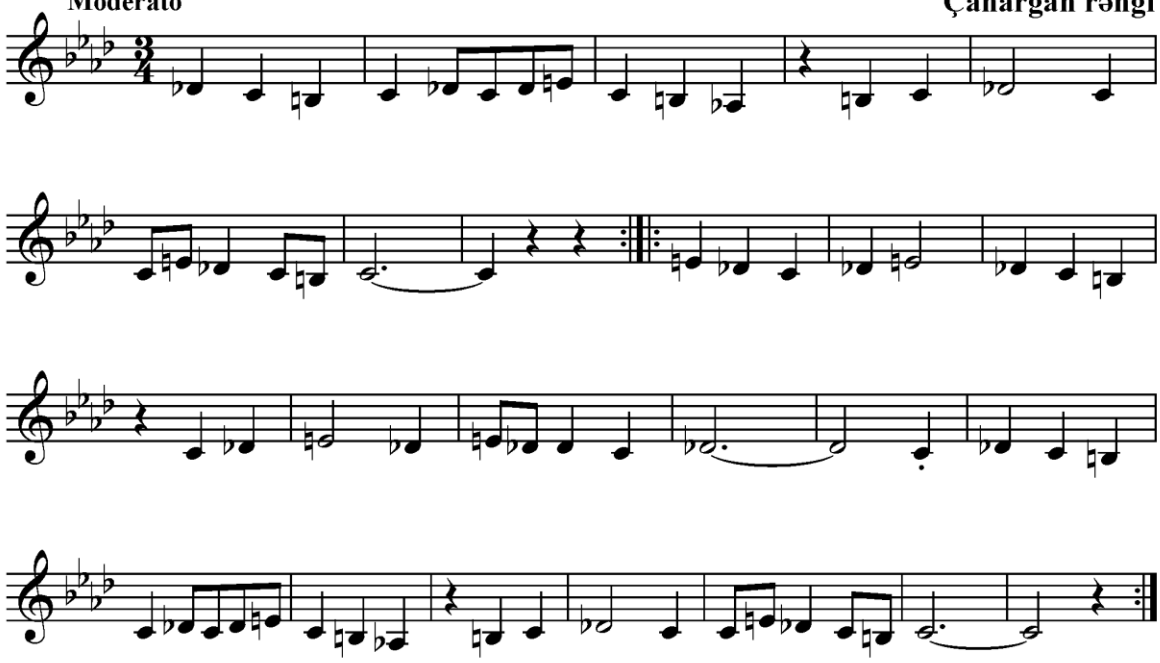

301 **Moderato** **V.Flis, Y.Yakubyak. Solfecio**

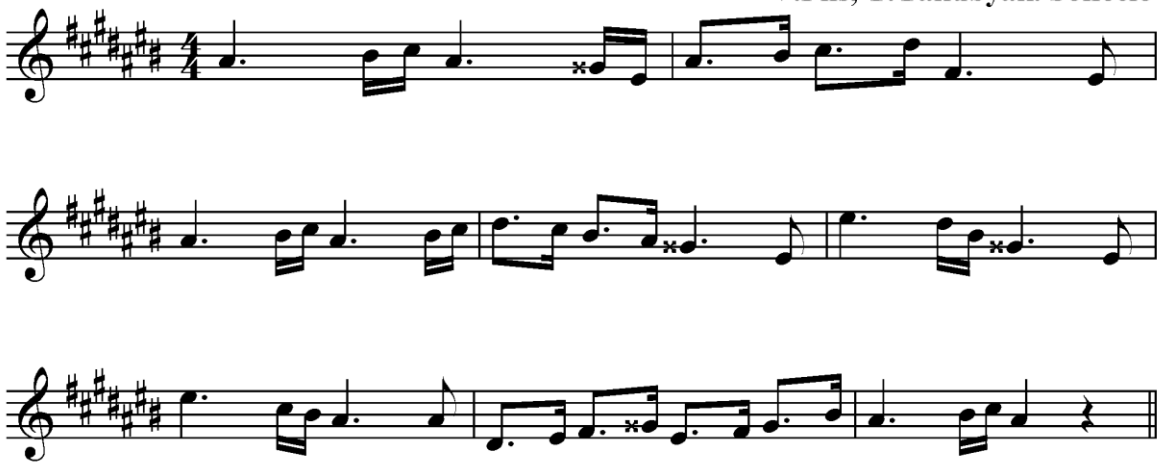

302 Moderato İ.Brams. Mahnı

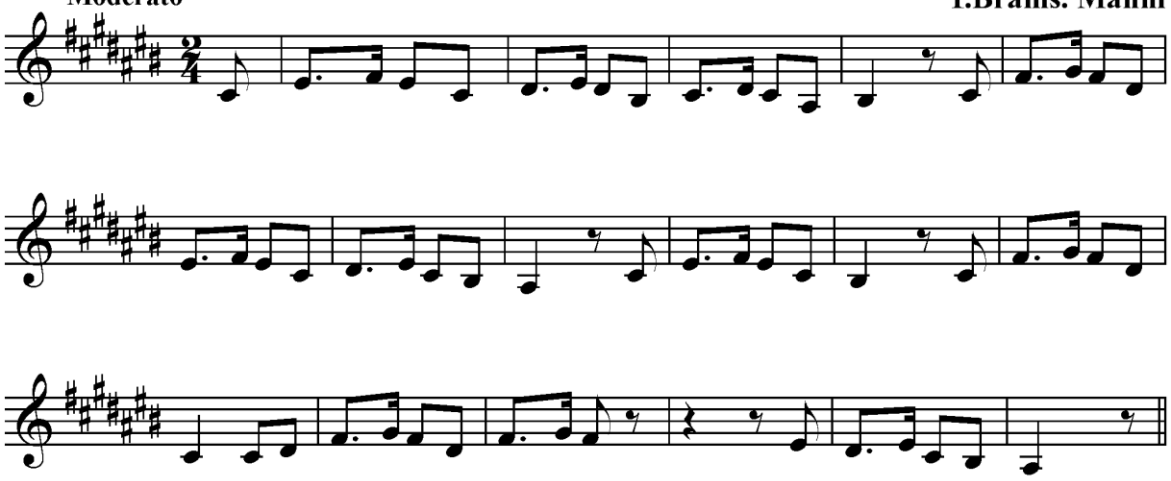

303 Andante C.Hacıyev. "Laylay" (Şur)

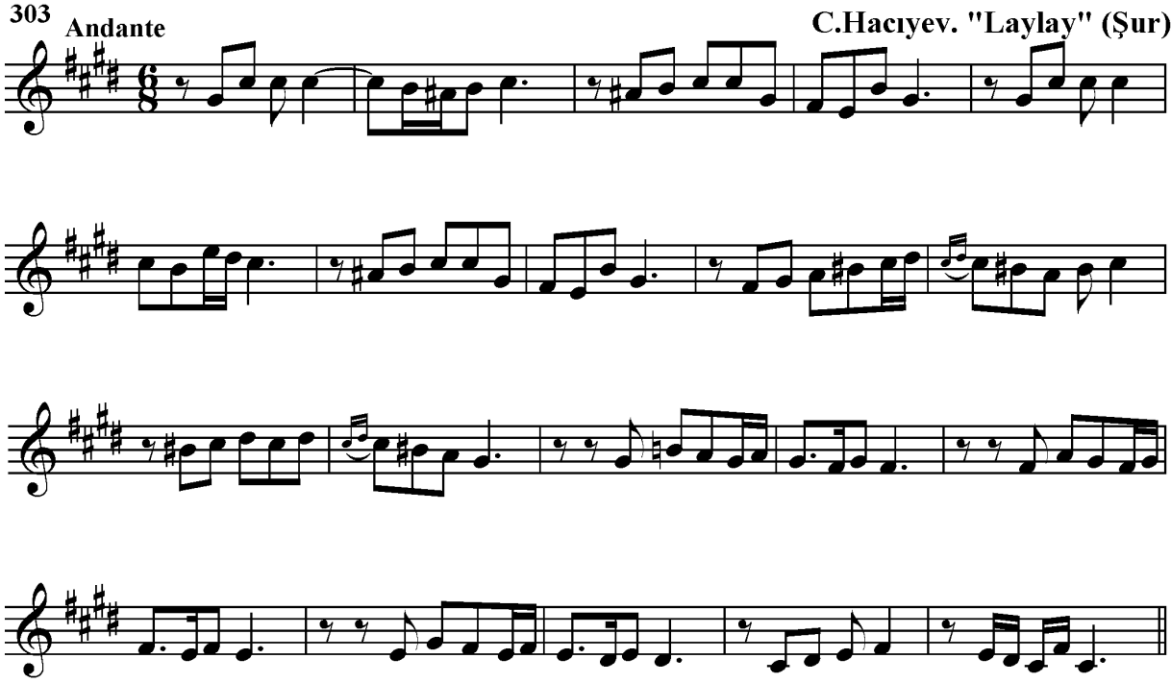

304 Allegretto R.Qliyer. "Şərq nəgməsi"

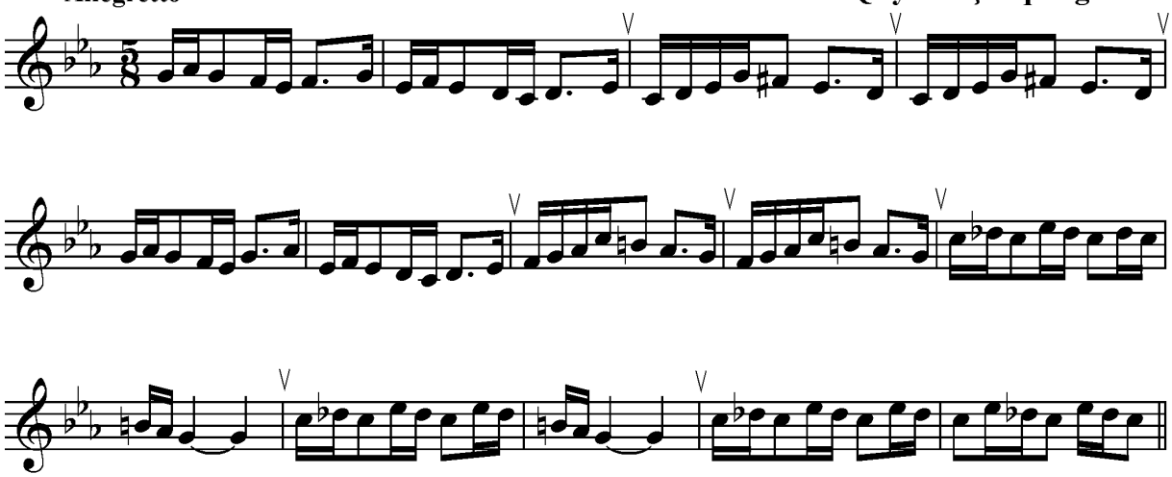

305 **Allegro moderato** **P.Çaykovski. Romans**

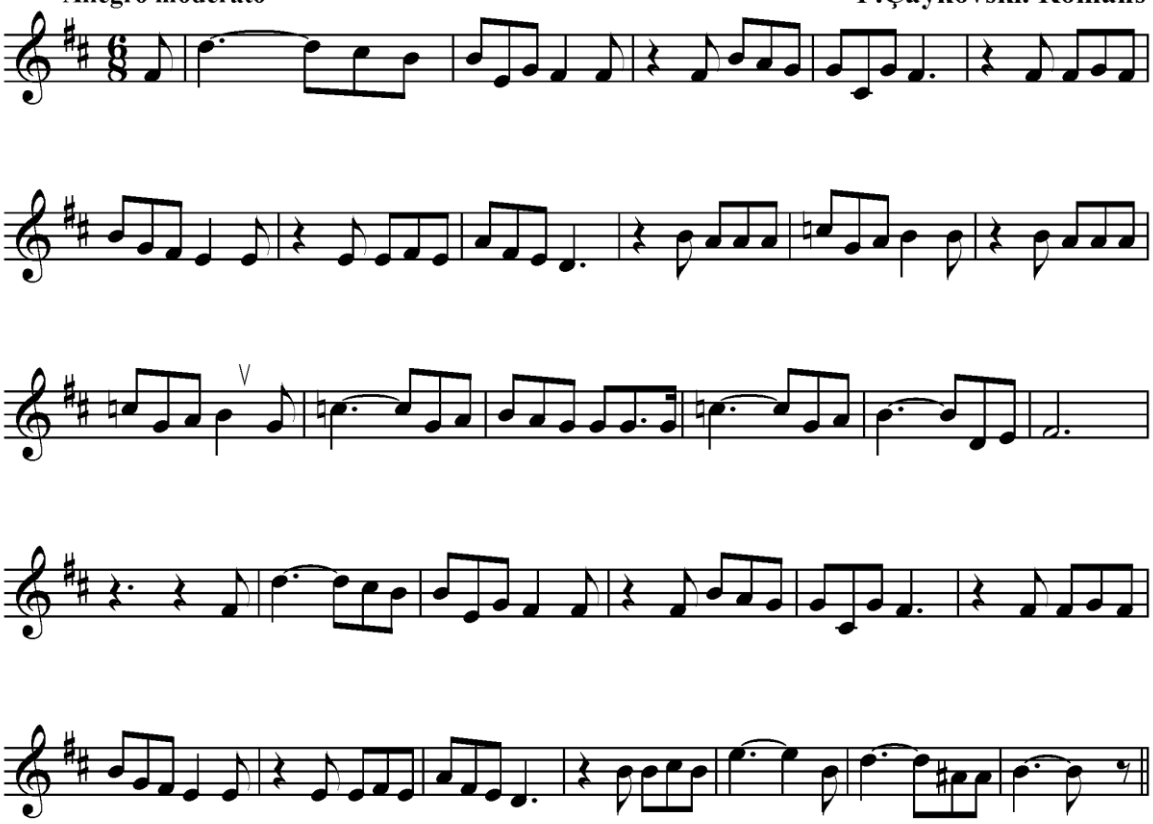

306 **Allegretto** **M.Qlinka. "İvan Susanin"**

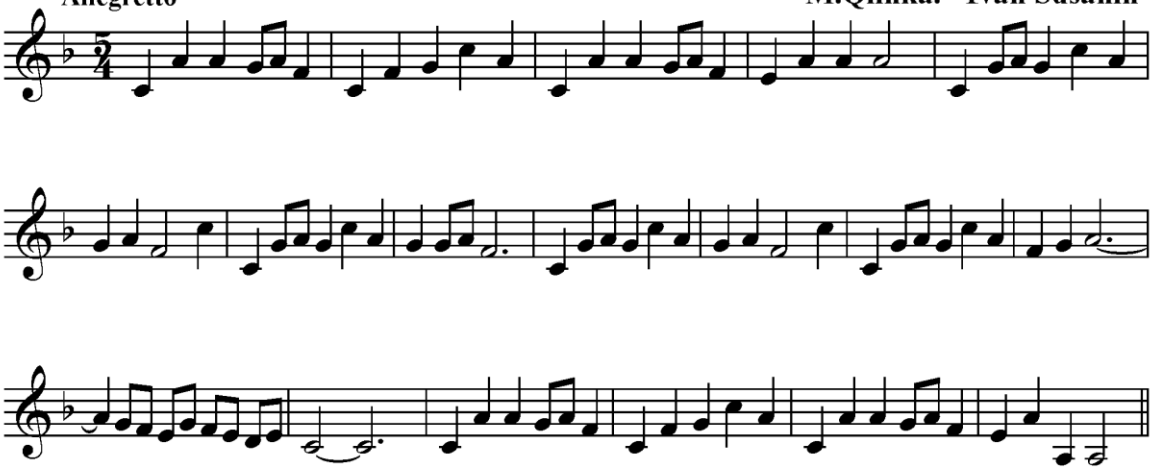

307 **Allegro molto** **L.Bethoven. Mahnı**

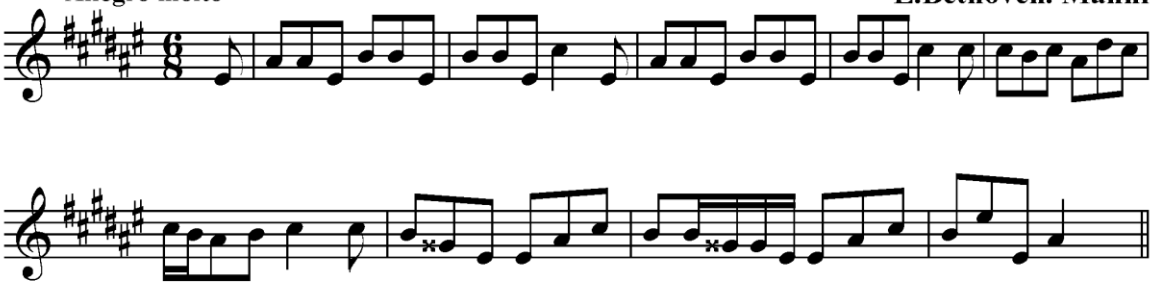

308 Moderato V.Flis, Y.Yakubyak. Solfecio

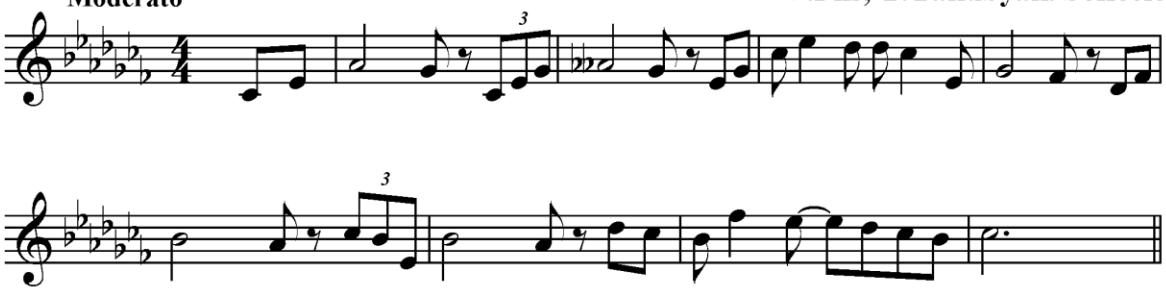

309 Allegro R.Şuman. Mahnı

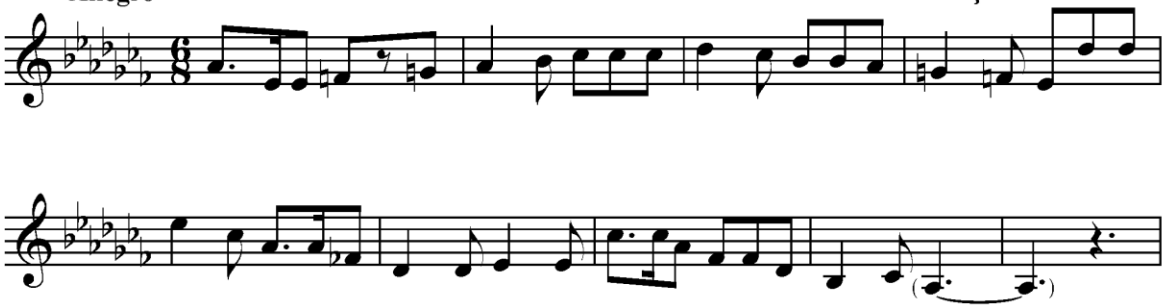

310 Andante Bayatı-Şiraz rənqi

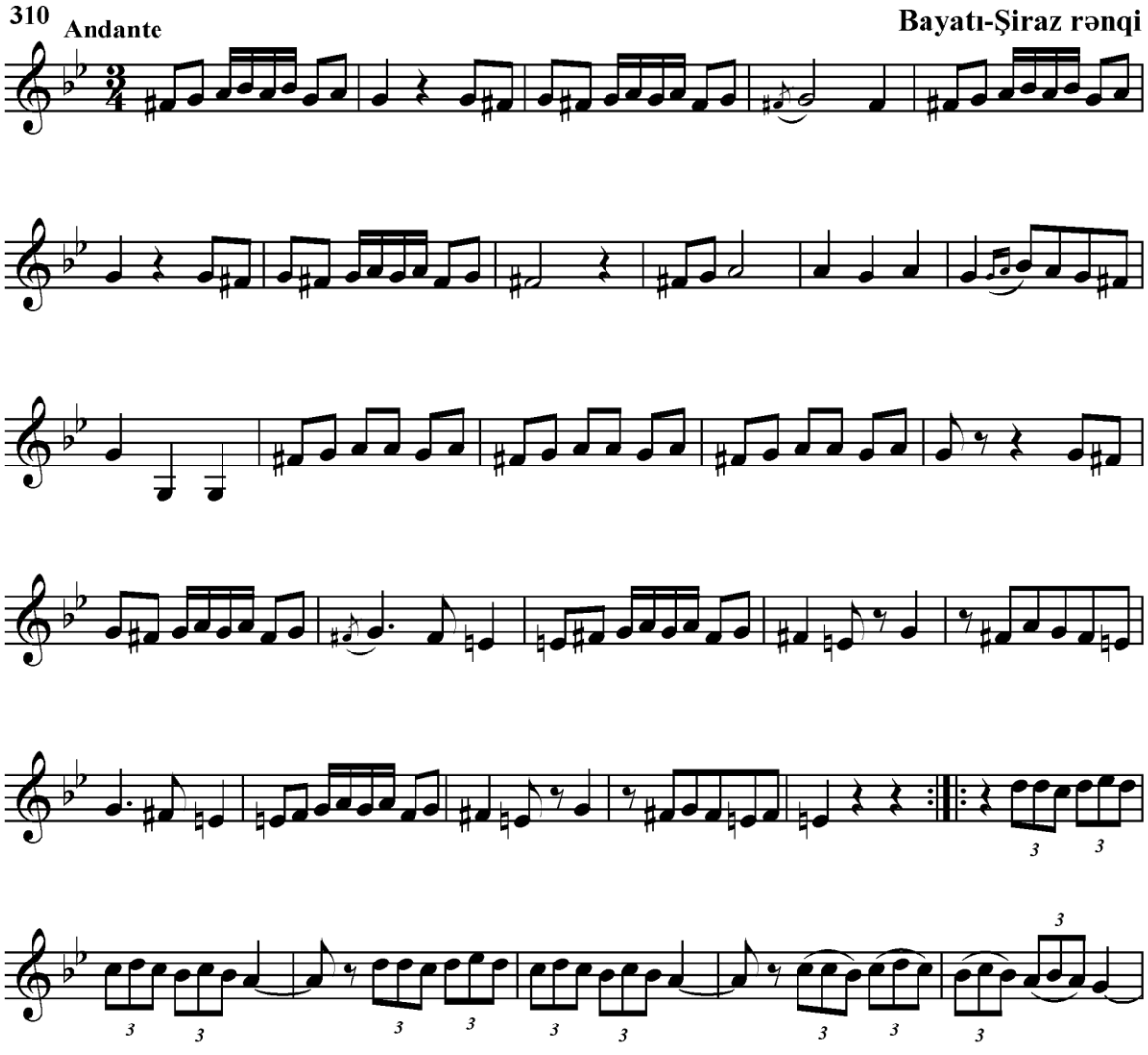

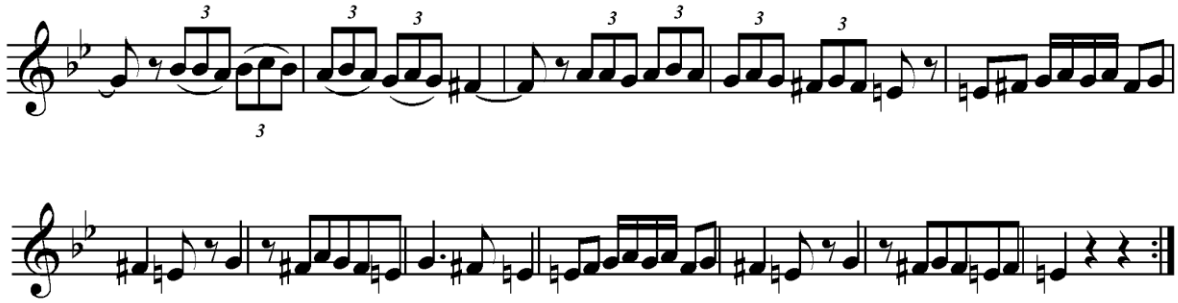

311 Andantino J.Rodolphe. Solfege.

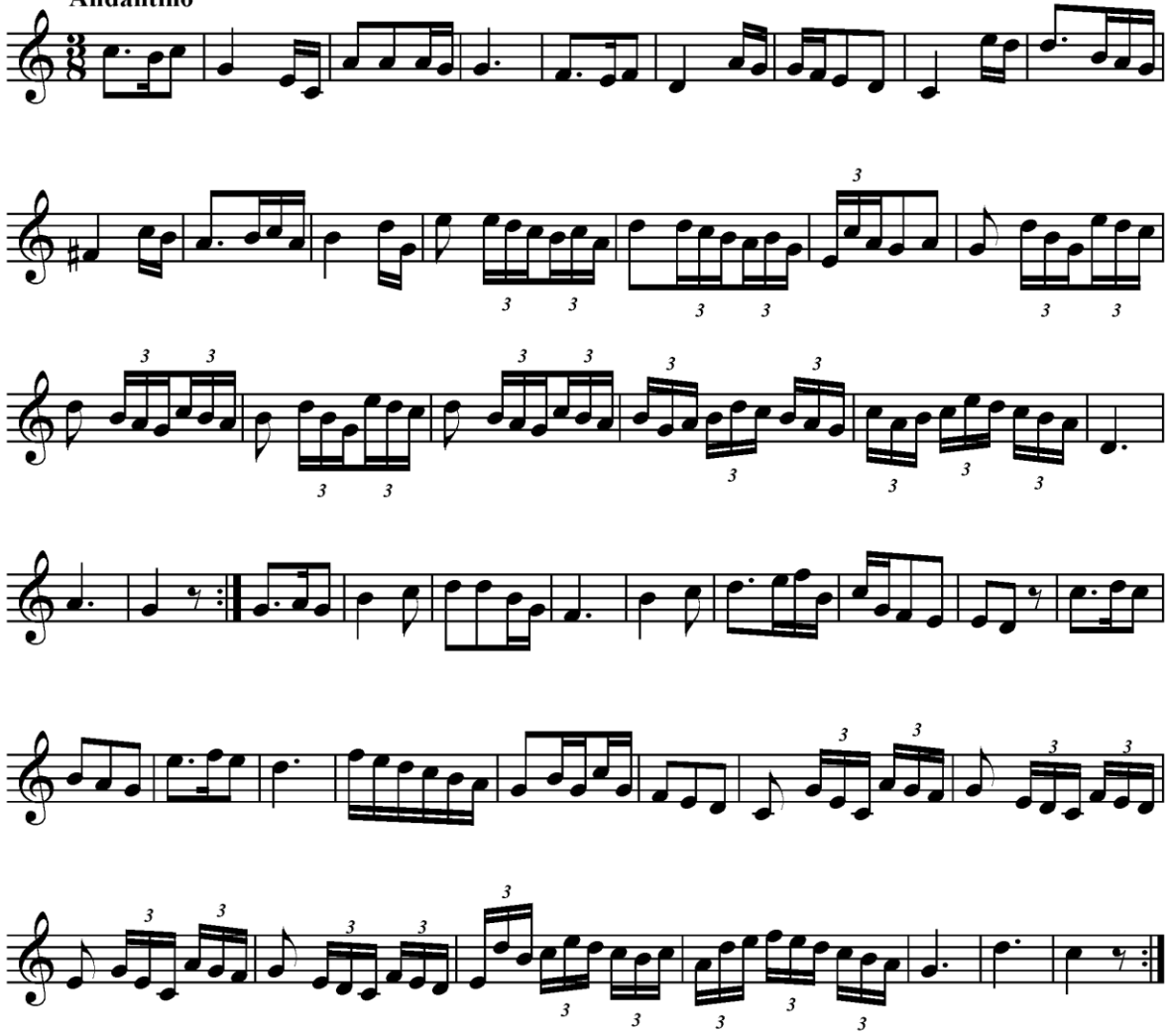

312 Allegro Qədım fransız rəqsi

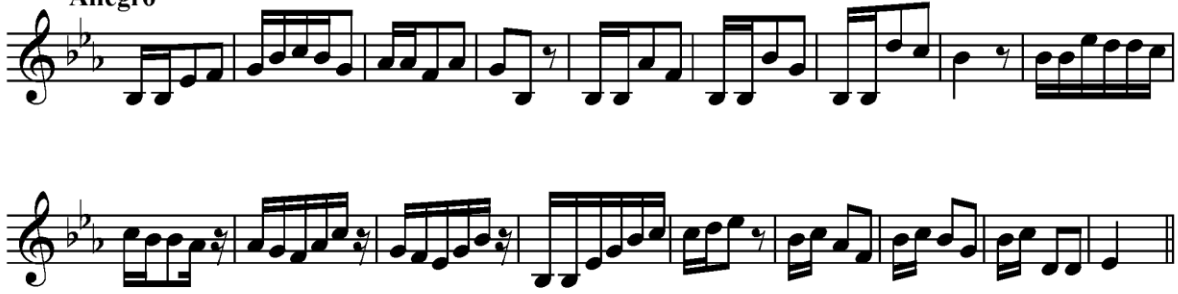

313 **Allegro con moto** **C.Verdi. "Riqoletto"**

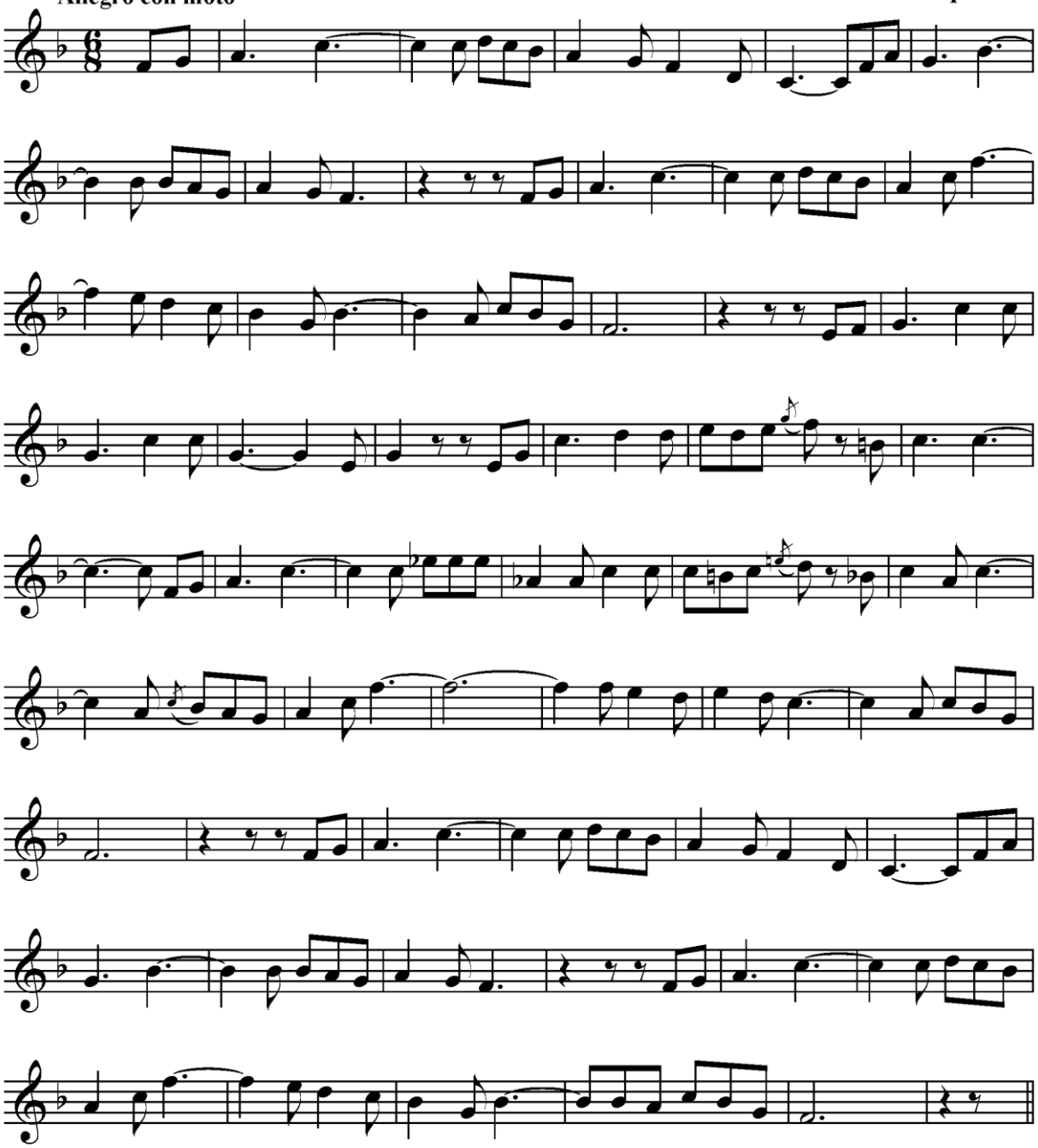

314 **Andante** **Azərbaycan xalq mahnısı "Nə halətdir" (Rast)**

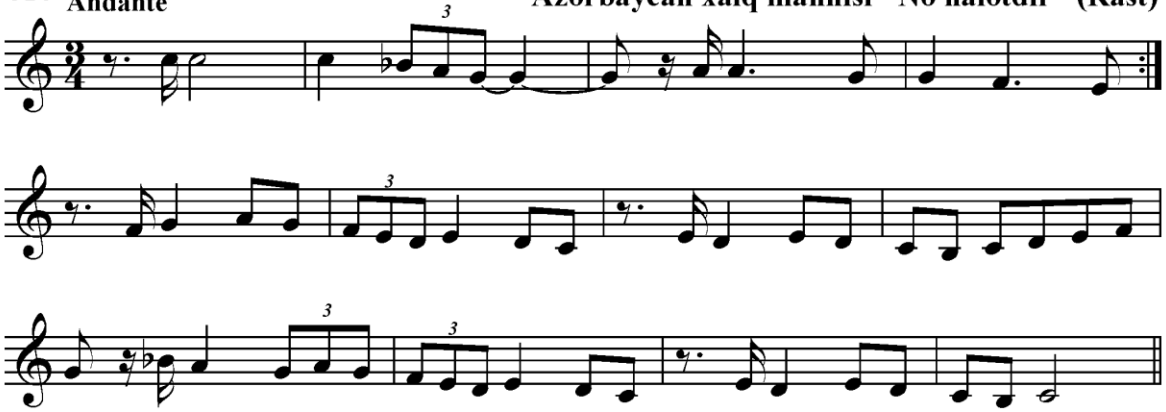

V o k a l - i n t o n a s i y a ç a l ış m a l a r ı

Do♯ major, Do♭ major, lya♯ minor, lya♭ minorun üç növünün, səciyyəvi intervalların, üçtonların və akkordlarının oxunması

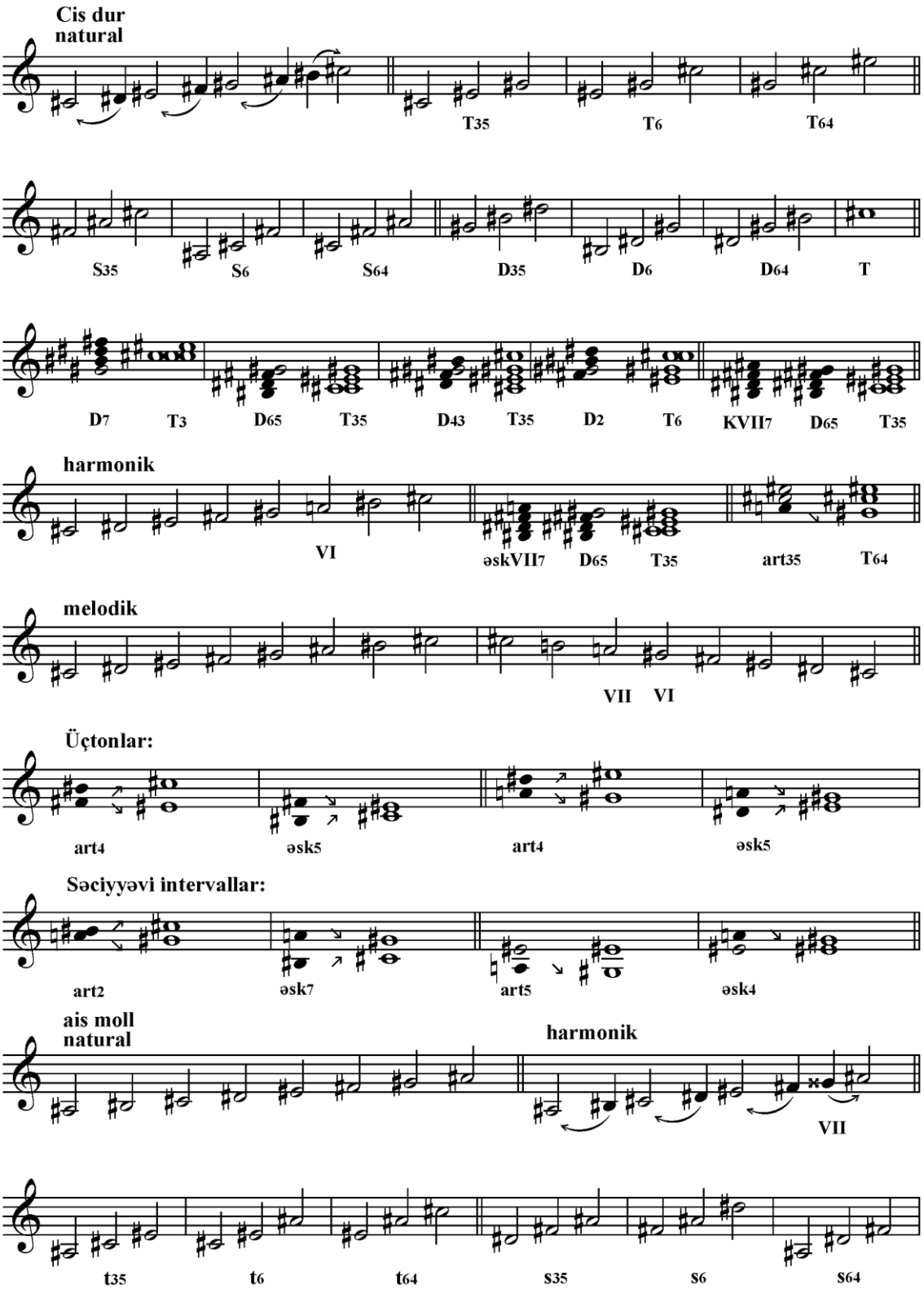

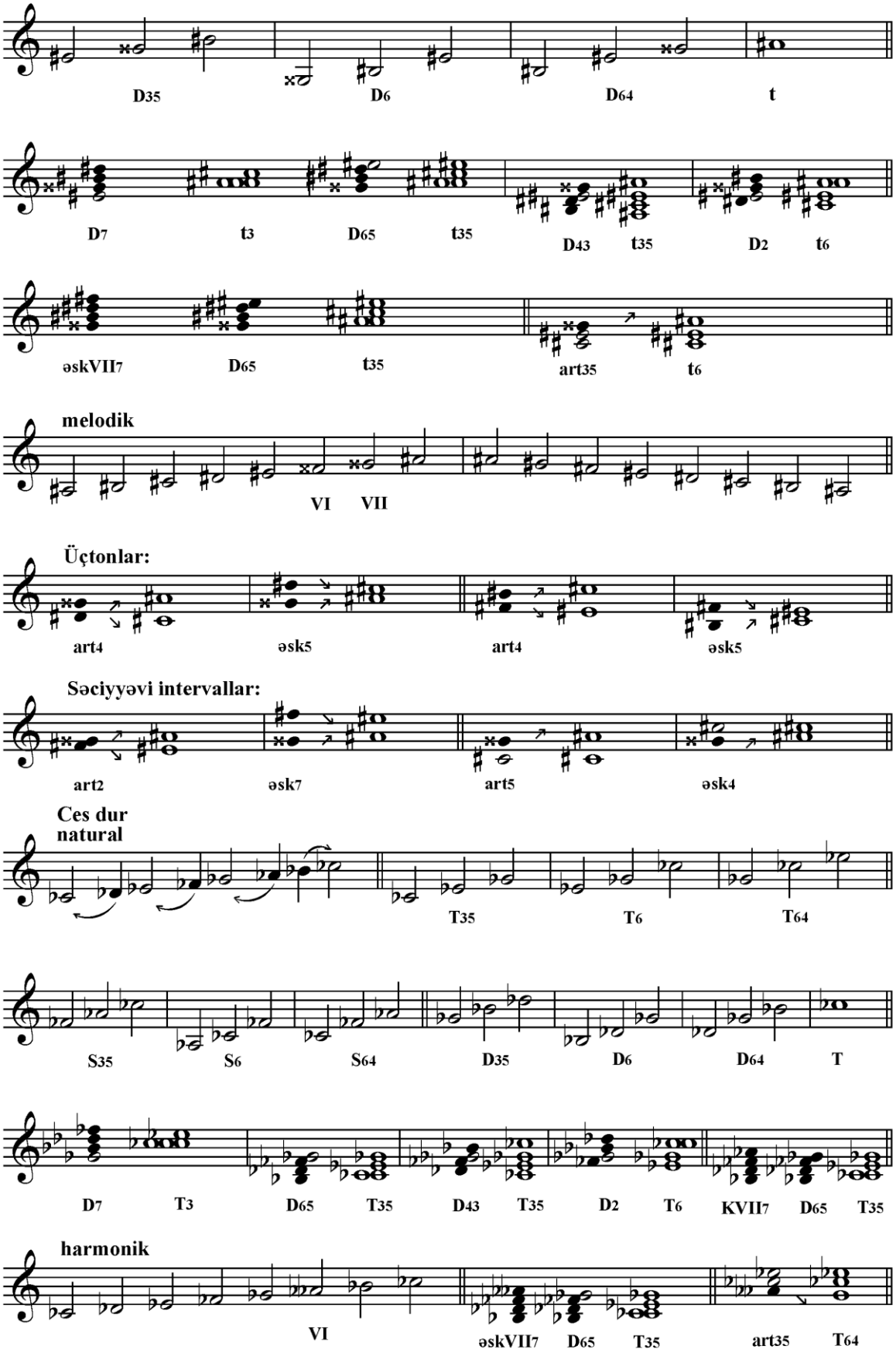
D35
D6
D64
t
D7
t3
D65
t35
D43
t35
D2
t6
əskVII7
D65
t35
art35
t6
melodik
VI
VII
Üçtonlar:
art4
əsk5
art4
əsk5
Səciyyəvi intervallar:
art2
əsk7
art5
əsk4
Ces dur
natural
T35
T6
T64
S35
S6
S64
D35
D6
D64
T
D7
T3
D65
T35
D43
T35
D2
T6
KVII7
D65
T35
harmonik
VI
əskVII7
D65
T35
art35
T64

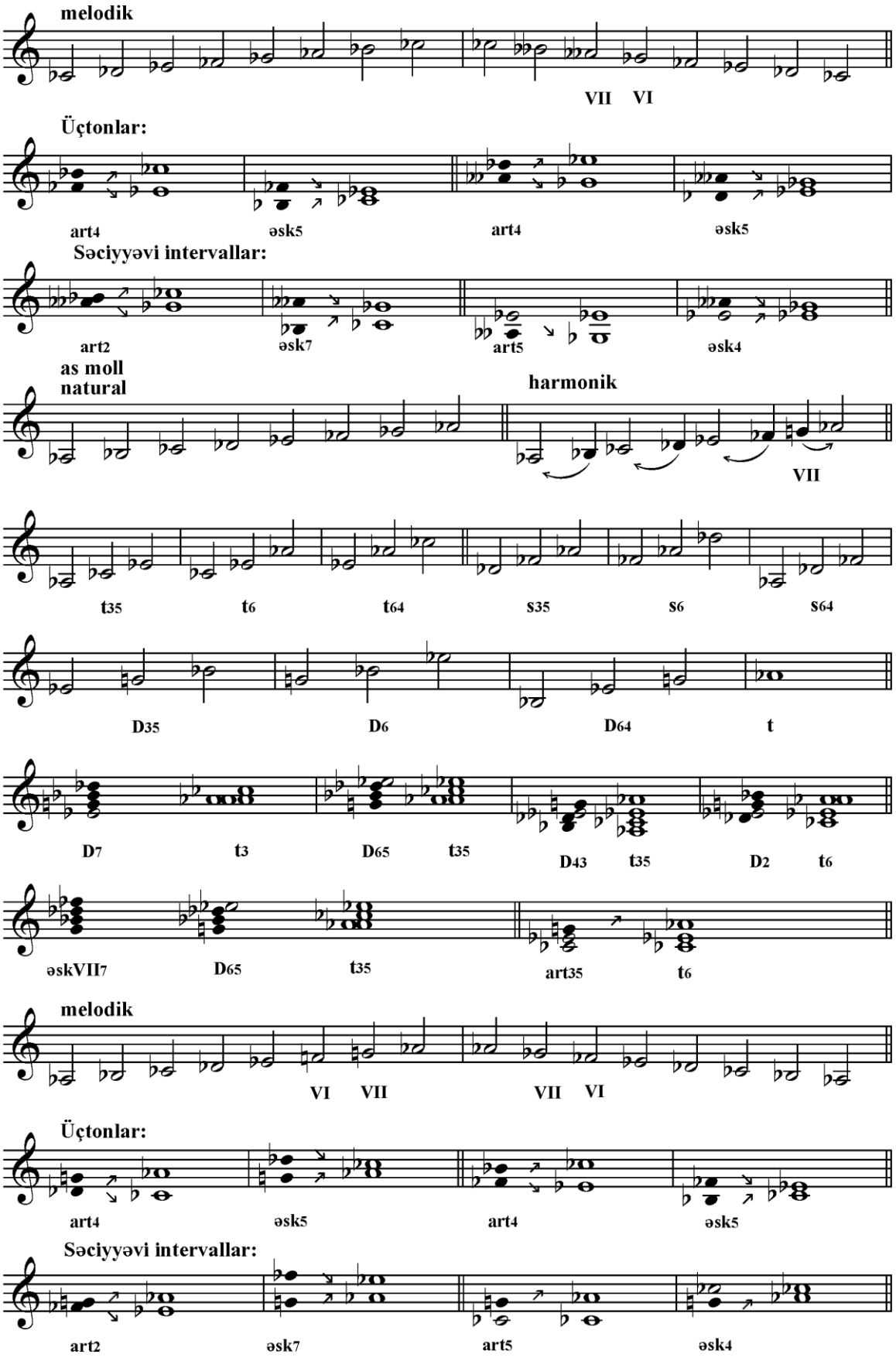
melodik
VII VI
Üçtonlar:
art4
əsk5
art4
əsk5
Səciyyəvi intervallar:
art2
əsk7
art5
əsk4
as moll
natural
harmonik
VII
t35
t6
t64
s35
s6
s64
D35
D6
D64
t
D7
t3
D65
t35
D43
t35
D2
t6
əskVII7
D65
t35
art35
t6
melodik
VI VII
VII VI
Üçtonlar:
art4
əsk5
art4
əsk5
Səciyyəvi intervallar:
art2
əsk7
art5
əsk4

Diatonik ladların qammaları

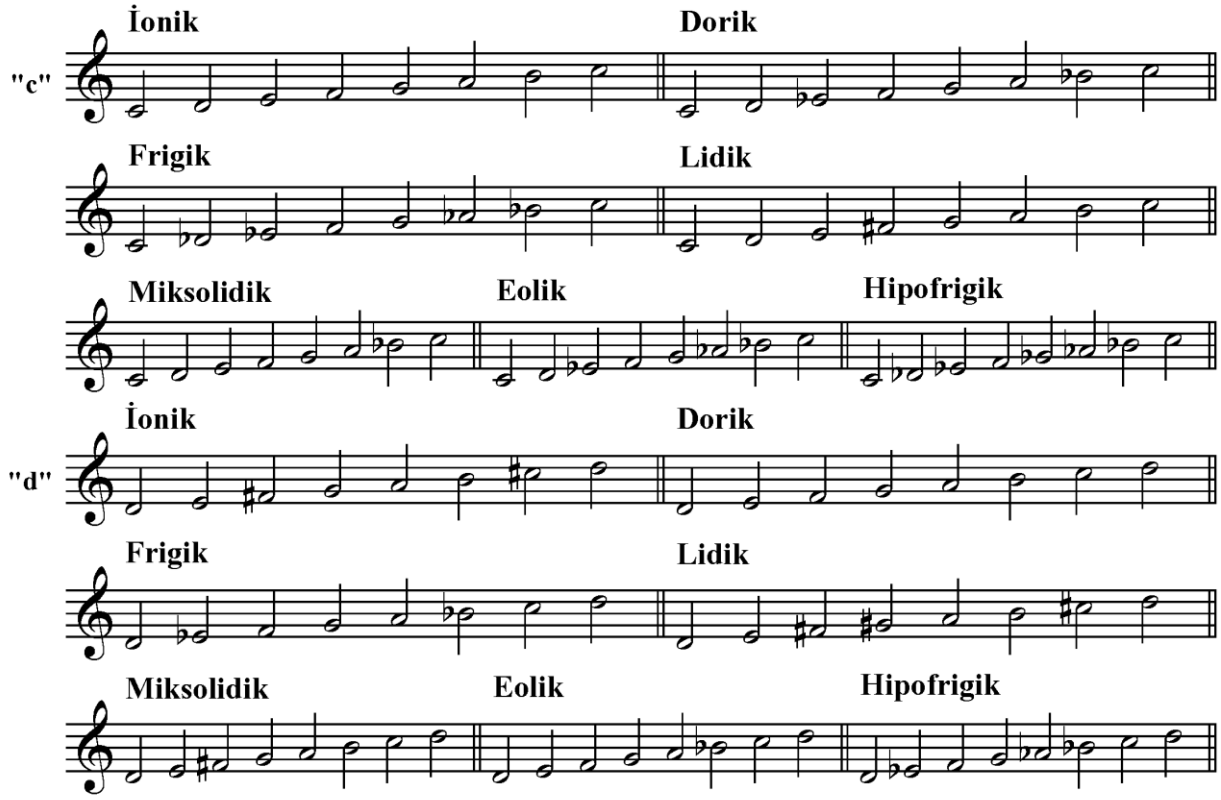

İki artırılmış sekundalı ladın qammaları

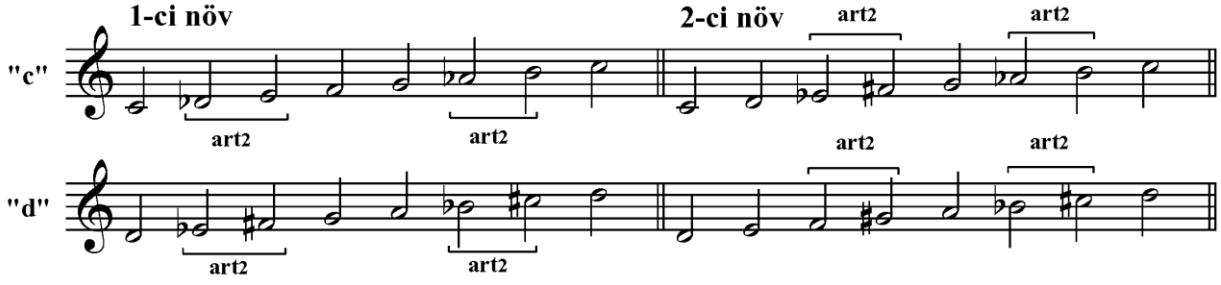

Artırılmış ladın qammaları (bütövtonlu)

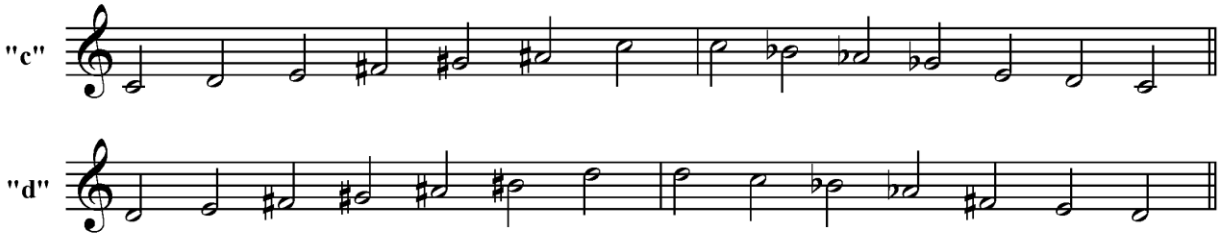

Əskildilmiş ladın qamması ("Rimski-Korsakovun qamması")

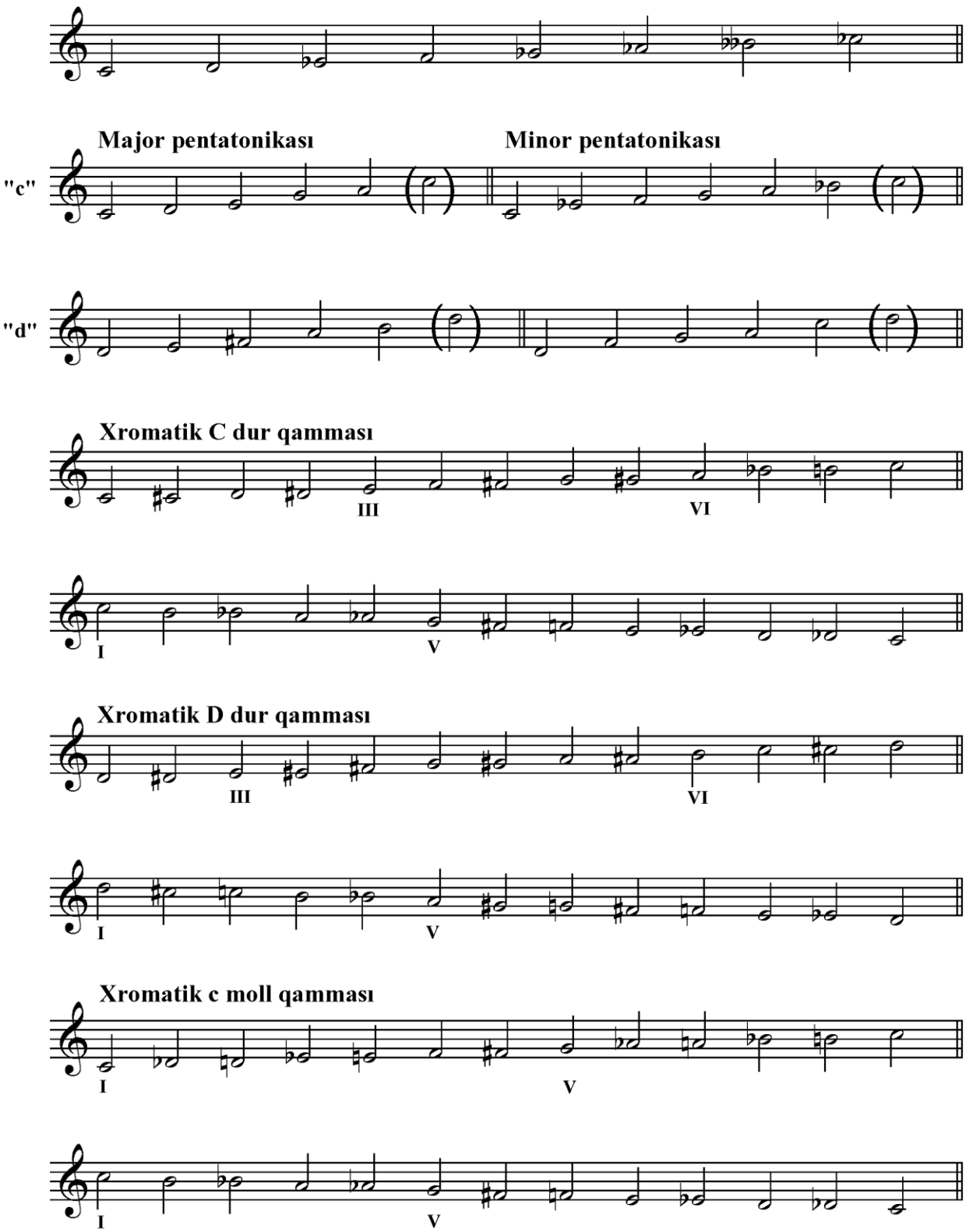

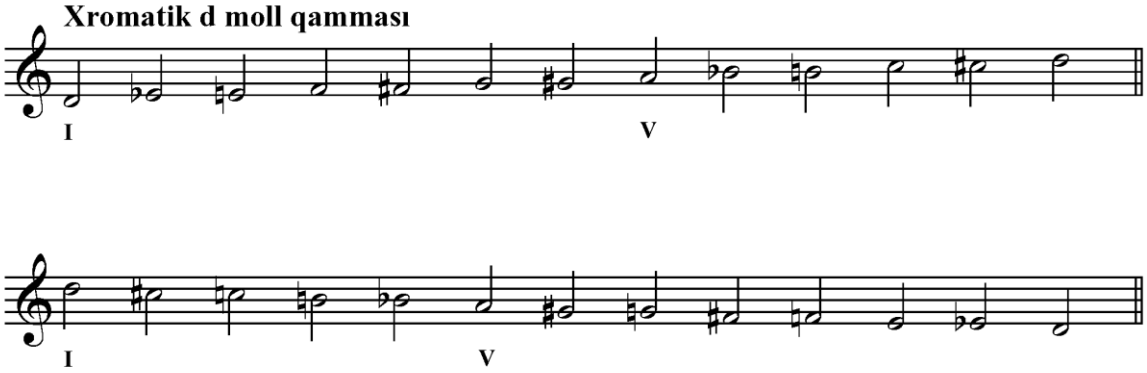

Tonallıq daxilində II7 və dönmələrinin oxunması

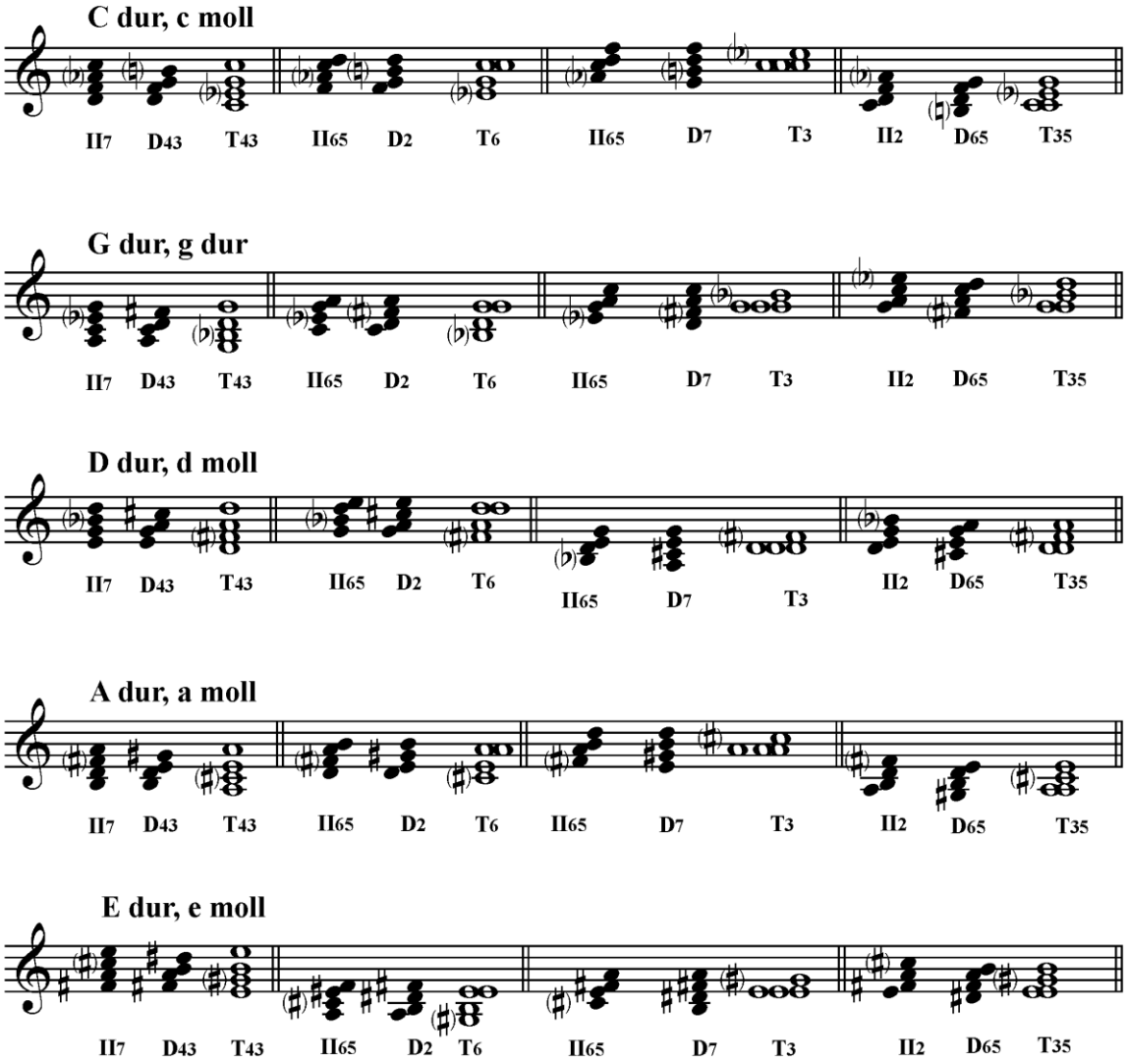

"Çahargah" ladında bəstələnən melodiya

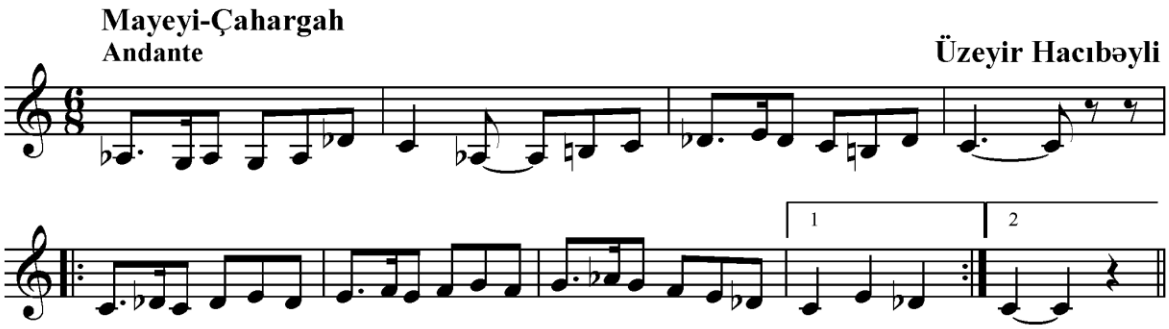

"Bayatı-Şiraz" ladında bəstələnən melodiya

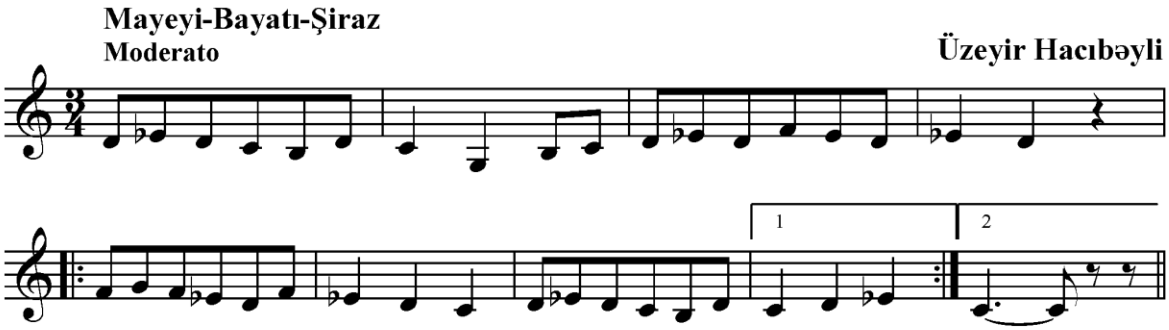

"Hümayun" ladında bəstələnən melodiya

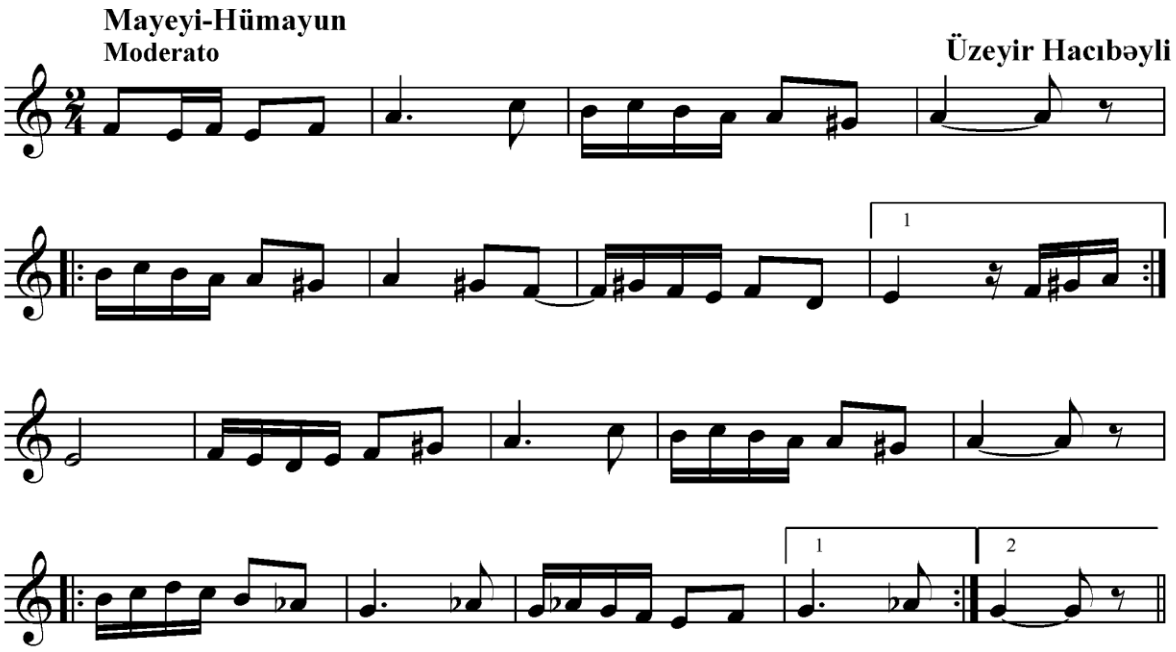

"Çahargah", "Bayatı-Şiraz" və "Humayun" ladlarında sekvensiyaların oxunması

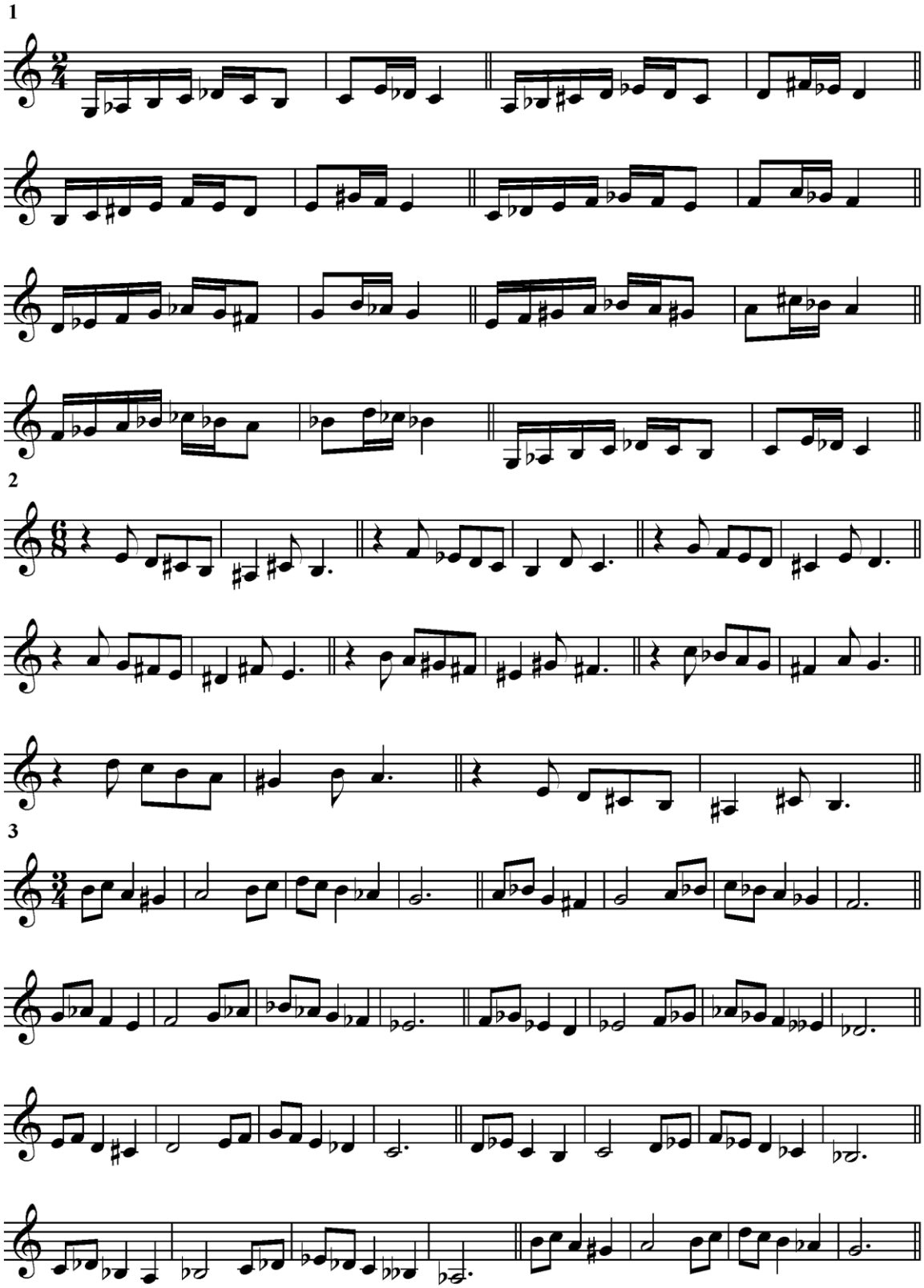

Notoqrafiya

1. Hacıbəyli Ü. Azərbaycan xalq musiqisinin əsasları - musiqi məktəbləri üçün adaptasiya olunmuş dəsr vəsaiti. Tərtibçi - Tərlan Seyidov, Bakı, 2010
2. Bakıxanov Ə. Azərbaycan ritmik muğamları. Azərnəşr, Bakı, 1984
3. Bakıxanova Z, Hüseynova G. "Solfecio" - Azərbaycan xalq və professional musiqi nümunələri əsasında. "İşıq", 1988
4. Burşteyn G. İkisəsli solfecio. Bakı, 1960
5. Davıdova Y. Solfecio. V sinif. Moskva, 1981
6. Kalmıkov B., Fridkin G. Solfecio. I hissə, Moskva, 1987
7. Kotikova N. Solfecio. V-VII siniflər, Leningrad, 1983
8. Konkone J. "50 leçons de chant"- Edition Peters, Leypziq, 1951
9. Lavignac A. "Des solfeces" – Paris, Volume 1ª, 2ª
10. Mansurov E. Azərbaycan dəraməd və rəngləri. Bakı, 1984
11. Nəsirbəyov M. "Musiqi təlimi". Bakı, 1976
12. Ostrovski A. "Учебник сольфеджио". Leninqrad, III buraxılış-1974; IV buraxılış -1978
13. Ostrovski A, Solovyov S., Şokin V. Solfecio. II buraxılış, Moskva, 1964
14. Rüstəmov S. Azərbaycan xalq mahnıları. Azərnəşr, 1967
15. Rüstəmov S. Azərbaycan xalq rəngləri. Azərnəşr. 1-ci dəftər-1954, 2-ci dəftər - 1956
16. Rüstəmov S., Əmirov F., Quliyev T. Azərbaycan xalq mahnıları-tərtibçi- Bülbül; Bakı, "İşıq", I cild - 1981; II cild-1982
17. Səmədova F., Zeynalova F. Azərbaycan ladları əsasında Solfecio. Bakı, 1997
18. Flis V., Yakubyak X. Solfedjio. VI sinif. Kiyev, 1988
19. Zöhrabov R. "Azərbaycan təsnifləri". Moskva, 1983

Əsərlərin göstəricisi

Aşıq Veysəl. "Uzun incə bir yoldayım", 21
Azərbaycan xalq mahnısı "Araxçının məndədir", 44
Azərbaycan xalq mahnısı "Bəh-bəh", 43
Azərbaycan xalq mahnısı "Güloğlan", 46
Azərbaycan xalq mahnısı "Xumar oldum", 50
Azərbaycan xalq mahnısı "Laçın", 61
Azərbaycan xalq mahnısı "Nə halətdir", 75
Azərbaycan xalq mahnısı "Onu demə, zalım yar", 69
Azərbaycan xalq mahnısı "Səni yanasan, toyuq tutan", 48
Azərbaycan xalq mahnısı "Bağçadan gələn nə səsdi", 14
Azərbaycan xalq mahnısı "Bir dənəsən", 20
Azərbaycan xalq mahnısı "Əlində sazın qurbanı", 19
Azərbaycan xalq mahnısı "Qadan alım", 21
Azərbaycan xalq mahnısı "Qoy gülüm gəlsin", 39
Azərbaycan xalq mahnısı "Nə gözəldir", 15
Azərbaycan xalq mahnısı "Pərican", 40
Azərbaycan xalq mahnısı "Üç gündən bir", 22
Azərbaycan xalq mahnısı "Yar bizə qonaq gələcək", 37
Azərbaycan zərbi muğamı "Heyratı", 17
Azərbaycan zərbi muğamı "Heyratı", 20
Balakivyev M. Mahnı, 11
Bayatı-Şiraz rəngi, 73
Bethoven L. "Surok", 64
Bethoven L. 12 №-li Sonata, 47
Bethoven L. Mahnı, 72
Bethoven L. Rondo, 70
Bədəlbəyli F. "Ave Mariya", 65
Bize J. "Karmen", 61

Bize J. "Karmen", 67
Borodin A. "Knyaz İqor", 64
Brams İ. Mahnı, 71
Carulli G. Solfege, 43
Çahargah rəngi, 66
Çahargah rəngi, 70
Çaykovski P. "Qaratoxmaq qadın", 45
Çaykovski P. “Qu gölü”, 40
Çaykovski P. “Marş”, 42
Çaykovski P. 4 №-li simfoniya, 8
Çaykovski P. 5 №-li Simfoniya, 62
Çaykovski P. 5 №-li Simfoniya, 65
Çaykovski P. Romans, 72
Çaykovski P. Romans, 9
Çaykovski P. Vals, 36
Darqomijski A. "Su pərisi", 66
Darqomijski A. Romans, 22
Engin E. “Çalı quşu”, 22
Əliyeva S. Mahnı (Bayatı-Şiraz), 63
Əmirov F. "Bizim həyət", 45
Əmirov F. “Kürd ovşarı”, 16
Əmirov F. “Tənbəl”, 9
Flis V., Yakubyak Y. Solfecio, 34
Flis V., Yakubyak Y. Solfecio, 34
Flis V., Yakubyak Y. Solfecio, 69
Flis V., Yakubyak Y. Solfecio, 70
Flis V., Yakubyak Y. Solfecio, 73
Fransız mahnısı, 10
Hacıbəyli Ü. “Tutu nənəm”, 33
Hacıyev C. "Laylay", 71
Hacıyev R. “Ordan-burdan”, 33
Kuperen F. “Maskalar”, 9
Qarayev Q. "Gənclik mahnısı", 68
Qədim fransız rəqsi, 74
Qədim ingilis melodiyası, 13
Qlinka M. "İvan Susanin", 47
Qlinka M. "İvan Susanin", 72
Qlinka M. "O deva çudnaya moya", 63
Qlinka M. “İvan Susanin”, 37
Qlinka M. “Noçnoy smotr”, 15
Qlinka M. “Ruslan və Lyudmila”, 11
Qlinka M. “Somneniye”, 41
Qlinka M. Romans, 43
Qlinka M. Variasiyalar, 17
Qliyer R. "Şərq nəğməsi", 71
Qlük K.V. “Melodiya”, 10
Qreçaninov A. “Mazurka”, 16
Qriq E. "Baharda", 48
Qriq E. “Vals”, 12
Quliyev T. "Kəndimiz", 63
Qurilyov A. Mahnı, 15
Lemoine H. Solfege, 18
Mahur rəngi, 18
Mazas F. Duet, 35
Mendelson F. “Sözsüz mahnı”, 19
Moldav xalq mahnısı, 8
Motsart A. “Kiçik gecə serenadasi”, 8

Motsart V. "Bahar həsrəti", 64
Muammer Sun. “Ninni”, 11
Musorqski M. “Soroçin yarmarkası”, 14
Musovqski M. "Boris Qodunov", 68
Neopolitan mahnısı, 13
Petrov A. Romans, 67
Raxmaninov S. 2 № Konsert, 39
Ravel M. "Bolero", 67
Rimski-Korsakov N. “Çar gəlini”, 44
Rimski-Korsakov N. “Qızıl xoruz”, 38
Rimski-Korsakov N. “Mlada”, 39
Rimski-Korsakov N. “Şəhrizad”, 13
Rimski-Korsakov N. “Şəhrizad”, 33
Rodolphe J. Solfege, 74
Rossini C. “Sevilya bərbəri”, 12
Rossini C. “Vilhelm Tel”,13
Rubinşteyn A. Romans, 39
Rzayeva A. “Mişar”, 13
Rzayeva A. “Şuşanın yolları”, 41
Segah təsnifi, 38
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Çahargah), 60
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Çahargah), 62
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Çahargah), 64
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Çahargah), 66
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Humayun), 62
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Rast), 10
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Rast), 12
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Rast), 18
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Segah), 33
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Segah), 38
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Şur), 12
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Şur), 15
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Şur), 9
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Şüştər), 35
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Şüştər), 42
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Şüştər), 44
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Şüştər), 47
Səmədova F., Zeynalova F. Solfecio (Şüştər), 49
Skryabin A. Prelüd, 46
Solovyov-Sedoy V. Mahnı, 45
Solovyov-Sedoy V. Mahnı, 68
Şostakoviç D. Mahnı, 69
Şubert F. Mahnı, 60
Şuman R. "Karnaval", 68
Şuman R. Mahnı, 19
Şuman R. Mahnı, 73
Ukrayna xalq mahnısı, 10
Varlamov A. “Qırmızı sarafan”, 36
Verdi C. "Riqoletto", 75
Verdi C. “Traviata”, 34

MÜNDƏRİCAT

Metodik izahat..... 3

V SİNİF

Si major, re-bemol major, sol-diyez minor, si-bemol minor tonallıqları,
"Rast" və "Şur" ladları. Sinkopa, triol, xromatizmlər, yönəlmələr ……...…...…. 5
Vokal- intonasiya çalışmaları 20
Sekvensiyaların oxunması 23
"Rast" ladında bəstələnən melodiya 24
"Şur" ladında bəstələnən melodiya 24
"Rast" və "Şur" ladlarında sekvensiyaların
diatonik səslərdən oxunması 24
Major və harmonik minorda D_7, D_{65}, D_{43}, D_2; natural majorda $KVII_7$;
harmonik majorda və minorda əks VII7 – həlli ilə oxunması 25

VI SİNİF

Fa-diyez major, sol-bemol major, re-diyez minor, mi-bemol minor
tonallıqları. "Segah" və "Şüştər" ladları.
Mürəkkəb sinkopalar, xromatizmlər, yönəlmə və modulyasiyalar 30
Vokal- intonasiya çalışmaları
Fa-diyez major, re-diyez minor, sol-bemol major, mi-bemol minor
qammalarının üç növünün və akkordlarının oxunması 48
Harmonik majorda və harmonik minorda
səciyyəvi intervalların oxunması 50
Harmonik majorda və eyniadlı minorda üçtonların
(2-ci növünün) oxunması 51
Harmonik majorda və harmonik minorda artırılımış
üçsəsliklərin oxunması ……...….. 52
Səslərdən dörd növ üçsəsliklərin oxunması 52
Səslərdən dominantnonakkordun oxunması 53

Dominantseptakkordun dönmələri üzərində
modulyasiyalı sekvensiyaların oxunması 54
Köməkçi xromatizm üzərində çalışmalar 55
"Segah" ladında bəstələnən melodiya 56
"Şüştər" ladında bəstələnən melodiya 56
"Segah" və "Şüştər" ladlarında sekvensiyaların oxunması 56

VII SİNİF

Do-diyez major, do-bemol major, lya-diyez minor, lya-bemol minor
tonallıqları. "Hümayun" ladları. Yönəlmə və modulyasiyalar.
9/8, 5/4, 5/8 və dəyişkən ölçülər 57
Vokal- intonasiya çalışmaları
Do-diyez major, do-bemol major, lya-diyez minor, lya-bemol minorun
üç növünün, səciyyəvi intervalların, üçtonların və akkordlarının
oxunması 73
Diatonik ladların qammaları 76
İki artırılmış sekundalı ladın qammaları 76
Artırılmış ladın qammaları (bütövtonlu) 76
Əskidilmiş ladın qamması ("Rimski-Korsakovun qamması") 77
Tonallıq daxilində II_7 və dönmələrinin oxunması 78
"Çahargah" ladında bəstələnən melodiya 79
"Bayatı-Şiraz" ladında bəstələnən melodiya 79
"Hümayun" ladında bəstələnən melodiya 79
"Çahargah", "Bayatı-Şiraz" və "Hümayun" ladlarında
sekvensiyaların oxunması 80
Notoqrafiya..... 81
Əsərlərin göstəricisi 81